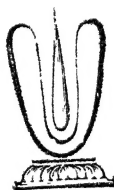
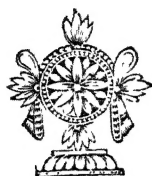
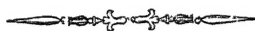

శ్రీః

ప్రియమైన హయనరణం ప్రసీదతామ్.

శ్రీమద్రహస్యత్రయసారకారికా

స్వవ్యాఖ్య

బెంగళూరు తులసీవనవాస్తవ్యైః

తూర్పుల్ వెంకటాచార్యః అండ్ సన్స్

ఇత్యేతేస్సుహృద్యప్రకాశితః

1933.

శ్రీ మైసమః.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీమతే నిగమాంతమహాగురవే నమః.

శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశికవిరచిత,
శ్రీమద్రహస్యత్రయసారస్థకారికానామ్,
శ్రీమదాత్రేయవరదాచార్యబ్రహ్మత
కారికాదర్పణమిత్యాఖ్యావ్యాఖ్యా.

— ❦ —

ఉ - వే - కురుచ్చి,

శేషాద్రాచార్యేణయథామాత్యకమరిశోధితా
బెంగళూర్ - మ - రా - శ్రీ - ఉ - వే - ప్రి

షెక్షన్, అసిస్టెంట్, కమిషనర్,

బి. శ్రీనివాసఅయ్యంగార్యాణాంద్రప్రదేశ్ సహాయన
బెంగళూరు తులసీవనవాసిని,

తూ పుత్ - వె జ గ టా చా ర్యేణ,

శ్రీకృష్ణవిలాసముద్రాక్షరశాలాయామ్,

సమ్యక్ ప్రాప్తితాసతీవిజయతేతరామ్.

శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశికావతార సంవత్సరస్య

౧౮౯౬ - తారణ సంవత్సరమ్ - మకరమాసమ్.

— ❦ —

౧౮౮౫.

ఏతద్గ్రంథస్యమూల్యమ్. ౦ - ౧౨ - ౦

శుద్ధా శుద్ధ పత్రికా.

౬- వదుపుటమ్ ౨౪-వదుపంక్తియి తి సాశీల్యాదేశ్య
 వజాన మతోనో క్తచోద్యానకాశకతి ఎన్నివిడత్తి తి శిలకో
 శంకెత్ సాశీల్యాదేశ్యవజాన మన్యభానుపాసిత గుణానా
 మనసుభవే ముక్తొసర్వగుణవిశిష్టస్య బ్రహ్మణి పాప్యతయా
 సర్వాసూపాసనాను సర్వగుణవిష్టమిక్కుపాసనభేదః క్వాపి
 నస్యాదతోనో క్తచోద్యానకాశకతి - ఎన్నివి అధిపంక్తికళే
 యిరుక్కి-అదు.

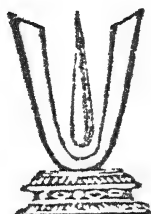
పుటమ్	పంక్తి	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
౬	౪	స్వరూపగుణైః-	స్వరూపవిరూపకగుణైః
"	౧౦	రస్మిన్పురుషో-	రస్మిన్లోకేపురుషో
"	౨౪	స్వరూపస్య	స్వరూపవిశేషణస్య
౭	౧	స్వరూపం	స్వరూపప్రకారభేదం
"	౧౨	ఉచ్యతేత్యంగి-	ఉచ్యతేత్యంగి-
"	౨౧	ప్రపరతై-	ప్రపరతై
౮	౬	స్వరూమత్రా	స్వరూపచత్రా
"	౧౬	భానం	భావనం
౯	౧	శబ్దతయా	శాబ్దతయా
"	౨	ఆఘాతయా	ఆఘాతయా
౧౦	౬	విరచం	విరాచం
౧౧	౧	ముఖేనేవ	ముఖేనేవం
"	౧౮	అపరా	పరా
౧౨	౧౧	ప్రయోజకతయా	ప్రయోజనకతయా
"	౧౬	దిత్యాహ	దిత్యత్యాహ
౧౪	౨౨	లఘుదకాదశి	లఘుదకాదశి
౧౫	౨౨	తిథి	తిథి
౧౬	౧౮	విరమా	విరామా

సం.ము.	సం.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
౧౭	౧౨	నివకతకా	నివతికా
౨౨	౧౩	విశేషాస్త	విశేషాస్త
౨౮	౨౩	శరణమ్	శరణమ్
౩౦	౪	అతతవవ	అతవవ
౩౨	౧	నతదంగి	నతదంగి
౩౪	౧	న్నాయచదితి	ప్రన్నాయాదితి
౪౦	౧౬	బ్రాహ్మనాంచ	బ్రాహ్మణానాంచ
౪౧	౧౪	ప్రతిపత్తినియతాశ్చ	ప్రతినియతాశ్చ
౪౪	౨౪	తృలానుదయ	తృతృలానుదయ
౪౬	౧౧	సర్వ	ననుసర్వ
౪౮	౪	పశుమాలభేత	పశుమాలభేత
౫౨	౧౮	తత్స్వాధీకార	తత్స్వాధికార
౫౩	౧	ప్రపదన	ప్రపదనస్య
”	౨	సిద్ధి	సిద్ధి
౫౪	౩	మంత్రాశ్చ	మంత్రాంశ్చ
౫౫	౧౫	సాంఖ్యయోగ	సాంఖ్యయోగ
౫౬	౧౪	ప్రతిబద్ధతయా	ప్రతిబద్ధతయా
౫౮	౧౮	నియోగజనక	వినియోజన
”	౨౩	అనన్యస్య	అన్యస్య
౫౯	౮	భగవతాఉక్తత్వా	భగవతాప్యవత్తత్వా
”	౨౨	భగవతా	భాగవతా
౬౦	౬	తాదధిన్య	తాదధీన్య
”	౨౦	యచ్చ	యచ్చ
”	౨౧	దణం	రణం
౬౨	౧౬	శబ్ద	శబ్ద
౬౩	౯	విశేషత్వపరత్వ	విశేషపరత్వ
”	౧౧	సన్నిహిత	సన్నిహిత
౭౫	౧	తిష్ఠంతే	తిష్ఠంతే

పుటమ్.	పంక్తి.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
౭౬	౧౭	వ్యుత్పత్త్యానూపగమ	వ్యుత్పత్త్యభ్యుపగమేన
౭౭	౨౫	తేషాం]	తేషాం
౮౦	౮	వాన్యాయ్యత్వా	వాన్యథాసేయత్వా
౮౪	౯-౧౦	క్వాపత్యయ	త్వాప్తత్యయ
౮౭	౨౦	కోలాహలమితి	కోలాహలఇతి
౮౮	౨౫	చిత్రాజే	చిత్రాజ్యే
౮౯	౭	వదానుష్ఠేయ	సర్వవదానుష్ఠేయ
౯౦	౧౫	స్నానకల్పా	స్నానానుకల్పా
		యథాశక్తేషు }	యథానశక్తేషు }
౯౧	౧౧	చారేత్	చరేత్
౧౦౦	౫	భగవదభిమత	భవదభిమత
౧౦౧	౬	ఇత్యతలహ	ఇత్యాహ
౧౦౨	౧౬	శ్వనైశ్వనై	శ్వనైశ్వనై
౧౦౩	౧౬	యాపం	స్వయాపం
౧౦౪	౧౭	హేతుక	హేతు
౧౦౫	౨౪	వచనమప్య	వచనమిత్యప్య
౧౦౬	౭	మల్లఘ్య	మల్లంఘ్య
౧౦౭	౧౨	ద్వేషిణో	ద్వేషిణే
౧౦౮	౩	కృత్వానుశాయాను	కృత్వానుతాపా
౧౦౯	౮	తత్ఫలభావే] తాపా	తత్ఫలభూతే
౧౧౦	౨	ఉమత్సేన	ఉమత్సే
౧౧౧	౧	బహునాం	బహూనాం

శ్రీయైనమః.

శ్రీ మ తే రా మా ను జా య న మః.

శ్రీమతేనిగమాంతమహాదేశికాయనమః.

శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశికవిరచితాః

శ్రీమద్రహస్యత్రయసార కారికాస్సవ్యాఖ్యాః.

శ్రీమా స్వేఙ్కట నాథార్య కవితార్కిక కేశరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యోమేనన్నిధతాంసవాహ్మది ॥

ప్రణామప్రణవస్యాథౌ దంపతీజగతాంపతి । నాభీ
పంకజసీదన్త జేధుక్తీరగిరోత్సకౌ ॥ ౧ ॥ వందేహంసిగమాం
తార్య చరణాంభోరుహద్వయం । యద్రేణవోన్యతాంముక్తి
నిమాణపరమాణవః ॥ ౨ ॥ విగాహేనిగమాంతార్య విష్ణు
పాదసముద్భవాం । రహస్యత్రయసారాఖ్యాం త్రిస్రోతసమ
కల్పమాం ॥ ౩ ॥ ఆత్రేయవరదాచార్య మన్మదాచార్యమా
శ్రయే । తత్సుతం శ్రీనివాసార్యం తారకంనూద్యశామపి॥౪
ఆత్రేయం సుందరాచార్య మన్మదగ్రజ మాశ్రయే । సర్వజ్ఞ

స్సంప్రదాయంయో చాలిశం మామశిష్యయత్ || ౫ || ఆత్రే
యశ్రీనివాసార్య సుతోహం నరదరికవిః | రహస్యత్రయసా
రస్య వ్యాకృచ్ఛికాకారికాకమత్ || ౬ || జగత్సిగమ చూడా
చార్యవాచాం రహస్యం నిధిమివజననాంఘోనిభణయస్సాహ
సిక్యాత్ | ప్రకటయితుమసాధ్యే సంప్రవృత్తిస్త్రియద్వాప్ర
తినువణవతస్తే షణ్ణికాచర్షయంతి || ౭ ||*

తత్ర భగవాన్స్వేదాంతాచార్యో నిఖిల జగదుజ్జీవ నా
య శ్రీమద్రహస్యత్రయసారాఖ్యమోక్షశాస్త్రప్రణినాయ-
తత్రచాసౌప్రీఢమమావశ్యకతయా గురుపరంపరా మాభగవ
త్తోఽభియాంప్రకాశ్యాచాచికాలం సంసరతోజీవస్య కదాచిదీ
శ్వరసౌహృద యాదృచ్ఛిక సుకృతాది ప్రణాద్యా దేశిక క
రుణాకటాక్షవిషయత్వేన భగవత్ప్రీత్యుపాయాన్వయ సం
భవ ఇత్యుపోద్ఘాతమారచయ్య గురుపసదనానంతరమపి బ
హువేదితప్రమాణేషు సత్స్వపిసారతమాంశబోధాయ ప్ర
వృత్తిర్యుక్తేతి ప్రతిపాద్య శ్రీరామానుజ దర్శనేన్ద్రిక ప్రతితం
త్రసిద్ధాంతసిద్ధాంతకాంక్షి దసాధారణాథాన్ సమర్థత
దనుముముఘానా మవశ్యజ్ఞేయమథా పంచక మభిధాయచి
దచిదీశ్వరస్వరూపాణి విశదీకర్తుం తత్వత్రయాధికారం ప్రా
క్రమత - తత్ర తావజ్జీవస్వరూపనిరూపణానంతర మచితో
లక్షణంజ్ఞానానాన్రయత్వమిత్యుక్త్వా ప్రకృతికాలశ్శుద్ధసత్త్వం
చేతితస్య త్రైవిధ్యమభిధాయ శుద్ధసత్త్వస్వప్రకృతికాలవన్న
జడత్వమభ్యుపేతవ్యం తత్స్వయంప్రకాశత్వస్య ప్రమాణసిద్ధ
త్వాదిత్యుపేత్య తస్యస్వయంప్రకాశత్వే తత్సంసారిణా మప్య
థునా ప్రకాశేతేత్యాశంకాయాం సర్వేషా మాత్మనాం స్వ
స్వరూపంధ ౬౬ ఘాతజ్ఞానంచ స్వయంప్రకాశత్వేపి స్వాశ్ర

యస్యైవభావతే - అస్యేషాంతర్జ్ఞానాంతరవేద్యం యథాభవతి తథా శుద్ధసత్వమపి నిత్యముక్త్యైవ ప్రకాశతేన సంసారిభ్యుతి సమాధాయతస్య జ్ఞానాంతరవేద్యత్వేపి సర్వజ్ఞభగవద్జ్ఞానవేద్యాత్మ స్వరూపధర్మకూతజ్ఞానవదేవ స్వప్రకాశత్వ మక్షత మిత్యుపపాద్య తథా స్వేక మేవ శుద్ధసత్వం జీవస్యసంసారదశాయామ్ నప్రకాశతే ముక్తిదశాయాం ప్రకాశతే ఇతి విరుద్ధం - ఏకప్రత్యేవకాలభేదేన స్వప్రకాశత్వాస్య ప్రకాశత్వ విరోధాన్నించ స్వప్రకాశత్వస్య కాదాచిత్కత్వేతస్యాపాధికత్వమేవ స్యాత్ - నతు, స్వాభావికత్వమితి శంకాద్వయమపి ధర్మకూతజ్ఞాన ప్రతిబంధ్యా పరిహరణ కారికాయాః పేణ నిబభ్యదర్శయతి - *.....*

తత్త్వత్రయాధికారే.

ధీయస్వయంప్రకాశత్వంక్షుక్తైస్వాభావికంయథా ।

బద్ధై కదాచిత్సంరుద్ధం తథాత్మాపినియమ్యతే ॥ ౧ ॥

ఇతి-అస్యాథక్ష-ధీయః ధర్మకూతజ్ఞానస్య -స్వయంప్రకాశత్వం, బద్ధై, జీవే, కదాచిత్సంరుద్ధం - కదాచిత్త్విషయాప్రకాశనదశాయాంకర్మకాంత్రబిబద్ధంక్షుక్తైముక్తిదశాయాం కదాచిదప్యసంరుద్ధ మిత్యుద్ధ్యాహృత్యయోజ్యం - ఇదముపలక్షణంముక్తావా, సంసారేవా, విషయప్రకాశన వేశాయాం సర్వస్యామప్యసంరుద్ధమితియావత్ - అతఏవస్వాభావికంయథాభవతితథా తేనప్రకారేణాత్రాపి శుద్ధసత్వప్రవేశేపిస్వయంప్రకాశత్వంనియమ్యతే-వ్యవస్థాప్యతే - ప్రతిబంధకకర్మాపకమదశాయాం తస్యస్వయంప్రకాశత్వమన్యథా సంరుద్ధమితివ్యవస్థాప్యతే - స్వప్రకాశత్వ మస్వప్రకాశత్వంచ యద్యప్యేకత్రనసంభవతి తథాపిధీయశ్చనాస్యాపిస్వప్రకాశత్వమేవ క్రి

తుప్రతిబంధకవశా త్కదాచిదసత్కల్పం వత్తతే, తస్మాత్
 నృణాంజ్వల్య వద్వస్తేదగ్ధత్యవచ్చస్వాభావికమితిభావః-
 ఏతేనకాదాచి త్కత్వాదస్వాభావికమితి శంకావీకంప్రత్యే
 వకాలభేదేనాపి స్వప్రకాశత్వతదభావసమర్థనం చాన్విపప
 న్న మితిశంకాచనిరస్తా - నహి, మణివహ్నోర్నాజ్వల్యద
 గ్ధత్యేప్రతిబంధకకాదాచిత్కత్వమాత్రేణాస్వాభావికేనవా
 కాలభేదేనానాజ్వల్యదగ్ధత్యేనమానాధికరణేతి || ౧ ||...
 ఏవంచిదచిత్తోర్నిరూపణానంతరం ఈశ్వరస్వరూపమపి పర
 పూహవిభవాంతర్యామ్యరూపేణపంచధానిరూప్యతత్వ
 త్రియమిదమవశ్యంమందాధికారిణామపిజ్ఞాతవ్యమేవ - అత్య
 న్తోపయుక్తత్వాత్-నహి, యావంతస్మాన్స్త్రిధాన్తావతామపి
 జ్ఞానేనభావ్యంనాప్యపయుక్తాంశమపి పరిత్యజ్యతూష్టిమవస్థాత
 వ్యం - కిన్తూపయుక్తాంశానామవశ్యజ్ఞాతవ్యత్వమేవేత్యాహ-
 తత్వ - ఉపయుక్తమవేశద్యంత్రివగళనిరపేక్షతా ।

కరణత్రయసారూప్యమితి సౌఖ్యరసాయనం || ౨ ||

ఇతి-అస్యార్థః-ఉపయుక్తమస్వాభిమతపుమర్థోపయుక్తమవస్తు
 మవేశద్యంసందేహద్యపగమేననిమలజ్ఞానమితియావత్-నను
 ధర్మాధికామానా మప్యభ్యహితత్వాత్ దుపయుక్తశా
 స్త్రిధాన్తామపిజ్ఞానమావశ్యకమేత్యతావహ - త్రివగళ
 నిరపేక్షతేతి - త్రివగళః ధర్మాధికామాని -తదర్థం
 మయాయతితవ్య మిత్యపేక్షారాహిత్యం-అతిహేయ(క్షేత్ర)
 రూపత్వాదస్థిరఫలత్వాచ్చ - కింతు, మోక్షాపేక్షైవయుక్తా -
 తదుపయుక్తావశాన్స్త్రిధాన్తాయావద్బుద్ధిబలంజ్ఞాతవ్యాని - న
 నుమనసి మోక్షాతిరి క్తపురుషార్థకామనావిరహేపిప్రయోజ
 నాంతరపర తౌకికపురుషానుసారాయవా భ్యాత్యధికంవాస

దేవీశాస్త్రాగ్రాహజ్ఞాతవ్యాభివృద్ధిహ - కరణత్రయసా
రూప్యమితిమనోవాక్యా - నామైకరూప్యమనసి యదేవభ
తాతే తదేవవాచా తదేవకర్మతా ప్యనుష్ఠేయంసతుజాం
భిక్వదన్యథాన్యథాభవితవ్య మితిభావః - ఇత్యుక్తం త్రయం
సౌఖ్యరసాయనం - సౌఖ్యహేతుఘాతంరసాయనంశత్రు
రాదిసంయోగేనవిరచిత మాస్వాద్యవస్తుయథాత్మప్రీత యషి
వకల్పతే తదేతిభావః ౧ ||*...*...*...జ... *... *

ఏవంచదచిక్షిత్వలేఖ నిరూపితేభుకస్సఈశ్వర ఇత్యుపేక్షా
యాం బ్రహ్మణివాచీనాం జీవత్వ కర్మవశ్యత్వాదినాఽసిశ్వర
త్వం విష్ణోరేవేశ్వరత్వ మిత్యభిధాయ తదనుజీవస్యసాంసారి
కసంగిభు దోషపయాల్లోచనయా సంజాత సంసారజిహ్వ
స్య ముచుక్షుత్వం భవతీత్యుక్త్వా తస్యచముముత్యార్చక్రిప్ర
పత్యస్యతరోసాయానుష్ఠానేన భావ్యమిత్యుపదిశ్య తదనంత
రాధికారే - సచాధికారీద్వివిధః - సద్వారకప్రపత్తినిష్ఠో
ఽద్వారకప్రపత్తినిష్ఠశ్చేతి ద్వేవిధ్యందర్శితం - కథమిదము
పపద్యతే - సద్వారకప్రపత్తినిష్ఠఇతి - భక్తస్వప్రపన్న
త్వాభావా దిత్యుక్తాహ -

అధికారవిభాగాధికారే-

స్వతంత్రాంగప్రపత్తిభ్యాంప్రపన్నాప్రతాపభావః।

ఫలసాధనభక్తిభ్యాంభక్తాపభిచదర్శితౌ || ౩ ||

ఇతి - అస్యాధికారి - ప్రపత్తిద్వేకధా - స్వతంత్రప్రపత్తి రం
గప్రపత్తిశ్చేతి - భక్తిశ్చద్వేకధా - ఫలభూతాసాధనభూ
తాచేతి - తత్ర స్వతంత్రత్వం భక్తిమద్వారీకృత్య స్వయమే
వాంగిభూతత్వమ్ - తథాచ ప్రపన్నస్య స్వతంత్ర ప్రపత్తినిష్ఠ
త్వాద్భక్తస్య చాంగప్రపత్తినిష్ఠతయా ఉభావపి ప్రపన్నాజేవ

ప్రపన్నస్యఫలభక్తస్యస్యసాధనభక్తిరిత్యుభౌచభక్తావపిదర్శి
శా - ప్రమాణవచనై రితిశేషః -

అథోపాయవిభాగం ఉపాసనప్రపత్తి సాధారణసామాన్య
లక్షణం సర్వవిద్యా సాధారణ సత్యత్వ జ్ఞానత్వాదిస్వరూప
గుణైస్తత్త్వద్వ్యాప్రతినియతతయా తత్ప్రామాన్యై ర్వసిష్టత్వ
ప్రతిష్ఠాత్వసంయద్వా మత్వాది విశేషగుణైశ్చ విశిష్ట బ్రహ్మ
విశేష్యకజ్ఞానవికాస విశేషత్వంసర్వవిద్యా సాధారణ్యేనోపే
యలక్షణంతుసమస్త కల్యాణ గుణ విభూత్వాది విశిష్టబ్రహ్మ
విషయానుభవ విశేషత్వమిత్యభిహితం - తత్రశంకా“యథా
క్రతురస్మిన్నురుపోభవతి-తథేతఃప్రీత్యభవ” తితిన్యాయాత్ -
యథోపాసనమేవ శాస్త్రే ప్రాప్తిః ప్రసిద్ధాతత స్తద్విద్యా
ప్రతినియతగుణమాత్ర విశిష్టబ్రహ్మనుభవవీచ ఉపేయశబ్దార్థః
నతుసకలకల్యాణగుణవిభూత్వాదివిశిష్టతదనుభవభిత్వత్రాహ-

ఉపాయవిభాగాధికారే

ఉపాసితగుణాశేర్యా ప్రాప్తావప్యబహిష్కరియా ।

సాతత్క్రతునయగ్రాహ్యనాకారాంతరవజనం॥౪॥

ఇతి-అన్యార్థః - ఉపాసితస్య ఉపాసనే విశేషణ తయా వి
షయస్య గుణాదేరి ఆచితజ్ఞేన పర్యంకాదిస్థానపరిగ్రహః - త
స్యప్రాప్తావపియాబహిష్కరియాప్రాప్య బ్రహ్మనుభవేపివి
శేషణతయాకోరీకారభ్యర్థః ౪ సాతబహిష్కరియా త
తక్రతునయః యథోపాసనన్యాయః - తేనగ్రాహ్య తస్యవి
షయః - తత్క్రతున్యాయస్యఉపాసిత గుణాద్యవజనమేవ
ఫలంసత్వాకారాంతరస్య స్వరూపరూపకస్య సత్యత్వాది గు
ణపంచకస్య నిరూపితస్వరూపస్య సౌశీల్యాదేశ్వవజనమతో
నోక్తచోద్భావకాశఇతి ॥ ౪ ॥

అథ భక్తిప్రపత్తిస్వరూపం ప్రతిపాద్య తదనంతరం ప్రపత్తియోగ్యతామభిధాయ తదనుప్రపత్తేః పరికరానానుకూల్య సంకల్పాదీన్నిరూప్య తదనుసాంగప్రపదనస్య స్వరూపమాత్మ సమపక్షం ఫలసమర్పణవిశిష్టం రత్నాభరణసమర్పణమేవేత్యుపదిశ్య నేదంభరణమర్పణ మితరవిద్యాసాధారణమిత్యాహ - * *

*సాంగప్రపదనాధీకారే - *

ముముక్షుమాత్రసామాన్యంస్వరూపాదిసమర్పణమ్ ।

అకించనేభరణ్యాన స్వధికోంగితయాశ్చితః ॥ ౫ ॥

ఇతి - అస్యాథాః - స్వరూపసమర్పణమాదిశబ్దవివక్షితం ఫలసమపక్షం - ముముక్షుమాత్రసామాన్యం - సర్వముముక్షుసాధారణం అకించనేభక్త్యనధికారిణీతు "అతాత్మీయ భరణ్యాసాహ్యత్వనిక్షేపఉచ్యతే,, త్యంగితయా ప్రధానతయా శ్చితఃవిహితం - భరణ్యానంత్యరత్నాభరణసమర్పణాధికారి - ఇతరవిద్యాపేక్షయాఅధికారి - ఇతరవిద్యాను స్వరూపఫలయోగ్యసమర్పణమేవప్రపత్తౌతులదుభయవిశిష్టంభరణసమర్పణమితినిష్కర్షః ॥ ౫

ముముక్షుమాత్రసామాన్యంస్వరూపాదిసమపక్షం మిత్యుస్యవ్యావత్వకందర్పయక్ ముముక్షుప్రపత్తిష్టపి భరణ్యాసానువృత్తించదర్శయతి - * *

సాంగ - అత్రరత్నాభరణ్యానస్సమస్సర్వఫలాధీకారాం ।

స్వరూపఫలనిక్షేప స్వధికోమోక్షకాంక్షిణాం ॥ ౬ ॥

ఇతి - అస్యాథాః - అత్రప్రపరత్తైరత్నాభరణ్యానస్సర్వఫలాధీకారాం సమస్యేషామకించనాధికారిణాం ప్రపత్తిమంతరేణ ఉపాయాంతరాకత్వాత్ - ప్రపత్తేశ్చ భరణ్యాసాత్మకత్వాదితిభావః - మోక్షకాంక్షిణామ్ప్రపత్తౌతు స్వరూపఫలనిక్షేపఅధికారి - మోక్షహేతుసర్వవిద్యాసాధారణత్వాదితిభావః ॥ ౬ ॥

అథ “తేనసంరత్యమాణస్య ఖలేస్వామ్యవియక్తతా | కే
శవార్పణపర్యంతా హ్యత్సనిక్షేపఉచ్యతే” ఇతిఆత్మనిక్షేపల
క్షణం నిక్షేపరతాయామదాహృత్య తేనసంరత్య మాణ
స్థితదేకశేషధూతస్యస్వరక్షణవైర్భర్యతత్ఫలస్వామ్య వియ
క్తతావిరూపినిక్షేపఇతివచనార్థఃమపిసూచయిత్వాఇదంచా
త్రసమర్పణతత్ప్రమితతతోక్తమేవాంగిస్వరూమత్రాప్యాహ-

సాంగ- స్వనిర్భరత్వపర్యంతరక్షకైకార్థభావనం ।

త్యక్తరక్షాఫలస్వామ్యం రక్ష్యస్యాత్మ భరార్పణం॥ ౭॥

ఇతి - అస్యాథా-రత్యస్థితదేకశేషస్యఆత్మభరార్ప
ణనామ త్యక్తరక్షాఫలస్వామ్యం స్వనిర్భరత్వ పర్యంత రక్ష
కైకార్థభావన మిత్యన్వయః - రక్షాయాగిఫలంరక్షాఫలం-
నిత్యకైంకర్యరూపం తత్రచ స్వామ్యమిదంఫలం మమే త్యభి
మానరూపం త్యక్తంరక్షాఫలస్వామ్యంయస్మిన్నితిబహువ్రీహిః
తాదృశంయత్స్వనిర్భరత్వ పర్యంత రక్షకైకార్థభావనం-
స్వనిర్భరత్వంనామ స్వస్వరక్షాయాం భరోనాస్తీత్యధ్యవసా
యః - తత్పర్యంతం తచ్చిరస్కంచ తద్రక్షకైకార్థభా
వనం ఆత్మస్వరూప తద్రక్షణభర రక్షణఫలేషు రక్షకస్య
భగవతవీవాథాత్వ భావనంతచ్చేషత్వ భావనం - “అ
హం మద్రక్షణభరౌ మద్రక్షణఫలంతథా | నమమశ్రీపతే
రేవే త్యాత్మనంనిక్షేపేద్బుధ” ఇతిన్యాసదశకే ప్రయోగస్సూ
చితః - తత్రప్రయోగవాక్యే యథాస్వరూపాదిత్రికస్యస్వ
స్తిన్సంబంధ త్యాగేనతిశ్రీపత్యైకార్థత్వభావనంప్రతీయతే -
తథాత్రలక్షణవాక్యేపి త్రికస్యస్వసంబంధత్యాగః పరస్వత్వా
పాదనంచ క్రియతేనిర్భరత్వపదేనభరేస్వామ్యత్యాగః “త్యక్త
రక్షాఫలస్వామ్య”మితిభరేస్వామ్యత్యాగశ్చదర్శితః - స్వరూ

పేస్వామ్యత్యాగ స్వాధికారి ప్రమాణ వాక్యేషి శబ్దతయా
అథాతయాచత్యాగత్రయంసమర్పణత్రయంచభావ్యం-ప్రసం
గాత్సాంగప్రపదనస్వరూపంలిఖ్యతే-స్వామిస్మితఃప్రభృత్యాను
కూల్యేనవతి-మ్యే ప్రాతికూల్యాన్నివృత్తోస్తి త్వమేవరక్షిష్య
సీతినిశ్చసిమి - “అహమన్యైపరాధానా మాలయోకించనో
గతిః - అతీవకృపణోహంశ్వంమమగోపాయితాభవే” తిషం
చాంగసహిత మిదమాత్మస్వరూపం తవైవాత్మరక్షాభరం త్వ
యన్యస్యామి త్వమేవోపాయంతర స్థానేతిష్ఠత్ తత్కార్యమ్
సాధయ - ఇతఃపశ్చాదన్యతననిరపేక్షో భవానేవ రక్షతు
తతస్తదంశే నిర్భరోహమస్మి రక్షాఫల స్వామ్యమపి కేషిణస్త
వైవనమమ అస్మిన్నాంగప్రపదనే మమకత్వత్వనుపినఇదంప్ర
పదనమపిభవద్వశీకరణ మాత్రంఫలంప్రత్యవ్యవహితోపాయోపి
నేత్యధ్యవసాయకరణం గురుపరంపరాను సంధాన సూర్వక
మాచార్యోచ్చరణానూచ్చరిత ద్వయాదికరణ మంత్రవిశిష్టం
సాక్షప్రపదనమితి || ౭ ||*

అ త్ర చా ను కూ ల్య ప్ర వృ త్తి పా త్రి కూ ల్య
నివృత్తినంకల్పయోః ప్రపత్తికాలే సకృత్కలతవ్యత్వేపితతడో
ధ్వకాయావజ్జీవం తయోరనువృత్తిరుపాయఫలభూతేత్యుక్తం
నను తయోఃప్రపత్తిఫలత్వం నోపపద్యతే - తదప్రాధికానే
పి క్వచిత్సంభవదర్శనాదిత్యత్ర యథాఅకృత్యకరణాదకిప్రా
రబ్ధదుష్కృతఫలత్వేన పశ్చాదపిసంభవః - తథాప్రారబ్ధసు
కృతవశాదపిక్వచిత్తయోస్సిద్ధిత్వాహ - *****

సాంగ|| ప్రవృత్తిరనుకూలేనునివృత్తిశ్చన్యతకిఫలం ।

ప్రారబ్ధసుకృతాచ్చస్యాత్సంకల్పేచప్రపత్తితః || ౮ ||

ఇతి అస్వాధికారి - ఫలంఫలభూతా క్షేంకర్వభూతా అను

కూలేషు ప్రవృత్తిని అన్యతః ప్రతికూలేభ్యః నిష్పత్తిశ్చ పాఠభిన్న
కృతాచ్చ స్యాత్సునఃకస్మాత్సంకల్పేచ నిరపాయకైంకర్యమేవ
మేఘాయామితప్రపత్యనుష్ఠానదశాయాం సంకల్పే సతి ప్రార్థనే
సతి ప్రపత్తితవీవ-అన్యథా ప్రారబ్ధసుకృతాత్సాన్నిధితివివేకః॥౮॥

ఏవంకృతసాంగప్రపదనస్య కృతకృత్యతయా మోక్షార్థః
ప్రవృత్త్యాది విరమంస్వనిష్ఠాభిజ్ఞాన ముత్తరకృత్యాని చోక్త్యా
ఫలరూపకైంకర్యమపి భాగవత కైంకర్య పర్యంతం కార్యమితి
పురుషార్థకాష్ఠాం ప్రత్యపీపదత్-తత్ర భాగవతానాం నమిథ శ్చే
షిత్యం యేన తత్కైంకర్యస్య కార్యతేత్యాశంకాం మనసి నిధా
య తేషామపి శేషిత్యం భగవచ్ఛేషిత్యకాష్ఠా భూతం భగవా
నేవస్వతంత్రస్వామిత్వాత్సత్త్వముతి పాత్రేషు భక్తేషు భ
క్తాః శేషతయా వినియుజ్జేన కేవలం భగవత్ప్రీత్యతిశయ ప్ర
యుక్తమేవ భాగవతానాం శేషిత్యం - కీంతు గుణై దాన్య
ముపాగత ఇతి గుణకృతదాన్యప్రతిసంబంధి శేషిత్యం చాస్తీ
తి ప్రతిపాదితం - అతో యథాభగవతో భాగవతాన్ ప్రత్య
ద్వారకం శేషిత్యం - ఏవం భాగవతముఖేన భాగవతాన్ ప్రతి
సద్వారకమపి శేషిత్యమస్తీత్యాహ.*

* పురుషార్థకాష్ఠాధికారే. *

నిత్యం శ్రీయా సమేతస్య భక్తైరాత్మవతస్సదా ।

సహ సద్వారకంచ స్యాచ్ఛేషిత్యం పరమాత్మనః॥౯॥

ఇతి అస్యాధికారి - శ్రీయారమయానిత్యం సమేతస్యావీనా
భూతస్య భక్తైస్సదా అత్మవతః జ్ఞానీ త్వాత్మైవమేవ తమితి తైరం
తరాత్మవతః పరమాత్మనః భగవత్ శ్చేషిత్యం సహ అద్వారక శే
షి త్వేన సహ సద్వారకంచ స్యాత్-యథా దేవదత్తస్య గృహమిద
మి త్యైతత్ప్రత్యక్షాన్తదాత్మజానాన్ శేషిత్యమవజన్తీయం-

ఏవమజసాగ్రినాభావాదత్యంతప్రీతివిషయలక్ష్మీముఖేనేవస్వాత్మతయాలక్ష్మ్యపేక్షయాప్యత్యంతప్రీతివిషయ భక్తజనముఖేనాపి శేషిత్యంప్రణాద్యాపిభగవతస్సిద్ధ్యప్రీతిభావః || ౯ ||*

ఏవంభగవత్క్రైంకర్యంభాగవతక్షేంకర్య పర్యంత మిత్యక్తం - తదపిశాస్త్రీయనియమేనైవ కతఃవ్యం - అన్యధాభగవదప్రీతిరేవస్వాత్-తద్ధిక్షేంకర్యంద్వివిధం-ఆజ్ఞానుజ్ఞాయాపేక్షాభయత్రాపినియమావశ్యంభావఇతిప్రతిపాదయతిద్వాభ్యాం.

* శాస్త్రీయనియమనాథికారే. *

ఆజ్ఞానుజ్ఞావిభాగేన ద్విధా శాస్త్రీయపద్ధతిః ।

నిగ్రహేనుదయాయాద్యాపరాత తత్ఫలాప్తయే || ౧౦ ||

అనుజ్ఞయాప్రవృత్తేపి క్రమకోపాదినంభవే ।

ఆజ్ఞాతిక్రమదోషస్సాన్వియమోతోదురత్యయః || ౧౧ ||

ఇతి - అనయోరథః - శాస్త్రీయపద్ధతిః శాస్త్రీయస్య క్షేంకర్యస్య సద్ధతిమాంగః - ప్రవృత్తితియావత్ - ఆజ్ఞానుజ్ఞావిభాగేన ద్విధా ఆజ్ఞాక్షేంకర్య మనుజ్ఞాక్షేంకర్యం చేతి ద్వీరూపంఆద్యా ఆజ్ఞాక్షేంకర్యయాపా - శాస్త్రీయపద్ధతిః నిగ్రహేనుదయాయ భగవన్నిగ్రహరూప ప్రత్యవాయానుత్పాదాయ అపరాఅనుజ్ఞాక్షేంకర్యయాపా - తత్తదనుజ్ఞాక్షేంకర్య ప్రకరణామ్నాతభగవన్ముఖోల్లాసమాశ్రయకా || ౧౦ || అనుజ్ఞయాప్రవృత్తేపి క్షేంకర్యేక్రమకోపాదినంభవే-క్రమస్యకోపఃక్రమకోపః - అతిలంఘనంఆదిశబ్దేన దేశకాలవస్తుస్వభావాద్యతిలంఘనాని వివక్షితాని - తత్సంభవేతేషాం ప్రసక్తాఆజ్ఞాతిక్రమదోషస్సాన్వియాజ్ఞాతిలంఘనే యోదోషఃసదోషోత్రాపిస్యాదతోనియమాశాస్త్రీయనియమః-దురత్యయఃదురలంఘ్యః మూలాకరణాదాపిక్రమనియమః - ఏతదనంతరమేతత్కర్తవ్యం

వితిమాలాకరణాదికంహిలశుచిదేశేనకతకవ్యమితి దేశనియ
మఃప్రాతరేవపుష్పార్జనంకతకవ్యమితికాల్పనియమఃధుత్తూరా
దినానకర్తవ్యమితివస్తుస్వభావఃఅస్మాతేననకతకవ్యమిత్యత్రా
వస్థానియమిత్యాదిశాస్త్రీయనియమోదురత్యయః - యద్య
ప్యనుజ్ఞాకైంకర్యంనప్రత్యవాయ పరిహారాథాంతభాషి భగవ
చ్చాస్త్రవరాహపురాణాదివిహితస్య సాక్షస్యానుజ్ఞాకైంకర్య
ప్యక్రమాదినహితస్త్యేవఉపదేశాత్తాదృశక్రమాతిలంఘనమప్య
తిలంఘనపర్యవసన్నం శాస్త్రీయత్వావిశేషాదితిభావః॥ ౧౦॥

నను, భగవద్భక్త్యాభగవన్ముఖోల్లాసాయక్రియమూలంకరణ
కైంకర్యశబ్దవాచ్యం అతోనుజ్ఞాకైంకర్యం ఫలాంతరంవిహ భ
గవన్ముఖోల్లాసేకప్రయోజకతయాక్రియతే - అతస్తత్రభక్తిరే
వనియోజికానత్వాజ్ఞానిత్యాదికంతుప్రత్యవాయపరిహారాథా
మనుష్ఠీయమాన మాజ్ఞామాత్రప్రయుక్త మాజ్ఞాకైంకర్యం త
త్ప్రాజ్ఞావినియోజికానభక్తిః - యదాచాజ్ఞాకైంకర్యంభగవ
న్ముఖోల్లాసాయ భక్త్యానుష్ఠీయతే - ప్రత్యవాయ పరిహర
శ్చార్థాదేవసిద్ధ్యతితదాతస్యద్విరూపతాస్యాదిత్యాహ.***

శాస్త్రీయ- ప్రత్యవాయపరిహారే ఫలాంతరసమన్వితే ।

తత్రసంపలితంప్రాహురధికారంవిచక్షణాః ॥ ౧౧ ॥

ఇతి - అస్యాథాః-తత్రనిత్యనైమిత్తికప్రత్యవాయపరిహా
రేఫలాంతరసమన్వితేఫలాంతరంప్రత్యవాయపరిహారాతిరిక్తం
తేన సమన్వితేభక్త్యాజ్ఞారూపవినియోజకయోః పృథక్త్వేపి శ
బ్దాంతరాభ్యాసాదికమథేదప్రయోజకప్రమాణవిరహాద్వా
చకశబ్దైక్యాత్కర్తృకాలాద్యభేదాచ్చక్తై క్యేసిద్ధే జీవన
స్వర్గాద్యధికారభేదవిశిష్ట జ్యోతిష్టోమాదావప సర్వధాపిత
తపిహోభయలింగాదినియేనఉభయార్థమనుష్ఠీయతే-తత్ప్రా

ధికారం సంవలితం విచక్షణాఽస్మాహుః సకృదనుష్ఠితాదేవత
స్మాత్ఫలద్వయసిద్ధేః అధికారద్వయస్య సంవలితత్వమితినక
మన్ భేదఇతి || ౧౨ ||*

ఏవం సంవలితాధికారత్వాదేవ నద్విరనుష్ఠానం కామా
ర్థమనుష్ఠితాదేవ తస్మాత్ఫలద్వయసిద్ధేః అధికారద్వయస్య
సంవలితత్వమితి నకమన్ భేదఇతి. ఏవం సంవలితాధికారత్వా
దేవనద్విరనుష్ఠానం కామార్థమనుష్ఠితాదేవనిత్యసిద్ధిః - న
తు, నిత్యాత్మామ్యసిద్ధిః త్యభిప్రాయన్నాహ.*

శాస్త్రీయ-నిత్యకామ్యస్వరూపైశ్యేవినియోగపుథత్వతః!
ఫలాధాంక్రియమాణేపినిత్యంభవతితంత్రతః || ౧౩ ||

ఇతి-అన్యార్థః-నిత్యకామ్యస్వరూపైశ్యేప్రాగుక్తరీత్యాప్రమా
ణసిద్ధేనతీతిశేషః - వినియోగపుథత్వతఃప్రత్యవాయ పరిహా
తార్థంఫలార్థమితిచవినియోగపుథత్వనఫలార్థంకామ్యఫలార్థం
క్రియమాణేపిసంధ్యావంశనాదానిత్యంతంత్రతోభవతి ఏకస్మా
దేవ ప్రయోగాత్ప్రత్యవాయపరిహారోపిభవతీత్యర్థః - న
ఫలాధామేకమనుష్ఠానం నిత్యార్థమన్యదనుష్ఠానమితి ఫలద్వ
యాధాంద్విరనుష్ఠానం ఏకస్య తూభయత్వే సంయోగ పుథ
త్వన్యాయేన దధ్నేంద్రియకామస్యజుహుయాదితిఫలాధాం
దధ్నేవనిత్యాగ్నిహోత్ర వత్కామ్యప్రయోగాదేవనిత్యసిద్ధిః-
నతు, నిత్యాత్మామ్యసిద్ధిః ముముక్షోఃఫలాంతర కామనావి
రహేణ కామ్యత్వమేవ సంప్రతినసంభవతీతి నతతః కామ్యఫ
లసిద్ధినఃచైవం ప్రత్యవాయానుత్పత్తికామనావిరహేకామ్యా
దపి ననిత్యసిద్ధిరితి వాచ్యం - నిత్యానుష్ఠానాభావస్య ప్ర
త్యవాయహేతుత్వేన తదభావాభావరూప నిత్యానుష్ఠానతో
నాంతర్యయకప్రయాశ్చావిరహేపితత్త్విద్ధిరితిభావః. || ౧౩ ||

నన్వాజ్ఞాకైంకర్యవదనుజ్ఞాకైంకర్యస్వాపి కైంకర్యత్వావిశేషా
దకరణేప్రత్యవాయస్యాత్-శాస్త్రీయత్వావిశేషాదిత్యత్రాహ

శాస్త్రీయ-అనుజ్ఞామాత్రసిద్ధేషుకైంకర్యేషువిచక్షణైః ।

అకృతాతత్ఫలాలాభోనతుదోషఇతీరితం॥౧౮॥

ఇతి అస్యాథః-అనుజ్ఞామాత్రసిద్ధేషుమాంసకరణాదిషుకైం
కర్యేషువిషయేఅకృతాతత్ఫలాలాభవివ-నతుదోషఃప్రత్యవా
యఇతివిచక్షణైశ్చాస్త్రవిచక్షణైరీరితం॥౧౮॥.....*

ఏవంప్రపన్నస్యశాస్త్రీయనియమముక్త్యాతస్యభీషూర్వోత్తరా
ఘప్రవృత్తిరేవనఘటతేయద్యపివాపూర్వదుష్కృతాద్భటతే-అ
పాయసంప్లవేనద్యఃప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ।ప్రాయశ్చిత్తిరి
యంసాత్రయత్పునశ్చరణంప్రజేదితిపునశ్చరణాగతిరేవప్రాయ
శ్చిత్తిరిత్యుక్తం-నను, నఖలుభాగవతాయమవిషయ్యంగచ్ఛరణీతి
శ్రవణాద్బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘప్రవృత్తావపి బాధకం నాస్తీతి
ప్రాయశ్చిత్తంకిమథా మిత్యాశంకాయాం యద్యపి యమవిష
యగమనంనాస్తీ భగవన్నిగ్రహాజ్ఞాయతవివ- కాణాభవం
తి అవిధేయపుత్రాభవంతీతి నిగ్రహాఫలశ్రవణాత్తన్నిగ్రహాను
వయాయప్రాయశ్చిత్తిరభిమతేత్యభిహితం - ఏవం తహింకృ
తోపాయస్యాపి భగవన్నిగ్రహ విషయ పున స్సంసారిత్వా
పత్తిరిత్యత్రాపః -... ..*

* అపరాధపరిహారాధికారే *

నప్రాగ్బుద్ధిపూర్వాఘనచాత్యంతమనుగ్రహాః ।

లఘుదఃఙిప్రపన్నస్య రాజపుత్రాపరాధవత్॥ ౧౯॥

ఇతి అస్యాథః - బుద్ధిపూర్వాఘనతి ప్రాయశ్చిత్తాక
రణేపి నప్రాగ్బుద్ధకృతోపాయ త్యావస్థాయాంధీపూర్వాపరా
ధే భగవతోయథా సరక పాతపర్యంతం నిగ్రహాదయస్త

ధానేత్యధః - సచాత్యంతమనుగ్రహః - ధీపూర్వాఘరహి
తేషుకృతోపాయేషుభగవతోయథాప్రసన్నతాతథానేత్యర్థః -
కింతహిభవతీత్యత్రాహ లఘురిత్యాది ప్రపన్నస్యలఘుర్దండః
కాణాభవంతీత్యాది రూపీనగురుకిరాజపుత్రాసరాధ వద్రా
జపుత్రాపరాధేనప్రమ్యధేవతిః యథారాజపుత్రేణధీపూర్వ
మేవద్రోహేకృతేషి నవధపర్యంతోదంజరినాపిప్రాగ్వద్భూ
మానః కింతు, భోగేన్యూనతాకరణం ఏవంప్రకృతేషిత్యర్థః -
తస్మాత్ప్రసన్నస్య నపునస్సంసారిత్వప్రసక్తిరితిస్థితమ్-॥౧౫

అథభగవన్నిగ్రహఫలస్యలఘుదండాదేరపి ప్రసక్త్యభావా
య యథాబుద్ధిపూర్వాపరాధా నప్రసజ్జేయుః - తథాతస్మా
లోన్మూలనాయ యతితవ్యంతస్మూలం చావివేకశరీరాత్త్వ
వేకాభావేహి అచిద్ధమాణాం స్థూలత్వ, కృశత్వ, జడత్వ,
నాశిత్యాదీనాం పరమశేషిధర్మభూత స్వతంత్రత్వ, స్వామి
త్వ, స్వసిద్ధత్వాదీనాం చాత్మన్యారోపః - తతశ్చ పశుపుత్రా
దా మమతాబుద్ధిరితతోధకామగ్రహ విష్టత్వాత్కామకోధ
లోభాదిభిరిపరిభవః - తతఃపరహింసాదికమిత్యధకామా
పచారవిజృంభణం శాఖానుశాఖమితి తస్మూలధూతా వివేక
నికతనాయవివేకాసీస్సంపాదనీయః - తతఏవతేహం నపు
నః ప్రరోహిత్యాహ -

అప—అవివేకప్రభుత్వాదేర్నిదానస్యనివర్తనాత్ ।

అర్థకామాపచారాణామయతోన్మూలనంభవేత్ ॥౧౬॥

తిథి- తత్వత్రయవివేకేనేత్యధ్యాహర్యం అవివేకస్య
వివేకాభావస్య మోహస్య తస్మూలకప్రభుత్వాదేః స్వతంత్ర
త్వానన్యాధారత్వానన్యాథకత్వాచేరాదికజ్జేన ప్రాకృతధర్మా
ణాంజడత్వనాశిత్యాదీనాంచనిదానస్యాదికారణస్సనివర్తనా

చ్చిష్టంస్పష్టం - అహోవశ్యంవివేకినాభవితవ్యంతల్యాగిభాగవ
తాపచారాదతీవభేతవ్యంఏవంముక్తిఫలానియమిత్యాదౌ కృ
తోపాయోపి రాజదారాపరాధ సదృశభాగవతాపచారలేశా
దేవభ్రశ్యేదిత్యుపపాద్య భాగవతాపచారేసతి యుడితి తత్త్వణ
తాప జేన శుభ్యేదిత్యభిధాయతథాచధీశ్వరోత్తరాక్షు పునః
ప్రపదనమేవప్రాయశ్చిత్తమితిస్థాపితం॥ ౧౬॥.....*
ననుకథమిదంనిరవధిషుకృతేషుచాగన్వహేమతిరసుశయినీయ
దిస్యాత్తతః-వరదహిదయ సేనసంశేమహేనిరసుశయధియోహ
తామోవయం-ఇతి తామ్యస్యహౌతదభీసంధివిరామమాత్రాదితి
చ అనుతాపాభీసంధివిరామాదీనామపి ప్రాయశ్చిత్తత్వాభిధానే
న పునఃప్రపదనమేవనిష్కృతితిఘటతఇత్యత్రాహ . *...*

అప—అనుతాపాదుపరమాత్ ప్రాయశ్చిత్తోన్ముఖత్వతః।

తత్త్వారణాచ్ఛాపరాధాన్సర్వేనశ్యంతిపాదశః॥౧౭॥

ఇతి అస్యాథణః - అనుతాపాత్ జానన్మస్యహం లోభాది
నా కథమిదమకరవంమౌఖ్యాగేవంకృతంభగవన్నిగ్రహస్య
మహతఃపాత్రమానంశిష్టగహణచాసీ దిత్వాదిరూపా దుపర
మాదేవంవిధేషుదుష్కృత్యేషునకదాచిదుద్యోగోమయాకార్య
ఇత్యభీసంధి విరమాత్ప్రాయశ్చిత్తోన్ముఖత్వతః - ప్రాయశ్చి
త్తమద్యైవమయాకార్యమితి తదారంభసంవిధానా తత్త్వార
ణాత్ప్రాయశ్చిత్తస్యఃపిర్వతనాచ్చసర్వేబుద్ధిపూర్వా అబుద్ధి
పూర్వాగురవోలఘువశ్చాపరాధాఃపాదశోనశ్యంతి - ప్రథమ
ద్వితీయాంశక్రమేణనిరవశేషంనశ్యంతీత్యథణః ॥౧౭॥నస్వేకమే
వప్రపదనంపాపానాంగురూకాం లఘూనాంచసర్వేషామపిని
ష్కృతిభణవితుమహతి- తథాసతిగురుణిగురుప్రాయశ్చిత్తం
లఘునిలఘ్వితి స్మృతర్విరుధ్యేత కించసర్వేషా మేకమేవచేత్

ప్రాయశ్చిత్తం తదాలఘునానేనైవసశ్వేషానివృత్తిసంభవేతిం
తత్ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తసహస్రవిధానేనేత్యత్రతాహ.***

అప—పూర్వస్థిన్వాపరస్థిన్వాకల్పేనిర్విణ్ణచేతసామ్ |

నివత్సృతారతమ్యేపిప్రపత్తిర్నవిశిష్యతే || ౧౮ ||

ఏవమేవగురుణాంవాలఘునామపివాగసామ్ |

సకృత్ప్రపత్తిరేవైకాసద్యఃప్రశమకారణమ్ || ౧౯ ||

ఇతి | అత్రైకవాక్యంశ్లోకద్వయం అద్యేవృష్టాంతప్రదర్శక
సం-ద్వితీయే చాష్టాంతికస్యకథనం-పూర్వస్థిన్వల్పే పరస్థిన్
వాబ్రహ్మకల్పేనిర్విణ్ణచేతసామ్సంసారఇతిశేషః-అకించనా
నానివత్సృతారతమ్యేపినివత్సృకనాంపాపానాంతారతమ్యే
పి సంఖ్యయాన్యూనాధికత్వేపిప్రపత్తిఃపూర్వకల్పప్రపత్యేషు
యానవిశిష్యతే-సాతథైకాసతీబహునానివర్తకాతథోత్తర
కల్పప్రపత్తిరప్యేకేవసతీనివత్సృకేతినవిశిష్యతే - పూర్వస్థిన్
కల్పేనుష్ఠితాప్రపత్తిఃపరకల్పానుష్ఠితప్రపత్యేషుయాభూయి
పాపనివర్తకాపరకల్పప్రపత్తిస్తుపూర్వప్రపత్యేషుయాభూయి
ష్టపాపనివర్తకేతినవర్తకారతమ్యేపివీకరూపతయాసాః పరకే
తినప్రపత్తిసన్నఏవమేవతద్వదేవగురుణాంవాలఘునాంవా
అగసామపరాధానామేకాభక్త్యాచిసహాయా సహేతాసకృద్భ
క్తివదావృత్తిరహితాప్రపత్యంతరానపేక్షేతిభావః-ప్రపత్తిరే
వపునఃక్రియమాణాప్రాయశ్చిత్తప్రపత్తిరేవప్రతిపదోక్త సహ
భావవ్యాప్యత్యధికమేవకారః సద్యఃప్రయోగానంతరక్షణఏవ
సకాలాంతరేప్రశమకారణానిశ్చేష వినాశహేతురి-అతఃప్రప
త్తిరూహత్క్యదేవ గురు లఘు సాధారణ్యేనధీపూర్వోత్తరా
ఘమఖిలమపినివర్తతఏవేతిభావః-అత్రవిశ్వాసాద్యభావవదధి
కారివిశేషవిషయంప్రాయశ్చిత్తంతరవిధానమిత్యపిస్థితం || ౧౯ ||

వీరమహారాధవరిహరిప్రకారముక్త్యా ప్రపన్నస్యనానయో
గ్యం స్థానవిశేషమన్యభిధాయశరీర వియోగసమయే ప్రపన్న
జీవస్యనిర్వాణప్రకారమన్యనీర్వాచిరాదికాంగతిమపినవిస్తర
మభిధాయపరమపదేపరిపూర్ణబ్రహ్మనుభవరూపపరమపురు
షార్థకప్రాక్తిమపి కథయిత్వా - లోకేషువిష్ణోర్నివసంతికే
చిచ్ఛమిషమన్యేపి చసంత్రయంతే । అన్యేతురూపం సదృశం
భజంతే సాయుజ్యచున్యేసలు మోక్షఉత్తితి ॥ మోక్షంసాలో
క్యసారూప్యం ప్రార్థయేనకదాచన । ఇచ్ఛాన్యహంమహా
బాహూ సాయుజ్యంతవసుప్రత ॥ ఇత్యాదిషుసాలోక్యసా
రూప్య సామిన్యసాయుజ్యశబ్దానాఽశ్రవణాత్తత్రపూర్వేషాం
త్రయాచౌం న మోక్షత్వం కింతు సాయుజ్యమేవ మోక్షస్సా
యుజ్యంనామ సయజ్జోర్భావస్సయుక్తస్త్వంచవీకస్త్విభోగ్య
వస్తు నిభోక్తృత్వేన యత్రద్వయోరన్వయః - తతోభౌ స
యుజ్జా సయజ్జోర్భావ స్సాయుజ్యం సప్రకారబ్రహ్మరూప
భోగ్యవస్తునిబ్రహ్మచముక్తృభోక్తారావన్వితా వితి తావు
భౌ సయుజావిత్యభిహితం - వీవంతహిణ “ఏతాసామేవదే
వతానాగ్ సాయుజ్యంసాష్టికతాగ్ సమానలోకతామాప్నోతి”
తి శ్రుతౌ సాయుజ్యసాష్టికతాశబ్దాసహప్రయుక్తతన్నసంభ
వతి-సాయుజ్యసాష్టికతాశబ్దయోరేకార్థకత్వాదప్రక్షేప్యశనం
భోగ ఇతిసమానభోగత్వాదేకత్వాదుభయోరిత్యత్రాహ. *

* పరిపూర్ణబ్రహ్మనుభవవాధికారే .*

సాయుజ్యముభయోరత్రభోక్తవ్యస్యావిశిష్టతా।

సాష్టికతాత్రత్రభోగస్యతారతమ్యవిహీనతా॥౨౦॥

ఇతి-అస్యాథకః - అత్రపరమపదే ఉభయోముక్తబ్రహ్మ
ణాః భోక్తవ్యస్యపరిపూర్ణక బ్రహ్మరూపభోగ్యస్య అపితి.

క్షతాఅవేషమ్యంతత్ర సాష్టికతాభోగస్య తాగతమ్యవిహీన
తా పరిపూర్ణబ్రహ్మనుభవ రూపేభోగేతారతమ్యవిహీనతా
అనుకూల్యాంశేవైషమ్యలేశవిహీనత్వం - యథాలోకభాక్త
వ్యక్తిరాదేరవిశేషేషి కస్యచిదానుకూల్యాతికయా దత్తిప్రీతి
రూపసుఖమస్త్రీలస్యస్యమందానుకూల్యా దల్పప్రీతి రూప మితి
వేషమ్యం దృష్టంతథా నప్రకృతే బ్రహ్మముక్తయో రానుకూ
ల్యాంశే విశేషాభావాదితిభావః - తథాచసాయుజ్యాదస్యచే
వ సాష్టికత్వమిత్యపునరుక్తిరితిస్థితమ్. ||౨౦||*....*

—*కారికాదర్శనజేఅనుశాసనభాగస్సమ్యాకం8.*—

—*అథస్థిరీకరణభాగః.*—

సిద్ధిపాయస్వరూపవిచారస్తావదుపక్రాంతః - అత్ర సర్వే
శ్వరస్వరవృక్షకస్సర్వమేవరక్షిష్యంతి చూష్టిమయత్నైరస్థితి
రస్మాకం యుక్తానలవధకమస్తాభిర్వాస్యపరితవ్యం - స్తనంధ
యోయథా స్తన్యాభీకనాత్మసమర్పణాది స్వయత్నంకరోతి త
థా సాస్వయత్నవిరహితస్థితృ - యేనాభవంతోహి భవం
తిభోకేతేనాత్మవా కమనమారభంతే - తేషాంహి కార్యే
షు భవంతినాథా ఇత్యాదిషు నాభవతాం నిర్వాహారత్వం
స్వామివామేవరక్షణాథకం వ్యాపారభత్యపిదృష్టమితివదతాం
కేషాంబిదభియుక్తానాం వచనమన్యవరం తథాహి ప్రపత్తివి
ధాయకశాస్త్రం దృష్ట్వాన్యస్తరక్షాభరన్యపశ్చత్స్వరక్షణా
థకవ్యాపారేనాన్వయః - పూర్వమపిస్వరక్షణాథకవ్యాపా
రోపిభగవదిచ్చాప్రవతితయాదృచ్ఛిక సుకృతాది ద్వారకత
యా భగవదధీనకనత్వహాస్వయమేవస్వరక్షణాథకవ్యాపారం
కృతవాంత్రియు కరువస్థాతుమితి తత్సరం తద్వచనమిత్యాహ్.

—సిద్ధోపాయశోధనాధికారే.*—

యదథఃకు కృతోన్యా సస్తదథఃసపునరి క్రియా ।

పూర్వమప్యచరాధీన ప్రవృత్తావస్థనాన్వయః॥౨౦॥

ఇతి-అస్యాథః - యదథఃమాత్మరక్షాథః - న్యా
సః - భరన్యాసః - కృతః - ముముక్షుజేతిశేషః - తదర్థం
స్వరక్షణాథః - సపునరి - క్రియా వ్యాపారః - కతఃవ్యే
తిశేషః - పూర్వమపి - భరన్యాసాత్పూర్వమపి - అపరాధీ
నప్రవృత్తై - స్వేచ్ఛాధీన స్వరక్షణాథఃసాధీనప్రవృత్తై
అస్య - ముముక్షోర్వాన్వయః - భరన్యాసానూర్థ్వం తావ
న్నిర్యత్నేన స్థాతవ్యమేవ - తతఃపూర్వంతు యద్యపి స్వరక్ష
ణాథఃభరన్యాసా దావీశ్వరాధీనప్రవృత్తిరస్తితథాప్యపరా
ధీన ప్రవృత్తావస్థనాన్వయమమ కుతాశ్చికత్వత్వాన్వయఇత్య
నుసంధానమేవ యుక్తమిత్యభియుక్తానాంహృదయం-అన్బధా
తేషాంసర్వముక్తిప్రసంగః-ప్రపత్తిశాస్త్రాదివ్యాకులీచస్యాత్
యేనాథవంతఇత్యాదిభచనస్యాస్యన్యధైవార్థఇతియోజ్యం॥౨౧

నను“ మా మే కం శ ర ణం వ్ర జే ” త్యే క పద స్వా
రస్యాన్సిద్ధోపాయస్యోపాయాంతర వేరపేక్ష్యంస్పష్టంతత్రప్ర
పత్యనుష్ఠానేన విరుద్ధతే - భగవదేకోపాయత్వానుసంధా
నంహి ముముక్షోరావశ్యకం - ముముక్షుశ్చప్రవృత్తప్రవత
మానస్తమపాయత్వం బుద్ధ్యతఏవేతి తద్విరోధః - కించాసా
వాత్మనికత్వత్వమనుసందధానరికథమీశ్వరవీవకతా నాహ
మస్త్రీత్యధ్యవశ్యేత్ - అతస్సవకత్వత్వానన్వయఇత్యనుసంధా
నమేవయుక్తమితిపూర్వోక్తమప్యనుపపన్నమిత్యత్రాహ.*.*

సిద్ధో—స్వామీస్వ శేషంస్వవశంస్వభరత్వేననిర్భరమ్।

స్వదత్తస్వధియాస్వాగ్గంస్వస్త్రికన్యస్యతిమాంస్వయం॥౨౨॥

ఇతి-అస్యాథం - స్వామి శేషీస్వ శేషంస్వవశంస్వపద
తంత్రం మాంస్వదత్తస్వధీయాస్వదత్తయాస్వకీయ యాధీయా
స్వాథం స్వప్రియోజనాయ స్వస్త్రిన్నాత్మసి స్వయం స్వయ
త్వేనైవ స్వభరత్వేన నిభరం యథాభవతితథాస్వస్యతి.
మమయథానిర్భరత్వం భవతితథాస్వభరత్వేన స్వస్యతి - భ
రతబ్రూయం రక్షాభరాథంకః- స్వభరత్వేనస్వీకారాత్ - ని
ర్భరంమాంస్వస్యకీతివాయోజనా-స్వామిస్వశేషమిత్స్వయాప
సమపకణంస్వభరత్వేననిర్భరమితి రక్షాభరస్వస్వాథమితిభ
లస్యతహత్యత్ర్యంశ సమపకణంవివక్షితం-స్వాథమిత్స్వనేన
ఖలసంగత్యాగంస్వయంస్వస్త్రి గ్న్యస్యకీతికత్పుత్పత్యాగని
ర్భరమిత్స్వనేనరక్షాభరాంశేస్వస్యానన్వయఉక్తిః-స్వవశమితి
స్వస్త్రిక్ స్వస్వస్వాతంత్ర్యవిరహాః భగవద్దత్తాబుద్ధిరపి సమదీ
యా - కింతుతస్యైవేతి తత్రమమతాత్పర్యాః స్వధీయేతిసాచ
ధీమకమైవాజీవేతిదురభిమానవ్యావృత్తయేస్వదత్తేతి-ఏవమ
నుసందధానఏవభరన్యాసమాచరతీతి నకించిదప్యవద్యం ॥౨౨॥

ఏవంనారాయణశబ్దాథంగుణసంబద్ధమూలక సిద్ధోపాయ
విషయకచోద్యనిరాసానంతరం తత్రైవద్యయేశ్రీమచ్ఛబ్ద ప్ర
తిపాద్య శ్రీవిశేషణత్వవిషయ చోద్యమపిగుణవిశేషణత్వ ప్రతి
బుందిముఖేన పరిహరిష్యక్ గుణానాం లక్ష్యైశ్చ ప్రపితూన్
నాం రక్షోపయోగందర్శయక్ ప్రథమశ్లోకే గుణానాం విశే
షణత్వంప్రతిపాదయతి.....*

సిద్ధో-భరస్వీకారరహితంరక్షాసంకల్పవజ్జితం।

గుణాదికమహేష్టంహిశరణ్యస్యవిశేషణమ్॥౨౩॥

ఇతి-అస్యాథం-భరస్వీకారరహితంరక్షాసంకల్పవజ్జితం
జ్ఞానశక్తికరుణాత్మకా సౌశీల్యవాత్సల్యాది గుణజాతం ఆదిత్య

జ్ఞేయవిగ్రహవత్సంచ న్యాసవిద్యోపయోగితయా తత్ప్రమాణ
సిద్ధం శరణ్యస్య భగవతఃవిశేషణమిష్టంహి అయమాశయః-
జ్ఞానంతావద్భగవత్సాన్నిశితానాందోషగుణాద్యవధారణ ఉ
పయుజ్యతే-శక్తిస్తద్దోషనివర్తకత్వే కరుణానిరుపధిపరదుఃఖ
ప్రహంపణేషమావరాధసహనే సౌశీల్యంపరత్వబుధ్యాఅనుప
సహణీయత్వబుద్ధినిరాసే వాత్సల్యంస్వదోషాను సంధానేన
స్వస్మరణానహాత్వ శంకానిరాసే స్వామిత్వం స్వపదార్థ
స్యాత్తస్య రక్ష్యత్వాధ్యనసాయేవమన్యేషగుణాస్తత్తదుపకా
రముఖే నోపయుక్తాః ఎవంవిగ్రహాపితథావ తత్తదుపయో
గానుసారేణగుణాచేరిష్టంహి విశేషణత్వమ్ - అచేతనత్వా
త్తురతాభరస్వీకారరతానంకల్పేనస్తతి॥౨౩॥*—*—*

అథలక్ష్మ్యభిసస్వీకార రతానంకల్పేగుణాద్యపేక్షయా
అధికావ్రుపయోగవిశేషాస్తతితస్యావిశేషణత్వేకా విప్రతిప
త్తిరిత్యాశయాదాహ.*....*....*....*....*
సిద్ధో—ఐకరస్యజుషోశ్చేషిదంషత్వోస్సర్వకమను ।

విశేషణవిశేష్యత్వంశ్రుతంకస్తాన్నరొచతే॥౨౪॥

ఇతి - అస్యాధః - సర్వకమనుసృష్టిస్థితి సంహారాది
వీలాను మోక్షోపాయవిద్యావేద్యత్వ సర్వ ఫలప్రదానాదిషు
చ ఐకరస్యజుషోః ఏకోఽసరి ప్రీతిర్యయోః తావేక రసౌతయో
భావః ఐకరస్యంతజ్జుషోః తత్సేవతత్తతి తజ్జుషోఃభక్తానుగ్ర
హేష్యైకమత్యం వ్రాప్తయోః ఏతేనచేవ్యాఉపయోగ విశే
షోమోక్షప్రదానే భగవదనుమంత్యత్వ భరస్వీకర్తృత్వరతా
నంకల్పాదిరూపాదశిత - శ్రుతంద్వయేశ్రీమచ్ఛబ్దేమ
శుప్రప్ర త్యయ శ్రు త్యా వ గ తం విశే షణ విశేష్యత్వం
భగవతోవిశేష్యత్వమస్యాశ్చవిశేషణత్వం - యథా సప్తమీకషి

జవిష్ణుశమానయజతే నదాతి అహోహోమ్యక్తై పత్నాస్త్వస్త
త్సహ కారి త్వే నోప యోగేన విశేషణర్హం తద్వదితి
భావః - కస్తాన్నిరోచతే కస్తాన్లేతోఽతత్కింప్రమాణాభా
వా దుతమామేకమిత్యక్తౌపాయైక్యవిరోధాత్ - ఆహోస్వి
దుపయోగవిరహాత్ - నాద్యస్సానోలోకమమృతందదాతు -
శ్రియంవసానా అమృతస్వమాయక్ - యామాలంబ్య సుఖేనైవ
దుస్తరం త్రిగుణోపధిం-నిస్తరంత్యచిరేతైవస్వక్తంధ్యానపరా
యశాః-అకళంకాపృథాధారాజ్యోతిష్త్వప్యప్తావహః-ఆత్మ
విద్యాచరేవిత్స్వంవిముక్తిఫలదాయినీ - భోగదాముక్తిదాయినీ
త్యావిప్రమాణగణదర్శనాత్ నద్వితీయకిగుణానాంవిశేషణత్వా
భావప్రసంగాత్ - నతృప్తయః ఉపయోగస్యప్రాగేవదర్శితత్వా
దితిభావః || ౨౪ || *

నను , తథాపి చేతనస్య విశేషణత్వం నక్వాపి వేదా
న్తవిద్యాసు ప్రమాణసిద్ధం - అలకికధమస్యాపి శేషణత్వ వా
చాయుక్తిర్యత్రాహ. *

సిద్ధో-ప్రతదకనాదివిద్యాసుపేద్యేపి పరమాత్మసి ।

అచేతనపదిచ్ఛామశ్చేతనంపవి శేషణమ్ || ౨౫ ||

ఇతి - అస్యాథకః - యంత్రం మనుష్యాయహితతమం
మన్యసఇతి పృచ్ఛంతం ప్రతదకనంప్రతితం మామా యుర
మృతముపాస్వేతి ఇంద్రేణస్వకరీరక పరమాత్మోపాసనం హి
విహితం - తాదృశప్రతదకనాదివిద్యాసుపరమాత్మని వేద్యే
పివి శేష్యతయావేద్యేపి అచేతనపత్ప్రణవదంతరాదిత్యవిద్యా
దౌఆదిత్యమండలాది స్థానంఅచేతనపపి యథావిశేషణంపవం
చేతనమపింద్రాదికం విశేషణిచ్ఛామః - తద్వచ్చియోపి వి
శేషణత్వైకింబాధకమితిభావః । ౨౫ || *

ఉక్తమథాముపసంపారక్ ప్రపత్తివిద్యావేద్యత్వే దేవ్యా
భగవతభవ కరణమంత్ర ప్రతిపాద్యత్వమపి హేతుకరోతి-
సిద్ధో—ఇథంప్రపత్తివిద్యాయాంత తన్నంత్రానుసారతః।
విభుఃపత్న్యగుణాద్యైశ్చవిశిష్టోవిషయోత్రనః॥ ౨౬॥

ఇతి—అస్యాథాః - ఇథముక్తప్రకారేణ న్యాయోపబ్ర
హ్మణవచనైరత్రప్రపత్తివిద్యాయాంత తన్నంత్రానుసారతః—ఓ
మిత్యాత్మానంయంజీతైతికరణమంత్రతయానియుక్తప్రణవే
పిడికారోలక్ష్మీవాచక ఇత్యుభయోరాత్మహవిస్సంప్రదానత్వ
ప్రకాశనం మూలమంత్రేసి ప్రణవాథాన్వయస్య తుల్యత్వా
ద్వయేచ కణ్ఠోక్తత్వాచ్చీమన్నారాయణేత్యాదౌ శ్రీమత్స్వ
శ్రుతేః ఏవమన్యత్రాపి ద్రష్టవ్యం - విభుస్సర్వేశ్వరః - ప
త్న్యగుణాద్యైశ్చవిశిష్టవీచనః అస్మాకంప్రపన్నానాం విష
యః - ప్రపత్తివిద్యావేద్యః - ఏవంశ్రీమన్నారాయణవీచ స
ద్ధోపాయః నతు గుణవిగ్రహాలక్ష్మీపుథక్కృతఇతిస్థితం॥౨౭॥
నను, కింతావత్సిద్ధోపాయత్వం ఫలసిద్ధేఃప్రాకారేసిద్ధత్వే
సత్యపాయత్వంచేచ్ఛక్తిప్రపత్యోరపీదం తుల్యమిత్యత ఆహ.

సిద్ధో—సమస్తపురుషాథానాంసాధకస్యదయానిధేః।

శ్రీమతఃపూర్వసిద్ధత్వాత్సిద్ధోపాయమిమంవిదుః॥౨౮॥

ఇతి - అస్యాథాః - సమస్తపురుషాథానాంధర్మాధ్య
కామమోక్షాదాం సాధకస్యవీచనఉపాయత్వప్రయోజకంసా
మధ్యమస్తీత్యుక్తం కార్యసాధనసమభిత్వమపి నిష్కరుణ
త్వేవ్యథామిత్యత ఆహ - దయానిధేరితి - దయోత్తంభక పు
రుషకారవిరహే పునస్సదోషఇత్యత ఆహ—శ్రీమతఇతి పురు
షకారత్వేనోపాయకోట్యన్వితత్వేనచ శ్రీదేశిప్త్యం మతుపావి
వక్షితమితిభావః - పూర్వసిద్ధత్వాత్పురుషకృతేః పూర్వమే

వసిద్ధత్వాత్ - ఇమంత్రీవిశిష్టం దయాదిగుణవిశిష్టంచ భగవం
తంసిద్ధోపాయంవిదుః ||౨౭|| *

భక్తిప్రపత్వాదీనాం పూర్వ సిద్ధత్వాభావాత్ పురు
షకృతీసాధ్యత్వేన సాధ్యోపాయ శబ్దవాచ్యత్వ మితివదత్
సాధ్యోపాయ ప్రయోజనమప్యసా.

సిద్ధో - భక్తిప్రపత్తిప్రముఖంతద్వశీకారకారణం।

తత్తత్ఫలాధిసాధ్యత్వాత్సాధ్యోపాయంవిదుర్బుధాః || ౨౮ ||

ఇతి - అస్మాథః - భక్తిప్రపత్తిప్రముఖం - ప్రముఖ
శబ్దేనఉపాసనాప్రపత్తిభేదా వివక్షితాః తద్వశీకార కార
ణం - తస్యభగవతో వశీకారే కారణం తత్తత్ఫలాధి
సాధ్యత్వాత్ - తత్తత్ఫలాధి పురుషకృతీసాధ్యత్వాత్సాధ్యో
పాయంబుధావిదుః - భగవద్వశీకరణప్రణాద్యా ఫలసాధన
త్వాత్ - ఉపాయత్వం తత్తదధికారికృతీసా
ధ్యత్వాత్సాధ్యత్వమితిభావః || ౨౮ || *

నను భక్త్యాదీనాం తద్వశీకారకారణత్వేపి భక్తిప్రపత్తివ
శీకృతస్యే శ్వరస్య లీలాప్రవాహాని కేన నిరోద్ధం శక్యతే
కథంవాసత్యసంకల్పస్య స్వతంత్రస్య సంకల్పాన్సంసారవృత్తే
తా భ్రామయేయమిత్యాదిరూపాఃభక్త్యాదినానివత్సీయా
ఇతి శంకాద్వయంక్లోకద్వయేన పరిహరతి ... *

సిద్ధో - సాధ్యోపాయో త్తరంగేణసిద్ధోపాయస్యశేషిణః।

లీలాప్రవాహానికారుణ్యప్రవాహేణనిరుధ్యతే || ౨౯ ||

తేనైవసర్వేలీయంతే సకతా సేతుబంధవత్।

స్వతంత్రస్యాపి సంకల్పాన్స్వక్రైంకర్యనిరోధకాని || ౩౦ ||

*భక్తిప్రపత్తిప్రముఖ మిత్యుక్తి ప్రముఖశబ్దేన కషాయో
గాదిగ్రహణమితిగ్రీసారదీపికాయాంవ్యాఖ్యాతిమ్

ఇతి— సిద్ధోపాయస్య శేషిణో లీలాప్రవాహస్సాద్ధ్యోపాయో
త్తరంగేణ భక్తిప్రపత్యాదిసాధ్యోపాయానుష్ఠానతః ఉత్తరం
గేణలీలాప్రవాహాభిభావకశక్తిచేతరంగశబ్దేనవివక్షితా—ఉద్గ
తస్తరంగోయస్యసరిప్రపత్యాద్యనుష్ఠానాదుద్భూతశక్తికేనేత్య
థః॥ - కారుణ్యప్రవాహేణ నిరుభ్యతేయథా సముద్రస్యచం
ద్రోదయానంతర ముత్తరంగస్య నదీప్రవాహనిరోధకత్వమితి
భావః॥ ౨౯॥ తేనైవకారుణ్యప్రవాహేణైవస్వక్తంకర్య నిరోధ
కాః మోక్షప్రతిబంధకాస్సర్వే స్వతంత్రస్యసంకల్పాపిపూ
ర్వం లీలాప్రవాహానశ్యతీత్యుక్తం - తేనసముచ్చయోపిశబ్దా
థః॥ - స్వతంత్రస్యాపీతి నిరోధసూచకోవా స్వాతంత్ర్యేన
త్యపితదపిస్వాతంత్ర్యం కరుణాప్రవాహేణ దూరీకృతం సిక
తా సేతుబంధవల్లియంతే యథా మహాప్రవాహేణ సైకతా
స్సేతవానశ్యంతితథేతిభావః ॥ ౩౦ ॥

నను, భగవానుపాయ ఇత్యుక్తం సచభక్తిప్రపత్యాది విర
హేణ నశలాయకల్పతే సర్వముక్తిప్రసంగత్ - తథాచసా
ధ్యోపాయావశ్యకత్వే నాన్వయవృత్తిరేకాభ్యాం సాధ్యోపా
యవివప్రధానోపాయః కృతంసామాన్యకారణస్య భగవతః
ప్రధానోపాయత్వా శ్రయణేనతత్ప్రహ-

సిద్ధో-ప్రసాదనస్యోపాయత్వే శాస్త్రీయేపిఘటంప్రతి ।

కత్యుక్త్యావ్యవధానాద్యేసిద్ధోపాయప్రధానతా॥ ౩౧॥

ఇతి-అస్యాథః - ప్రసాదనస్య ప్రసాదజనకస్య భక్త్యా
దేఃఘటంప్రతి మోక్షాదికంప్రతి ఉపాయత్వే హేతుత్వే శాస్త్రీ
యేపి శాస్త్రవిహితేపి శాస్త్రంహియ-గాదీనాంక్షణికానా
మపి న్యాపారవత్తయా కాలాంతరభావిఘటజనకత్వబోధకం-
తథేహపితిభావః - కత్యుక్త్యావ్యవధానాద్యేసిద్ధోపాయ

ప్రధానతా - ఇచ్ఛాపూర్వకకృత్యాశ్రయత్వ రూప కర్తృత్వా
త్యాశ్రయత్వాత్ - ప్రసన్నస్వభగవతః ఫలప్రత్యక్షవధా
నేన సాధకత్వాచ్చ సంకల్పాధీనసాధ్యోపాయత్వాచ్చ సిద్ధో
పాయస్యైవ ప్రధానతాయుక్తేతి యావత్ || ౩౦ || *

నను స్వతంత్రప్రపత్తినిష్ఠానాం భగవదేకనిష్ఠత్వం విశేషతః
చ్యుతే - తద్వ్యభిసంసిద్ధసాధ్యోపాయ నిష్ఠత్వస్యైవయుక్త
త్వాదిత్యతాపహ-

సిద్ధో-స్వతంత్రన్యాసనిష్ఠానాంసిద్ధోపాయేషభాస్థితిః |

ఉచా(పశ్చ)త్స్వయత్పవిత్రత్యక్త్యప్రోక్తావిశేషతః || ౩౧ ||

ఇతి అస్యాభాః-స్వతంత్రన్యాసనిష్ఠానాం-భక్త్యంగత
యావిహితప్రపత్తిరంగప్రపత్తిః తన్నిష్ఠానాంభక్తానాంవ్యా
ప్యత్తయేస్వతంత్రపదం భక్తానాము పాయాంతర స్థానేభగ
వన్నివేశనాభావాచ్చక్తత్వాచ్చ ప్రపన్నానామివన భగవదేకో
పాయత్వ వరణేనస్వయత్పవిత్రతితిభావః - సిద్ధోపాయే వి
భాశేషిణిస్థితిః-పర్యవసానంత దేకనిష్ఠత్వమితియావత్-ఉచా
త్స్వయత్పవిత్రత్యక్త్యప్రపత్యనుష్ఠాన ఉచాదుభ్యం న
ద్యవసస్వయత్పాద్విరతిః స్వవ్యాపార నివృత్తిః తద్వ్యక్త్యత
త్వాపనాయ విశేషతఃఅసాధారణ్యేన ప్రోక్తా పూర్వాచా
ర్యైరితిశేషః - అయంభావఃప్రపద్యమానేన సిద్ధోపాయేహి
భరన్యాసః కర్తవ్యః-పశ్చత్తుతేననిర్భరేణభవితవ్యంనిర్భర
త్వంనామతదభిసంస్వస్యపునఃపునర్వ్యాపారానస్వయః తన్ని
ద్ధయేభగవదేకనిష్ఠత్వమాచార్యైః ప్రాదర్శిత - అన్యధాభక్త
వత్స్వవ్యాపారేపి పునఃపునఃప్రవర్తేతేతిభావః || ౩౧ ||

నన్వేవంభగవదారాధన గురుశుక్రాపాది స్వవ్యాపారే

భ్యోపి కుతోనవిరమేదిత్యత్రాహ-

సిద్ధో—అతోయదథంస్వభరస్సిద్ధోపాయేనివేళితః।

తదథంశాంతయతోసౌసిద్ధోపాయంప్రతీక్షతే॥ ౩౩ ॥

ఇతి అస్యాథః—అతస్సిద్ధోపాయేక నిష్ఠత్వాభిధానాద్యదథం మోక్షాథంస్వభరస్స్వరక్షాభరస్సిద్ధోపాయే భగవతనివేళితః—తదథం మోక్షాథంశాంతయత్నః త్యక్తస్వప్రయత్నః అసౌముముక్షుః సిద్ధోపాయంప్రతీక్షతే - తద్రీక్షణావసరప్రతీక్షణమాత్రంకుర్వకవత తేన త్వాహ్లానజ్ఞానేం కర్యానుకూలప్రయత్నపరాఽప్యుభోపిభవేదితిభావః॥ ౩౩॥

నను భగవతోమోక్షం ప్రత్యసాధారణోపాయత్వమస్తి చేత్తదాసిద్ధోపాయత్వంవాచ్యం - తతస్తగేకనిష్ఠతాచ తదేవకుతః క్వచిత్తద్ధేతుత్వ శ్రవణంకాలాదిసాధానజ్యేన సామాన్యకారణత్వపరమిత్యత్రాహ.

సిద్ధో—ప్రపత్తేలక్షణేమంత్రేవిధావాక్యాంతరేషుచ ।

భాష్యాదానంప్రదాయేచోపాయత్వంబ్రహ్మణిస్థితం॥ ౩౪॥

ఇతి అస్యాథః - ప్రపత్తేలక్షణేనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టే మహావిశ్వాసపూర్వకం - తదేకోపాయతా యాచ్ఛాప్రపత్తిశ్చరణా గతిరిత్యాదిప్రపత్తిలక్షణవాక్యే ప్రపత్తేమకం త్రే ద్వయే - ఉపాయేగ్రహరక్షిత్రోశ్చబృశ్శరణమిత్యయం - వతతే సాంప్రతంత్యేష ఉపాయార్థేకవాచక ఇతివృత్త్యాదిత శరణశబ్దాపన్లేషాత్ - భగవచ్ఛరణయో రుపాయత్వ ప్రతిపాదకత్వం ద్వయస్యేతిభావః - ప్రపత్తేర్విధామామేకంశణంప్రజేత్యాదివిధాయకవాక్యే-వాక్యాంతరేషు-గ్రసేత్ సంహారసమయే జగచ్ఛబ్దదరాండవత్ - లీలయాయస్తు భగవాన్సంగచ్ఛ శరణంహరి మిత్యాప్తపదేశవాక్యే రాఘవం .

శరణంగత ఇత్సాదిషువా భాష్యదౌడపపత్తేశ్చేతి సూత్రభా
ష్యేప్రాప్యస్య పరమపురుషస్య స్వప్రాప్తయేస్వస్వేహోపా
యతోపపత్తేః నాయమాత్మాప్రపచనేన లభ్యోనషేధయా న
బహునాశ్రుతేన యమేవైషవృణుతేతేనలభ్యస్తస్వేష అత్మా
వివృణుతేతసూంస్వామిత్యాద్యనన్యోపాయత్వ శ్రవణాత్ -
ఆదిశబ్దేన త్వత్పదారవిందయుగళం శరణమహంప్రపద్య ఇ
త్యనుష్ఠానప్రకాశక గద్యాదావిత్యథాః - సంప్రదాయేచ
అకలకిల్లేసిత్వాదిద్రమిషబ్రహ్మసంహితామూలకాభి రుపాయో
పేయత్వై తదిహతవతత్వంనతుగుణావిత్యాద్యాచార్యసూక్తి
భి ర్విశదీకృతసంప్రదాయపారంపర్యేచబ్రహ్మణీమన్నారా
యణేషుపాయత్వంప్రధానోపాయత్వంస్థితంపర్యవసన్నం॥౩౪॥

నన్వథాతోధమజ్ఞాసాహౌదనాలక్షణోధోధ ధర్మ
ఇతి కృతీసాధ్యతాకికశ్రేయస్సాధనత్వం ధర్మత్వమితి సిద్ధ
త్వాన్సిద్ధస్యభగవతోధర్మత్వందుర్వచం- అతఃకృష్టంధర్మం
సనాతనమితివచనవిరూఢియదిచసిద్ధస్యతస్యధర్మత్వముచ్యతే
తదాద్వాదశ లక్షణ్యాం భగవతోపి ధర్మస్యాభిధానం స్యా
దిత్యతఆహ..... *

సిద్ధో-పూర్వసిద్ధస్యచేతాదేధర్మత్వంయద్వదిష్యతే ।

ఏవంతత్వదిదరిప్రామాణికృష్టంధర్మంసనాతనమ్॥౩౫॥

ఇతి - అస్యోధాః - పూర్వసిద్ధస్యకృతేః పూర్వమే
వసిద్ధస్యకృతీసాధ్యత్వాభావేపి చేతాదేస్సమేయశేతసాయంబు
హూతీత్యాది విహితదేశకాలాదేః ఆదిశబ్దేన ద్రవ్యక్రియాగు
ణాదీనాంధర్మత్వం స్థాపయిష్యత ఇతిభట్టాచార్యోక్తద్రవ్య
క్రియాగుణాదయోత్ర పరామృశ్యంతే - ధర్మత్వం కేవలము
తాకికశ్రేయస్సాధనత్వయాపనతు కృతీసాధ్యత్వ విశేషితంగా

రవాదేశాదావవ్యాప్తే శ్చేతిభావః-ఏవముక్తరీత్యా ౭ తాః కేష్వ
సాధనత్వరూపధమణక్షణ సద్భావేనతత్వవిదః కమణీ
మాంసకవ్యతిరిక్తా వేదాంతాధాతత్వవిదః కృష్ణంసనాతనం
అనాదిసద్ధం ధమణంప్రాసః - అతతేవీవద్వాదశలక్షణ్యాం
దేవతాకాండశిరస్కాయాం సాధ్యధమణ్యప్రాంతాదిరి -
బ్రహ్మకాండేకృష్ణాఖ్యసిద్ధో ధమణీవవిచారితః - అతేవీవా
ధాతోధర్మజిజ్ఞాసేత్యారభ్యానావృత్తిశ్చబ్దాదిత్యంతం వింశతిల
క్షణమేకం శాస్త్రమధ్యగాయితస్తాత్సాధ్యోపాయవశీకృతో
భీష్టఫలప్రదఇతిస్థితమ్॥౩౫॥... ..*

అథభక్తిప్రపత్త్యాది సాధ్యోపాయాపరిజ్ఞానే పరిజ్ఞాతోపి సిద్ధో
పాయోకించితకరఇతి సాధ్యసోపాయస్య ప్రపదనస్యస్వరూ
పమవశ్యం విచారణీయమితి ప్రతిజ్ఞాయప్రపత్తేరి కేచిత్తత్రైవి
ణికాధికారత్వం వేదికవిద్యాత్వాదితి వదంతీతిపూర్వపక్ష
ముత్థాప్యశూద్రాదినా నకతావ్యాసేతి విశేషనిషేధా భావే
న ప్రపత్తింతాంప్రయాంజీతే త్యాదిసామాన్య వచనస్య త్రైవి
ణికపరత్వేన సంకోచానహిత్యాత్ ప్రీశూద్రాదీనామప్య
ధికారస్య శ్రీసాత్వతాదిషు కణ్ఠోక్తశ్చత్రైవిణికత్వాత్త్రై
విణికత్వే న్నాసవిద్యాయాంనాధికారివిశేషణే ఇతి ప్రపత్తి
యోగ్యాధికారోక్తమేవ స్మరయతి. *.....*

—*సాధ్యోపాయశోధనాధికారే*—

అతస్త్రైవిణికత్వాదేర్భావోభావోపి కస్యచిత్ ।

నాధికారః ప్రపత్తేస్యాదాకించన్యమనాశ్రితిః॥౩౬॥

ఇతి - అస్యాధాది - అతస్సంకోచకాభావాత్ త్రై
విణికత్వాదేరి బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యాన్యతమత్వాదేరి ఆదిశ
క్షేనభ్రంస్త్యాదివివక్షా-భావస్సద్భావఃఅభావోపి త్రైవిణిక

త్వాభావచ్చ కస్యచిత్ప్రపితోః ఆకించన్యమనాత్రతరి ఆకించ
న్యోఅపర్యవసితస్సౌ ప్రసత్తేరధికారోసస్యాత్ ప్రే వణిక
త్వాభావోపి అధికారోసనూద్రస్యతదభావోఽధికారోసకింతు
ఆకించన్యమేవఅధికారఇతిభావః॥ ౩౬ ॥

ఏవమధికారవిషయే శంకాత్తోభమపనీయప్రపత్తి స్వ
రూపవిషయే తావత్తోభంశమయిశుంత్యమేవోపాయఘాతో
మేభవేతిప్రాధికానామతిః - శరణాగతిరిత్యుక్తాసాదేవస్మిన్ప్ర
యుజ్యతాం - అనన్యసాద్యేస్వాభేదై మహావిశ్వాసపూర్వకం -
తదేకో పాయతా యచ్చా ప్రపత్తిశ్శరణా గతిరితి క్వచిదు
పాయత్వప్రాధికానాయాఅం గిత్వంప్రతీయతే - నారాయణం
సలక్ష్మీకంప్రాప్తుంతచ్చరణద్వయం - ఉపాయఇతివిశ్వాసో
ద్వయాధాశ్శరణాగతిరితివిశ్వాసస్యక్వచిదంగిత్వం - నిత్యేపా
పర పర్యాయో న్యాసః పంచాంగ సంయుత ఇత్యాదా
వాత్త్వనిత్యేపస్య క్వచిదంగిత్వ మితిప్రపత్తిస్వరూపవిషయే తో
భముత్థాప్య - అననైవతుమంత్రేణ స్వాత్మానం మయినిక్షిపే
త్ - మయినిక్షిప్తకతావ్యః కృతకృత్యోభవిష్యతి - ఆత్మా
త్మీయభరన్యాసో హ్యత్త్వనిత్యేపఉచ్యతే - తేనసంరక్ష్యమాణ
స్య ఫలేస్వామ్యవియుక్తతా - కేశవార్పణపర్యంతాహ్యత్త్వనిత్యే
పఉచ్యతే - న్యాసఃపంచాంగసంయుత - ఇత్యాది బహుప్ర
మాణబలా దాత్త్వనిత్యేపవీవాంగీ ఇతరత్ప్రాంగిత్వవాదః ప్రా
ధాన్యద్యోతనాధాఇత్యుక్తాహవిస్సమపకాణ మేవహీయాగఇ
త్యుచ్యతే - యాగవివఖిల్వంగీతథాచదేవతాముద్దిశ్యాత్ హ
విస్సమపకాణరూపోయం యాగవీవాంగీతి వైదిక మర్వాదాను
గుణంచేత్యభిధాయ తదప్యాత్మస్వరూప సమపకాణం భక్త్యా
దావతివ్యాప్తం మోక్షవ్యతిరిక్తసకల ఫలాధికప్రపత్తిష్వవ్యా

ప్రం - అతోనతదంగికింతు భరన్యాసఇత్యుక్తం ననుజ్యోతిష్టో
మాదాహవిస్సమపణణేనతిరత్నాభరసమపణణాభావాత్ - అ
త్యాపితమ్-మథమంగిత్యేనాద్రియత ఇత్యత్రాహ -

సాధ్యో-హవిస్సమపణణాదత్రప్రయోగవిధిశక్తితః 1.

ఆత్మరత్నాభరన్యాసోకించనస్యాతిరిచ్యతే॥౩౨॥

ఇతి-అస్యాథణః-అత్రప్రపత్తిప్రకరణే ఆత్మరత్నాభర
న్యాసరికించనస్యప్రపత్తోహవిస్సమపణణాత్మరత్నయాగసా
ఘాతాదతిరిచ్యతేఅధికోభవతి-కుతః ప్రయోగవిధిశక్తితఃప్ర
యోగవిధిసామర్థ్యాత్-ప్రయోగ ప్రకార విధాయకోవిధిప్ర
యోగవిధిస్తావత్ - ఆత్మాత్మీయభరంసర్వం నిశ్చిస్యశ్రీపతేష
దే - ఉపాయం వృణులక్ష్మీశం తమపేయం విచింత్యచేతి -
ప్రయోగవిధిస్తు హవిగృహీత్వాత్మరూపం వసురణ్యేతి మంత్ర
తః - జుహూయాత్ప్రగివేనాగ్నా వచ్యతాభ్యేసనాతన -
అత్రవచనద్వయేఆత్మాత్మీయ భరస్య సర్వస్య నిక్షేప విధా
నాద్యాగాంతరేషు భరన్యాసా భావాదితర యాగాపేక్ష
యా త్రయాగేభరన్యాసోధికో భవతీత్యథణః - యద్యపిప్ర
థమవచనే ఆత్మాత్మీయభరన్యాసరి కంతోక్తః - ద్వితీయేతున
ప్రతీయతే - తథాపిప్రణవస్యాత్మ హవిస్సమపణణేకరణ మం
త్రతయావినియోగాత్ - తత్రచాకారవాచ్యే మకారవాచ్య
స్య సమపణణప్రతీతేరి అకారస్తావదవరక్షణఇతి ధాతౌవ్యుత్ప
న్నఇతిరత్నకేస్వాత్మానమపణయామితిస్వానుసంధానాద్రక్షక
పదసామర్థ్యాద్రత్నాభరన్యాసఆర్థోవాచ్యఇతివదంతి॥౩౨॥

నను, ఆత్మరత్నాభరన్యాసరి ప్రపత్తిరితిభవద్భిరుచ్యతే- శ్రీ
రామమిశ్రాద్వైశ్చ స్వయత్పత్తిరేవప్రపత్తిరితివణ్యతే
అతస్తద్విరోధఇత్యత్రాహ-

సాక్ష్యో-అతస్త్విరామమిశ్రాద్యైర్భరన్యాసవివక్షయా!

స్వప్రవృత్తినివృత్త్యంశరిప్రపత్తిరితిలక్షితః ॥ 30 ॥

ఇతి- అస్యాధాః - అతః పూర్వోక్తబహుప్రమాణైర్భరన్యాసవివక్షప్రపత్తిరితిస్థాపనాత్ శ్రీరామమిశ్రాద్యైర్భరన్యాసవివక్షయా భరన్యాసతాత్పర్యేణ స్వప్రవృత్తినివృత్త్యంశస్వప్రవృత్తిపారనివృత్త్యంశరిప్రపత్తిరితిలక్షితః - అయమాశయః ప్రవృత్తిమాత్రత్యాగోదీవతోనశక్యః రాపి నిత్యవైమిత్తికాదికమత్యాగః - అలేపకమతావిశేషాపత్తేః కింతు భగవద్వ్యతిరిక్తైర్భృంశపాయాం తరేభ్యో వ్యావృత్తిరితి వాచ్యం తాదృశ వ్యావృత్తిత్వభగవదకోపాయత్వం తస్మిన్తథరత్వంవినానోపపద్యతే ఇతిస్వప్రవృత్తిపారత్యాగో భరన్యాసవ్యాప్యసంభవతః - యత్రస్వప్రవృత్తిపారత్యాగస్తత్రభరన్యాసఇత్యతస్తద్వివక్షయాస్వయత్నత్యాగః ప్రపత్తిరిత్యాత్మమితి ॥ 30 ॥

ననుభరన్యాసమంతరేణనిభారత్వపరపర్యాయస్వయత్ననివృత్తిర్నేహ్యత్ - తత్ర-భంభరన్యాసంవినాపితౌ పేక్షణమాత్రేణస్వయత్నవిరామోపపత్తేరిత్యాశంకాయాం తద్వ్యతిరేకతద్వ్యతిరేకముపపాదయతి... ..

సాక్ష్యో-అకృతేతుభరన్యాసేరతౌపేక్షణమాత్రతః ॥

పశ్యాత్స్వయత్నవిరతిర్న ప్రసిద్ధతి లోకజల్ ॥ 31 ॥

ఇతి అస్యాధాః - భరన్యాసేఅకృతేరతౌపేక్షణమాత్రతః తవానుంరతౌభరఇత్యనుక్త్వాకేవలం రతౌపేక్షణమాత్రతోరతౌపేక్షణాయాదితి ఇచ్ఛామాప్తేన స్వయత్నవిరతిరిష్యాత్ప్రసిద్ధతిలోకజల్ లోకేభద్రంభరమన్యామాపిమామనపేక్ష్యేవత్వయారక్షణీయంతవైవానుంభరఇతి స్వప్రభరకర్తృత్వవ్యాపారాన్నివతే - నత్యన్యస్తత్రేచ్ఛామాత్రా

న్మన్యాయవదితిభావః || ౩౯ || *

ఏవంశ్రీరామమిశ్రాణాంస్వప్రవృత్తినివృత్తిరేవ ప్రపత్తి
రితి లక్షణవాక్యస్యఆత్మరత్నాభరన్తజేవనమమతత్రాన్వయఇ
తిభరన్తాసేకృతే పశ్చాత్స్వయంతవిరతివ్యంజనద్వారా ఆ
శించన్యప్రదర్శనమావశ్యకమితి తాత్పర్యం తథాచస్వవ్యాపా
రనివృత్తిరేవాశించన్యమితినిష్పన్నం భరతమునేశ్చ తదేకోపా
యతాయాచ్ఛాప్రపత్తిశ్చరణాగతి రితి ప్రపత్తిలక్షణవాక్యస్య
అప్రాధికతోనగోపాయేదితి ప్రార్థనమంతరేణ సమర్పయ
మాంభరన్తసీకుర్యాదిత్యావశ్య కాంగధూతాదుపాయత్వ
ప్రార్థనాద్భరన్తీకారసిద్ధిరితి తాత్పర్యం స్ఫూట్ - ఆత్మ
త్వీయభరన్తాసోహ్యత్వనితేష ఉచ్యత ఇతి లక్షణవాక్యంత
బహుప్రమాణసహాయత్వా ద్బాహుసాన్యామేన యథాశ్ర
తభరన్తాసపరమితీత్రీయాణాంలక్షణవాక్యానామేకాథాత్వ
సిద్ధయేస్వవ్యాపారత్యాగభరన్తాసయో ర్వాన్యవ్యాపకభా
వఉపాయత్వప్రార్థనా భరన్తాసయోజనస్య జనకభావోం
గాంగిభావశ్చేత్త్యాసక్తిధూయస్తాట్ - అభేదవ్యపదేశ
సంభవేన లక్షణ వాక్యాన్యప్రేకవాక్యాని భవంతీతిత్రీయా
ణామభేదవ్యపదేశప్రయోజకం సాహృదమితి సూక్ష్మంజాన
న్నేవజ్ఞాతాభవతీత్యాహ. *

సాధ్యో-అకిశ్చన్యభరన్తాసోపాయత్వప్రార్థనాత్మనాం ।
త్రయోణాంసాహృదంసూక్ష్మంయదిషశ్యతీనపశ్యతి || ౪౦ ||
ఇతి అస్మాథాః - అకిశ్చన్యభరన్తాసోపాయత్వ ప్రార్థ
నారూపాణాముక్తలక్షణప్రయ ప్రతిపాదితానామజ్ఞానాం సూ
క్ష్మం దుర్విజ్ఞానంసాహృద మగ్నే జీతవ్యవదేశప్రయోజకం
యఃపశ్యతీనఏవపశ్యతి - ద్రష్టాకుశల ఇత్యాహుః - కేచిద

హమస్మ్యపరాధానామాలయోకించనోగతిః । త్వ మేవో
 పాయఘాతో మేభవేతిప్రాధానా మతిశ్వరణాగతిరిత్యాకించ
 న్యోపాయత్వప్రాధానయోరపి భరన్యాస రూపాంగిశరీరా
 నుప్రవిష్టతయా తయోర్భరవ్యాసస్యచ సౌహృదమత్వంతసా
 మ్యంసూక్ష్మంపశ్యన్నేవపశ్యతీతివ్యాచఖ్యురి- తేషామయమా
 శయరి - ఆకించన్యనివేదనాభావే ఉపాయత్వప్రాధానావిర
 హేచ త్వమేవోపాయంతరస్థానే నివిశ్యాకించనస్య మమత
 త్తదుపాయంతరసాధ్యమభీష్టం సాధయరక్షాభరన్వయినివే
 శితః - ఇతరిపశ్చా దన్తద్యతననిరపేక్ష ఏవభవా నిమమ
 థాం సాధయత్వితివక్తు మనవకాశత్వాత్ - అతన్తదుభ
 యసహితఏవ భరన్యాసరి-గోప్యత్వవరణముపాయత్వప్రా
 థానాదన్య దేవాంగభూత మితీదంతూపాయత్వ ప్రాధాన
 మంగిశరీరాంతరిపాతీతి - పూర్వస్త్రిక్వ్యాఖ్యానెఅంగాంగినో
 సౌహృదమభేదవ్యసదేశమేతురిత్యుక్తం - అస్మిన్వ్యాఖ్యా
 నేతు అంగిశరీరాంతః పాతినాంత్రీయాదాం సౌహృదంతథే
 తురితివిశేషరి - అన్యేతు అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టఇతి భరత
 ముని ప్రణీతలక్షణానుసారేణ సాంగప్రపదనాధికారాద్యన్తో
 కే అభిష్టేదుస్సాధే స్వతంత్రతతోవాక్యచన తద్భరన్యాసం
 యాచ్ఛాన్వితమభివదంతి ప్రపదనమితి ప్రాధానమాత్రింనా
 లం కింతుభరన్యసనమపి భరతమునిలక్షణే ప్రమాణాంతరావి
 రోధాయ ప్రవేశ్యమితి పూర్వాధేక్షాన సూచయిత్వా శ్రీరా
 మమిశ్రోక్తస్వ వ్యాపారనివృత్తిరపి భరన్యాసాసంతరభావిన్వ
 నిభారత్వ పర్యవసన్నా నతూపాయాల్ ప్రాగపి తూష్ణీ
 మ్భావరూపేతి ఇతఃపశ్చాదన్తద్యతన నిరపేక్షేణ భవతా స
 మర్థ్యోపాసావధాన్యితినుతివిశేషంతమవిదురిత్యుక్తరాధేక్షా

వైవస్వతీకృతవా నాచార్యః - అస్మిన్నంగిస్వరూపే-అహ
 మస్మ్యపరాథానామాలయోకించనోగతిః-శరణాగతిత్రిత్యుక్తా
 సాదేవేస్మిన్ప్రియుజ్యతామితివరదాచార్యలక్షణానుసారేణా
 కించన్యమపిప్రవేశనీయమిత్యాహత్యలక్షణ చతుష్టయస్యాప్యై
 కకంఠ్యంసీద్ధంభదంచఆకించన్యం కమయోగాదిభ్యో శక్త్యా
 వ్యావృత్తిరూపం ప్రపదనప్రాక్కాలీన మభీష్టైదుస్సాధ్యతి
 పూర్వాధేయ్యక్తం ప్రపదనానంతరం స్వరతుణాథా వ్యా
 పారేభ్యో భరన్యాసాదిభ్యోపి వ్యావృత్తిరూపం ఆకించన్యం
 తు శ్రీరామమిత్రై స్సవ్యాపార నిపుత్తిరితి శబ్దాంతరేణ
 వ్యావృత్తంస్వనిభారత్వ చర్యవసానమన్యదేవోత్తరాధేయ
 వ్యక్తంఏవమాకించన్యద్వయత్రోడీకారేవరదాచార్యశ్రీరామమి
 శ్రీలక్షణద్వయమపిసంగ్రహీతంభవతీత్యుక్తం-నన్వధికారరూ
 పమాకించన్యమంగిశరీరేప్రవేశ్యమితకథముచ్యతే- అధికారాద
 త్రిక్తమేవహ్యంగిస్వరూపంవత్తుముచితంకించ శేష శేషిభావజ్ఞా
 నముపాయానుష్ఠానాత్ ప్రాగేవ శాస్త్రజన్యమితి సంప్ర
 తిపన్నంశేషత్వజ్ఞానమేవ హ్యత్సరిజేషః సచాయమాతాత
 వైవేత్యాకారకః- తథాచ శేషత్వజ్ఞానమేవాంగీతిభవతామనభి
 మతమేవసిద్ధ్యేత్ - అపిచ గోత్పుత్వవరణమంగ నిత్యవివా
 దః - తచ్చోపాయత్వప్రాధానా న్నాతిరిచ్యతఇతిఅంగస్య
 తస్యకథమంగిత్యవాద ఇత్యతఅహ - ఆకించన్యభరన్యాసే
 త్వాది అధికారరూపమాకించన్య మేవాంగితామాపద్యతే -
 తథాపి తత్స్వరూపసదేవాధికారతా మశ్నుతామనుసంధీయ
 మానం సదంగిశరీరేఫినివేశ్యతాంఏకస్య స్వరూపసత్వానుసం
 హిత త్వావస్థాభేదేన ద్వాత్వకత్వాభ్యుపగమేకా హానిః -
 అత్రశ్లోక భరన్యాసశబ్దేనభరన్యాసాంశభూతాత్సరిజేషంగ

హ్యతే యద్యపి శేషత్వజ్ఞానం శాస్త్రాదేవజాతం తదేవాత్మ
నిత్యేపరూపంచ తథాపి శాస్త్రజన్యం శేషత్వజ్ఞానం సర్వస్వా
ధికార మన్యదేవ ఇదంతం శేషత్వజ్ఞానం రక్షాభరన్యాసభ
లసమపాణ విశిష్టవేషేణాంగపంచకాన్వితత్వ వేషేణచాంగి
స్వరూపేష్ట్యన్వేతి - యథాస్వగ్గకాన్యవీకవ కర్తృత్వేన
క్రియాంప్రతిశేషతాం భోక్తృత్వేనతాంప్రతిప్రధానతాంచాను
భవతి-యథాచైకవీకవగవాన్చినచిన్విశిష్టవేషేణ జన్మలయా
దికమనుభవన్ స్వరూపేణ నిత్యతాంచానుభవతతథాత్రాపినవి
రోధగిడపాయత్వవరణ గోప్యత్వ వరణయోశ్చ స్ఫుటవీకభే
దగి-ఉపాయత్వస్యచేతనాచేతనసాధారణ్యాత్ - గోప్యత్వ
స్యచేతనైకాంతత్వాత్-అతస్త్రయోణా మంగి స్వరూపాను
ప్రవిష్టానామాకించన్యాత్వ నిత్యేపాపాయత్వ ప్రాధాన్యానాం
స్వస్వప్రతినబంధిభి రధికారగతాకించన్య శాస్త్రజన్య శేష
త్వజ్ఞాన గోప్యత్వ వరణే స్సామృదం జానన్మేవ కోవిద
ఇత్యర్థఃఇత్యాహుః. || ౪౦ ||

అథాత్మనిత్యేవ శేషత్వజ్ఞానయోరేకత్వేష్ట్యవస్థాభేదా
దుభయత్రానుప్రవేశ ఇత్యుక్తంతర్క-మథా ముభయ త్రాన్వ
యే ప్రయోజనాభావాదిత్యత్రావిః. * ...

సాధ్యో- జితకాస్తుభచార్యస్యసమ్రాజస్సర్వపాస్త్రనాం!

శిష్టంహ్యత్వాపహారస్యసిష్క్రితిస్స్వభరార్పణమ్||౪౧||

పరశేషత్వధీమాత్రమధికారవిశేషకమ్।

పశ్చాదాత్మాపహారస్యనిరోధాయచకల్పతే||౪౨||

ఇతి - అనయోరథః - స్వభరార్పణం - స్వరక్షాభ
తార్పణం - స్వరూపభలసమపాణ గభాం కర్తృజిత కా
స్తుభచార్యస్యజితంకాస్తుభచార్యం యేనతతోపికాస్తుభచార్య

దప్యతిశయితమాత్మస్వరూప చార్యమచేతనా దస్వప్రకాశా
 త్కొస్తుభాదపి అతిశయితోహిజీవోస్తుభూషణాధ్యాయ రీ
 త్యా భగవతోహృదయంగమ మాభరణం భవతితథా రూపే
 చజీవేలహంమేఘతి ప్రతిసంధానరూపమాత్మాపహరచార్యం
 కొస్తుభచార్యమతిశేత ఇతిభావః-సర్వపాప్తనాం సమాజిహ
 సావణభౌమస్య తేషామాదికారణస్యేత్యథః-యోస్యధానం
 తమాత్మాన మన్యథా ప్రతిపద్యతే - కింతేననకృతంపాపంచా
 రేణాత్మాపహరిణేతి స్మరణాన్నిష్క్రితిః ప్రాయశ్చిత్తం శి
 వ్తంహి విహితంహిమామేకం శరణవ్రజ - అహంత్యాసర్వ
 పాపేభ్యో మోక్షయిష్యామిత్యాదిప్రమాణశతప్రసిద్ధిమభివ్య
 నక్తిహిశబ్దః - అయమాత్మాతవేవాస్యరక్షాభరశ్చతవేవత
 త్ఫలస్వామ్యంచ తవేవేత్యంశత్రుణాం సమదాతాత్మకమిదమా
 త్మస్వరూపాది త్రయస్యాన్యదీయత్వ మదీయత్వాది భ్రమనివ
 తానాయాలమితిభావః॥౨౮౦॥తథాచా గిష్వరూపప్రవిష్టాత్మని
 డైవరూపశేషత్వజ్ఞానప్రయోజనమూర్త్యా పహర దోషనివరకా
 నమితితత్సిద్ధవత్కృత్యకేవల శాస్త్రజన్యశేషత్వజ్ఞానస్యప్రయో
 జనద్వయమూహ-పరశేషత్వేత్యాదిపరశేషత్వ ధీమాత్రంపర
 శేషత్వజ్ఞానమాత్రం-మాత్రంచాత్రభరన్యాసబహిర్యాచితత్వం
 వివక్షితం-అధికారవిశేషకం భగవత్క్రైంకర్య కామనాయా
 స్స్వర్గకామనాయాఽవివాధికారరూపాయావిశేషకం సంపాద
 కంశేషత్వజ్ఞానాభావేతత్క్రైంకర్య కామనాయా అనుత్పాదా
 త్ప్రశాన్తరన్యాసానంతరం అత్మాపహరస్య నిరౌఢాయఅను
 త్పాదాయచకల్పతే సమథకంభవతిచకారః పూర్వకాలినాధి
 కారవిశేషకత్వసముచ్చయద్యోతకః-అథాచశేషత్వజ్ఞానస్యో
 పాయాత్ప్రగధికారసంపాదనంపశ్చచాత్మాపహర దోషా

సుత్వాదకత్వం చేతిద్వయంప్రయోజనం ||౪౨||

నను, జ్ఞాత్వా దేవంముచ్యతే సర్వసామైస్తమేవంవిదిత్వాతి
మృత్యుమేతి జ్ఞానమేవమోక్షసాధనం విహితమ్ - అతశ్చే
షత్వజ్ఞానమేవమోక్షాయాలంకింశరన్యాసేనేత్యతాహ.***

సాధ్యో-జ్ఞానాన్యోక్షోపదేశోహితత్పూర్వోపాసనాదినా

ఉపాసనాదిరూపాద్వాజ్ఞానాన్యోక్షోవివక్షితః||౪౩||

ఇతి - అస్యాథాః - జ్ఞానాన్యోక్షోపదేశః తత్పూర్వో
పాసనాదినా తత్పూర్వంశాస్త్రజన్యజ్ఞానపూర్వకంతదుపాస
నాదికంచతేనద్వారేణేత్యధ్యాహరిఉపాసనాదికం ద్వారీకృ
త్యజ్ఞానంమోక్షసాధనమిత్యపదిశ్యత ఇతిభావః - ఉపాసనా
దిరూపాదాదిశబ్దేన ప్రపత్తిరుచ్యతే - భక్తిప్రపత్తిరూపా
ద్వాజ్ఞానాన్యోక్షోవివక్షితః - అన్యథాభక్తిప్రపత్తివిధాన
ప్రేయథ్యాపత్తిరి - వాక్యాథాజ్ఞానపదవిధేయజ్ఞానవాదప్ర
సంగశ్చభక్తిప్రపత్తివిధానానన్యపగమే భాష్యగీతాధాన్యా
దివిరోధశ్చతస్మాన్నశేషత్వజ్ఞానమాత్రమంగీకింతు తస్య టిత
మాత్మరక్షాభరార్పణమితి స్థితః||౪౩||

శేషత్వజ్ఞానమాత్రస్యప్రపదనత్వే బాధకాంతరమప్యహ -

సాధ్యో-వాక్యమాత్రేణసిద్ధత్వాత్సిద్ధోపాయఇహాచ్యతే

ప్రపత్తిరితివాదస్తువిధినాత్రవిహన్యతే ||౪౪||

ఇతి - అస్యాథాః - ఇసాప్రపత్తిప్రకరణే శేషత్వజ్ఞాన
మిత్యధ్యాహర్యం-వాక్యమాత్రేణ సిద్ధత్వాచ్ఛేషత్వజ్ఞానం భగ
వానివ సిద్ధోపాయఉచ్యతే-కృతీసాధ్యత్వం మాత్రపదవ్యాప
త్యం-యథితృతిసాధ్యత్వేనతి ఉపాయత్వమన్యస్యాత్తదా
హి తస్యసాధ్యోపాయత్వముచ్యేత సహీదం శేషత్వజ్ఞా
నం కృతీసాధ్యం - అత్ర శేషత్వజ్ఞాన ప్రపత్తిరితి వాదస్తు

విధినాకృతి సాధ్యత్వాభిధాయినావిధినా విరుధ్యతే - వా
క్యమాత్రసిద్ధత్వేన కృతినాధ్యత్వవిరహాద్భగవానివ తచ్ఛేష
త్వజ్ఞానంచ సిద్ధోపాయఇతి కామముచ్యతాం - ప్రపత్తితివా
దస్తుతహోచరో విధినాకృతినాధ్యత్వాభిధాయినా విరుధ్యతేఇ
తిధావః-అత్రసిద్ధోపాయఇహూచ్యతామితిసవ్యక్తాః॥౪౪॥

ఏవంసిద్ధోపాయ సాధ్యోపాయవిషయంఏకదేశినాంవ్యా
మోహం శమయిత్వా భాగవతానా మాసోఽటయంతి పి
తరఃప్రసృత్యంతిపితామహః - ఔష్ణవోనరికులేజాతస్ససస్సం
తారయిష్యతీత్యాదినా మహా ప్రభావవత్ప్రతిపాద్య తత్రా
ప్యేకదేశినాం భాగవతశూద్రాణాం మభాగవత బ్రాహ్మణా
నాం శూద్రత్వబ్రాహ్మణత్వయో గణమనంభ్యతక్రమేణాగ
మనంచ ప్రతిపాదయతాం - నశూద్రాభగవద్భక్తా విప్ర
భాగవతాస్తస్మింతాః - సర్వవణేకమ తేశూద్రాయేహ్యభ
క్తజనాదన ఇత్యాదివచనేభ్యస్సంజాతంప్యామోహం శమ
యాయుఇతి ప్రతిజ్ఞాయశూద్రభాగవతానామేవమూచారః-బ్రా
హ్మణభాగవతానామేవం కేవలశూద్రాణాం కేవలబ్రాహ్మ
ణాంచ ఏవమితివ్యవస్థాపరాణివచనానివ్యాహనేరక్ష-తస్మాత్త
త్కేవలయో స్తయోర్యావదంతతంభోగజతయోర్నతావదం
తర మిత్యత్ర తేషాం వచనానాం తాత్పర్యమవశ్యంవాచ్య
మన్యథాబహువ్యాకులీస్యాత్ - తస్మాచ్ఛూద్రభాగవతేషుబ్రా
హ్మణవత్ప్రతిపత్తివిశేష కతావ్యతాపరాణ్యేవం జాతీయ
కానివచనాని - అన్యధాయథాశ్రుతార్థకమాత్రపరత్వేచండా
లమపివృత్తస్థంతంజేవాబ్రాహ్మణంవిదురి-చండాలాః ప్రత్యవ
సీతాః పరివ్రాజకతాపసాఇత్యాది వచనమపి యథా శ్రుతార్థ
పరమేవకింనస్యాత్తథాచప్రతిపత్తివిశేషార్థమేవాన్యత్రాన్యత్వ

కీర్తన మిత్యాహ.

*...

*...

...*

—*—ప్రభావవ్యవస్థాధికారే.—*—

ప్రతిపత్తివిశేషార్థమన్యత్రాన్యత్వకీర్తనమ్ ।

విశేషవిధిసాకాంత్యాస్తత్రతత్త్వగ్రవృత్తయః॥ ౪౫ ॥

ఇతి అస్యాధః - అన్యత్రభాగవతాభాగవతయోశ్చాద్ర
బ్రాహ్మణయోరన్యత్వకీర్తనంచాగ్రహ్యత్యశూద్రత్వకీర్తనం
ప్రతిపత్తివిశేషార్థంచాగ్రహ్యణవచ్చాద్రవచ్చశూద్రాభ్యత్యాపూ
భ్యత్వప్రతిపత్త్యధికంతత్ర శూద్రాద్రాతత్త్వగ్రవృత్తయః॥ శా
ద్ధమంత్రంవేదాధ్యపనాదిప్రవృత్తయఃవిశేషవిధిసాకాంత్యా
చాగ్రహ్యత్యాదివిశేషవిషయకవిధిసాకాంత్యాః బ్రాహ్మణ్యాం
బ్రాహ్మణాణామతత్త్వమస్త్రీచేద్భాగవతాస్తత్త్వగ్రవృత్తయఃకస్త
దభావనేతి-ఏవంప్రతిపత్తివిశేషార్థమన్యత్రాన్యత్వకీర్తనమితివ
చనతాత్పర్యానుక్తజాతిసాంకర్యం వర్ణసాంకర్యమాశ్రమసాం
కర్యంచ స్యాద్వర్ణవిశేషప్రతిపత్తియిత్యాశ్చ ధర్మాశ్లేషసం
హితాయాం చాగ్రహ్యముహూతేకాచోత్థాయ భగవన్నామకీ
ర్తనం । అచార్యకీర్తనంకుర్యాద్గచ్ఛేచ్ఛాశనదీంద్విజరి ॥
స్నాత్వావిధిపదాచమ్య శౌచాచమన పూర్వమ్ ॥ కాపీనం
కటిశూత్రంచ వస్త్రయగ్గంచ ధారయేత్ । సచ్ఛిప్రమా
భ్యుక్తపుండ్రాణి పవిత్రంచ ద్విజోత్తమః ॥ పౌష్టుభో దమ్మ
భోవాపి గాయత్రీం మూలవిద్యయా । అష్టోత్తరసహస్రంవా
శతమష్టోత్తరంతువా ॥ అష్టామిశతి వాసుపాజపేన్నాసా
దికం ద్విజః । మంత్రరత్నం జపేద్భక్త్యా యావజ్జీవం జపేత్త
తః ॥ సర్వదా సర్వకాలేషు మోక్షార్థేకస్వాశ్రమేచిల్లైః ।
జపోపస్థానకం కృత్వా బ్రహ్మయజ్ఞ మసంతరమ్ ॥ ఉపాదానం
తతస్సాన్నం కుర్యాత్పాద్యాహ్నికం తతః । మూర్ఛామృత

విధానంచ వైశ్వదేవ మతః సరమ్ || భుంజీయా ద్విధివద్వి
ప్రతి పంచసంస్కార సంస్కృతైః | స్వాధ్యాయంచ పురా
ణంచహరిసంకీర్తనాదికమ్||ముచుత్సుర్నిత్యయు క్తశ్చమంత్ర
రత్నంసదాజపేత్ | ఇత్యుక్తాస్త్రీశూద్రాణాంవిధివక్ష్యేస
మ్యక్ష్ప్రణవజీతమిత్యారభ్యగురుతద్భక్తశీశూషాంమచ్చి
శూషాంచ కారయేదిత్యంతేన విధీయంతే- తదానథః క్యం
చస్యాదితిభావః||౪౫||

ఉ క్తమర్థముపసంహరణపరపక్షమనూద్యదూషయతిద్వాభ్యాం
ప్ర - వ్య...అతోజాతేర్నికృష్టాయాస్సర్వస్యావావినా
శ(తరి) హత్సాజాత్యంవిష్టుభక్తానామితిమందమిదం
వచః||౪౬|| వైష్ణవత్వేనసామాన్యంసమానంమునిసమ్మ
తం|జాత్యాదిధ్వంసతస్సాన్యం ముక్తికాలేభవిష్యతి||౪౭||

అత ఉక్తహేతుభినికృష్టాయాజాతే శూద్రత్వాది
జాతేస్సర్వస్యావాఉక్తమనుష్యత్వాదిన కలజాతీనాంవినాశాత్
విష్టుభక్తానాం సాజాత్యం వైష్ణవత్వాది జాతి మాత్రేణ
సాజాత్య మితి వచోమందం వికల్పా సహత్వా ద్భాగ
వత బ్రాహ్మణ శూద్రాణాం బ్రాహ్మణత్వాది జాత్తిస
ద్భావవీప సాన్యం వివక్షితం ||౪౮||

ఉచ్యచ్ఛూద్రత్వాదినకల జాతిధ్వంసతోనిర్విశేషత్వాత్సాన్యమి
తితస్యతిహ-వైష్ణవత్వేనేత్వాది మునిసమ్మతంభాగవతానాంత
తజ్జాత్యనుగుణాచార వ్యవస్థావిధాయకముని సమ్మతం - వై
ష్ణవత్వేనసామాన్యంసమానత్వమస్మాకమపితదిష్ట మిత్యాశయః
ద్వితీయందూషయతి - జాత్యాదీతి స్పష్టోధికః - ||౪౯||

వీవంజాతిగమనాగమనవాదినాంవతంసరస్యచరమశ్లోకస్థసర్వ
భమత్వాగవిధిప్రవణాత్స్వరూపేణ త్యాగమిచ్ఛతాంవతమ్మ

పాకముముహూతతయా పరిత్యజ్యేత్యస్యానువాదత్వపక్షే
అకించన్యప్రకాశకత్వమేకశబ్దస్య ఉపాయాంతరనైరపేక్ష్యపర
త్వం - పరిత్యజ్యేత్యస్య విధిత్వపక్షే ప్రపత్యుపాయస్య ఉపా
యాంతరనేరపేక్ష్య ప్రకాశకత్వం మాళుచఇతి శోకనిషేధా
దాక్షిప్తమాకించన్య మిత్యభిహితం - ఏవంచ సర్వధర్మపరి.
త్యాగవిశిష్టప్రపత్తివిధాయక మిత్యస్మిన్ ద్వితీయపక్షే తేషాం
పరిత్యాగో విధీయతే - కింభక్త్యంగతయా సిద్ధానాం.
తన్నాయే నాత్రాపిప్రాప్తానాం గతిచింతనాదీనాం సహ
కారిత్వేన చేతితదంగతయా విహితానాం నిత్యనేమిత్తికాది
వదాశ్రమధర్మాణాంచ ఉతస్యాం గానామానుకూల్యసంక
ల్పాదీనాం నాద్యఃభవతామసిష్టత్వాత్ - సహి, భవత్పక్షేవ
దాశ్రమధర్మస్వరూప త్యాగఇష్టరి - నద్వితీయరి - అంగ
విధాయకశాస్త్రానిధృక్ క్యప్రసంగాదిత్యత్రాహ *

ప్ర-వ్య-ప్రకృతోపాసనన్యాయాత్తదంగానాముపస్థితా!

అన్యేషాంచైతదక్లత్వ త్యాగోత్ర ప్రతిపాద్యతే॥౪౮॥

ఇతి అస్యాధికరి - ప్రకృతోపాసనన్యాయాత్ - ఉపా
సనస్యప్రకృతత్వాత్ప్రకృతోపాసనే తత్ప్రకరణ పరితాన్య
జ్ఞానిప్రాప్తువంతి తన్నాయాదేవవిధీయమాన ప్రపత్తావపి
తానిప్రాప్తువంతీతి తదంగానాం గతిచింతనాదీనామన్యేషా
ఞ్చనిత్యనేమిత్తికానాముపస్థితా ప్రసక్తాసత్యాంతేషా మే
తదంగత్వత్యాగవివాతచరమశ్లోకేప్రతి పాద్యతేప్రపత్తేర్నిర
పేక్షోపాయత్వాదితరాంగానపేక్షా నతుగతిచింతననిత్యనే
మిత్తికాదీనాంస్వరూపత్యాగఇతి॥౪౮॥ *
సనుభరన్యాసస్యభక్త్యంగనిరపేక్షత్వేకినిత్య నైమిత్తికాదిభి
ర్నిత్యాశంక్యస్య ప్రత్యాధికార త్వాత్ప్రజ్ఞురత్వాచ్చాక్షులి

జ్ఞానమనుచితం - ప్రపత్యంగత్వేనానుష్ఠానానహాత్వేపి ప్ర
పత్యంగత్వమంతరేణాపి స్వతంత్రాధికారత్వేన వహాశ్ర
మధమాశాంషిధానాత్ప్రపన్నస్యకిరీరత్వాచ్చస్వామ్యాజ్ఞా
తిలంఘనే ప్రత్యవాయస్సాదేన మాజ్ఞాకేంకయకస్యాత్యా
జ్యత్వాదితిసూర్యవాక్యేస్థితం. ... *

స్వీతరస్యేవ ప్రపన్న స్వాజ్ఞాతిలంఘనే పి న ప్రత్యవా
యకత్యత్రాహ. ... *

ప్ర-వ్య-ఆజ్ఞావిరోధిభిస్సాన్విర్నప్రాయశ్చిత్తపరాజ్ఞుభేరి ।

స్వాధికారోచితస్సవైఃప్రత్యవాయోదురత్వయః॥౪౯॥

ఇతి - అస్యాధః - ఆజ్ఞావిరోధిభి రకృత్యకరణకృ
త్యాకరణప్రవృత్తేః స్వాహాప్రాయశ్చిత్త పరాజ్ఞుభేరి - శ
క్తాప్రతిపదోక్తం స్యాదశక్తాశరణాగతిరితి స్వాధికారాహా
ప్రపత్యానిప్రాయశ్చిత్తమప్యకుర్వాణైస్సవైఃప్రపన్నేస్వా
ధికారోచితః లఘు దండ హేతుః ప్రత్య వాయో దురత్వ
యః కిదులంఘ్యఇతి ॥ ౪౯ ॥ ...

తథాప్యాజ్ఞానుపాలనే ప్రయోజనాభావాత్కిమథా
త్వాశంకాంపరిహరతి. ...

ప్ర-వ్య-ఆజ్ఞానుపాలనేతత్తత్ప్రత్యవాయోనివారణమ్ ।

స్వామిసంతోషతఃప్రీతిరితిలాభద్వయంస్థిరమ్ ॥ ౫౦ ॥

ఇతి అస్యాధః-ఆజ్ఞానుపాలనేతత్తత్ప్రత్యవాయోనివారణం
లఘుదండ హేతు సూతానామపిప్రత్యవాయానాం నివారణం
స్వామిసంతోషతస్సస్వప్రీతిశ్చేతి లాభద్వయంస్థిరమితి॥౫౦॥

సను , సంధ్యా ద్యనుష్ఠానే ప్రపన్నస్య బ్రహ్మలోకా
దిప్రాప్తిరపిస్యాత్ - యది తత్కామనావిరహోత్ఫలానుద
యస్తదాప్రత్యవాయకామనావిరహోత్ప్రత్యవాయోనుదయః

స్వాచార్యతాపా.

...

...

...

అనిచ్చాతోనివతేతస్వగాఢ్యంకమకాంఘలమ్ |

అమయాఢ్యదుర్వారఃప్రత్యవాయోన్యహేతుకః || ౫౦ ||

ఇతి - అస్యాథాః - స్వగాఢ్యంకమకాంఘలం - అని

చ్చాత ఇచ్చావిరహాన్నివతేతకామనాధీకారత్వాన్దస్య - అమ
ర్యావస్య ముర్యాదామాజ్ఞా మనసుష్మితవతః అన్యహేతుకః
కామనావృత్తిక్త నిషిద్ధానుష్ఠానహేతుకః ప్రత్యవాయోదు
ర్వారఇతి || ౫౦ ||

స ర్వ ధ మాక న్న రి త్య జ్యేతి స వకధషక స్వరూప
త్యాగస్యకంతతక్షత్వాత్తత్పరిత్యాగే కథంప్రపన్నస్య ప్రత్య
వాయోదయఇత్యాశంక్యగీతాభాష్యేచరమశ్లోకవివరణే సంగం
త్యక్త్వాఫలంచైవ సత్యాగస్సాత్త్వికోమత ఇతి స్వాధీన కర్తృకా
త్వ స్వాధికారాత్త్వబుద్ధివిశేషత్యాగవివన స్వరూపత్యాగ
ఇతిస్వతంత్రప్రపత్తే వికధిరితి ప్రథమయోజనాయాం త్యాగశ
బ్ధాధికస్య తద్దైవోచిత త్వాన్ననిత్యాదీనాంస్వరూపత్యాగప్ర
సంగః అంగప్రపత్తివిధి పరత్వమితి ద్వితీయ యోజనాయాం
పూర్వోక్తకర్తృకత్వ బుద్ధివిశేషత్యాగపూర్వకక షేవప్రపత్త్య
నుష్ఠానం కతకవ్యం ప్రాగుక్తభక్తియోగాదిస్థానే భగవతోని
వేశనముత్తరకృత్యకేంకయకస్య స్వయంప్రయోజనతయా ను
ష్ఠానంచ సువకధమకపరిత్యాగవచనస్య తాత్పర్యవిషయార్థ
ఇతినియోజనాద్వయేపి నిత్యాదిపరిత్యాగప్రసంగఇత్యభిహితం-
కించచరమశ్లోకస్యగురూపాయాశక్తం ప్రతినిఘాపాయ విధా
నమూత్రపరశ్చం - నతుకమకత్యాగపరత్వమపీత్యాహ-

ప్ర-వ్య- సుదుష్కరేణశోచేవ్యోయేనయేనేష్టహేతునా!

ససత్సాహమేవేతిచరమశ్లోకసంగ్రహః || ౫౧ ||

ఇతి - అస్మాభిః - సుమహు-రేణ-అత్యంతదుఃకు-
రేణ యేనయేనఇష్టహేతునామోక్షాద్యభీష్ట హేతునాకమః
యోగాదినా కరణేత్యతీయాయ శ్శీచేన్నిర్విణ్ణో భవతితస్యా
ధికారిణోకించనస్యఅహమేవససత త్తదభీష్టో పాయఇతిచరమ
జ్ఞోకసంగ్రహఇతి అయంభావః - సవకథమాన్యత్వానంతోక
శ్రేయస్సాధనభూతాన శక్త్యా పరిత్యజ్యశో చ తో
కించనస్య మామేకమేవోపాయత్వేన వృణానస్యతత్తదుపాయ
స్థానేస్థితోనామేవ తత్తదభీష్టప్రతిబంధక పాపనివర్తనం కృ
త్వా తత్తత్ఫలందదామితి శరణ్యస్యతాత్పర్యమితి ఏవంసతి
నిత్యానిత్యాగ పరత్వమప్రామాణికమితి ||౫౨||

సవకథరాన్వరిత్యజ్య శరణంప్రశేతి విధానసామర్థ్యా
త్సవకథమాన్యత్వాగాంగక ప్రపత్తివిధిరితిప్రతిభాతీత్యత్రాహం
ప్ర-న్య-భావాభావానధమాణాంప్రపత్తేరంగ మిష్యతే!
స్వతంత్రశిష్టాశక్యేహశేషాభావోధికారగః ||౫౩||

ఇతి - అస్మాభిః-ధమాణాంభావాభావా నప్రపత్తే
రంగంధమాణామనుష్ఠానం తదభావశ్చ నాంగమిష్యతే -
కుతః స్వతంత్రశిష్టా శిష్టిశ్శాసనంవిధిరిత్యధః - స్వతంత్రవి
ధినా అహరహస్సంధ్యా ముపాసీతేత్యాది నాకించి త్ప్రత్యం
గత్వేన నవిధీయతే స్వతంత్రతయా ప్రధానతయా శాసనాది
త్యధః-అశక్యేహశేషా భావః అశక్యాఈహశేషాఅనుష్ఠానం
యేషామేతదశక్యేహః అశక్యేహనామశేషాణామభావః అ
ధికారగఃఅధికారకోటిప్రవిష్టః నత్వంగతయావిధీయతఇతిభావః
యద్వా ధమాణామభావోవా భావోవా నప్రపత్తే రంగమిష్య
తే -కింతు స్వతంత్రస్య శిష్టా శాసనేనశక్యేహశక్యానామను
ష్ఠానంశేషాభావ స్వధికారగఃఅశక్యంపరిత్యజ్యశక్యాధికారం

శక్తానేవాధిక్యత్య వత్తత్యత్యథః - ||౫౩||

తథాచధర్మత్వాగోనప్రపత్యంగంధర్మాణాం యావచ్ఛక్త్య
సుష్మానకాలేయథా ప్రపత్యవిరుద్ధతయా కేషాంచిన్విత్యనైమి
త్తికానామనసుష్మానేపి నదోషస్తథాత తఃస్థానం నిత్యనైమిత్తి
కానామనసుష్మానేపి ప్రపన్నానాంనప్రత్యవాయిత్యత్రాహం.

ప్ర-వ్య-క్ర-త్వంనంగతయా యేతుతదాసీమనసుష్మితాః।

స్వకాలేస్వవిధేరేవకార్యాస్తేతద్వదత్తనః||౫౪||

ఇతి - అస్యాథః - క్రత్వనంగతయాక్రత్వం గత్వా
భావాత్ - తదాసీం దీక్షాకాలే స్నానసంధ్యాదయో నసుష్మి
తాః తేస్వకాలే క్రతోరూర్ధ్వకాలే స్వవిధేరేవ స్వవిధాయ
కవచన బలాదేవకార్యాః - ప్రపత్తికాలానవరుద్ధకాలే త్వను
ష్ఠేయావేత్యథః - ||౫౪||

అత్ర కేచిత్తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య
చోదనాంప్రతిచోదనామ్ - ప్రవృత్తించ నివృత్తించ శ్రోతవ్య
శ్రుతమేవచ - మామేకమేవశరణమాత్మానంసర్వదేహీనాం-
యాహిసర్వాత్వభావేన యాస్యసిహ్య కుతోభయమితి ప్రప
త్తివిధా ప్రవృత్తినివృత్తిరూప ధర్మాణాంత్యాగశ్రవణాత్
నిత్య నైమిత్తికత్వాగవీచ నకేవలం కింతు సకలజంభుయో
త్ - నహింస్యాన్మానృతంవదేదిత్యాది నిషిద్ధనివృత్తిరూపా
అపి ధర్మాస్త్యాజ్యా ఏవాతోనిషిద్ధానుష్ఠానతోపి ప్రపన్నప్ర
త్యవాయేసనలిప్యతఇత్యాహః - తదత్యంతాజ్ఞానమోఖ్యా
దివిలసితం ప్రపత్యసుష్మానకాలే అవశ్యంనిషిద్ధానుష్ఠానేన భా
వ్యమితి భాగ వతానాం హింసాదికంవాన్యదా రహణంవా
కృత్వాతతః ప్రపచ్ఛేతనైవమాచారముపలాభా మహే వచన
స్సాధకస్తు నశధానివృత్తి ధర్మాణా మలౌకక్రేయా స్సాధన

త్వరూపం ధర్మత్వమేవన-కింతుప్రత్యవాయ పరిహార మాత్రే
 హేతుత్వ మేవ యదినాతేపి ధర్మాఉచ్యంతే తదాపి సహా
 నిః - యథానహింస్యాత్స్వర్వాధూతానితసామాన్యతో నిషేధే
 పి అగ్నిహోమీయం పశూమాలభేతేతి విశేషవిధానాద్యాగా
 దిక్ ముపాదీయతే - ఎవంసర్వధర్మత్వాగ విధావపినకళం
 జగత్తుణాది కుర్యాన్నాశుచిర్వతేతేత్వాని విశేష విధిబలా
 నివృత్తిధర్మత్వాగో నయుక్తత్యాహ -

ప్ర-వ్య-అధర్మపరిహారేపిధర్మత్వేనవివక్షితే|

స్వాత్స్వతంత్రవిధేరేవసత్త్వంతస్యపరిగ్రహః||౫౬||

ఇతి - అస్యాధికారి - అధర్మపరిహారే నిషిద్ధానాం
 హింసాదీనా మధర్మత్వేన తత్పరిహారేధర్మత్వేన వివక్షితే
 పి తస్యధర్మత్వమేవ దుర్వచం అధర్మనివృత్తిమాత్రత్యాద
 ధాపి ధర్మత్వంచేదభ్యుపగమ్యతే తత్రాపీత్యభ్యుపేత్యవాద
 ఙ్కోతనాథోపి శబ్దరితస్యాధర్మపరిహారస్య స్వతంత్రవిధే
 రేవ నహింసాదికం కార్యమితిస్వాతంత్ర్యేణయత్కించిత్యల
 కామశేషత్వమంతరేణ యద్వా స్వతంత్రస్యభగవత శ్శాస
 నాశేవ ఏవంమాకుర్వీతి స్వతంత్రస్యనియమనా త్తస్యాధర్మ
 పరిహారస్య నిత్యంపరిగ్రహఇతి ప్రాచాం వ్యాఖ్యానం ప్రప
 న్నానుద్దిశ్య సర్వధర్మత్వాగ సామాన్యతోవిహితేపి - ఉపా
 యాపాదుసంత్యాగీ మధ్యమాం వృత్తిమాశ్రయేత్ - అపా
 యసంప్లవేసద్భగి ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ - ఇత్యాదిరూ
 పాత్స్వతంత్రస్య భగవతోవిధేరేవ ప్రపన్నప్రత్యేవ భగవ
 న్నియమనాన్నిత్యంతస్యపరిగ్రహఇతియుక్తంవ్యాఖ్యానం||౫౭||

ఏవంసర్వధర్మత్వాగవచనతాత్పర్యేష్యయేనతస్మాత్త్వ
 ముద్ధనోత్సృజ్య చోదనాంప్రతిచోదనామిత్యత్ర చోదనాము

తస్య జ్యేత్యస్యవిహితముత్సృజ్యేతిప్రతిచోదనాముత్సృజ్యేత్య
స్య నిషిద్ధవర్జనముత్సృజ్యేతిచార్థస్సాన్యత్-తథాచానుకూల్యం
పరిత్యజ్యప్రాతికూల్యం పరిగృహ్యప్రపద్యేతేతిపర్యవస్యేత్-త
థాచానుకూల్యస్యసంకల్పఃప్రాతికూల్యస్యవర్జనమిత్యాదివచ
నసిద్ధంతదుభయాంగత్వమున్మూలితంస్వాదిత్యభిప్రయన్నాహ

ప్ర-వ్య-ఆనుకూల్యపరిత్యాగంప్రాతికూల్యపరిగ్రహమ్ |

ప్రపత్యంగంప్రతిజ్ఞాతుంసశక్యంసాధుసంసది || ౫౬ ||

ఇతి - స్పష్టోఽథః || ౫౬ || ... *

ననుసర్వధమవిధిస్సర్వోపి ప్రపన్నవ్యతిరిక్తవిషయోస్తు-
సర్వధమత్యాగవిధిస్సర్వోపిప్రపన్నవిషయోస్త్విత్యత్రాహ
ప్ర-వ్య-ప్రపన్నమధిక్పత్యైవసదాచారానతిక్రమః |

ప్రపత్యధ్యాయపతితఃప్రతినంధీయతామిహ || ౫౭ ||

ఇతి - ప్రపన్నమధిక్పత్యైవయమధిక్పత్యసర్వధమ
త్యాగవిధింబ్రూషేతమేవాద్దిశ్యేత్యేవకారాథః | ప్రప
త్యధ్యాయపతితఃసదాచారానతిక్రమఃఇహప్రతినంధీయతాం-
వీవంవిలంఘయన్మతోమయాదాంవేదనిమితాం - ప్రి
యోపి నప్రియోసౌమేమదాజ్ఞావ్యతివతనాత్ - ఇత్యాదిక
మిహనుసంధీయతామితి || ౫౭ || ...

నాయినేకైరేద కుశలమనశ్శుభమాకవే క్షోభ్యమ్
ఖౌల నాతనే - ఇతి పూర్వాచార్య గాధాయాం హే
స్వామి మదీయమపరాధమపచారతయా స్వీకుర్వతి ప్రప
న్నాపరాధాభగవదుపచారకల్పా ఇత్యావిష్కరణా దపరా
ధేనదోష ఇత్యాశంక్య తత్రాపి గాధాయాం తాత్పర్యతః
క్షమస్వేతి ప్రార్థనాకతవాప్రపన్నైరితి ధ్వననాదజ్ఞా
నా దధవాజ్ఞానాదపరాధేషు సత్స్వపి - ప్రాయశ్చిత్తక్షమ

స్వేతి ప్రాధాన్యైశ్చైవ కేవలం - ఇతి తాపణమేవ ప్రాయశ్చి
త్తముచితమిత్యుక్తం పూర్వవాక్యే న స్వేవంప్రతిపదోక్తం స
ర్వంప్రాయశ్చిత్తశాస్త్రమనధాకంస్యాదిత్యత్రాహ.

ప్ర-వ్య-ప్రాయశ్చిత్తంతరాశక్తఃకాలక్షేపాక్షమోపివా।

పునఃప్రపద్యతేనాథమభిందకలోకసంగ్రహః॥౫౮॥

ఇతి - అస్యాధాకరి - ప్రాయశ్చిత్తంతరాశక్తః - ధీ
శూర్వోత్తరాశుస్యాపి సంభావితత్వాత్తన్నిరాకరణాయ కృ
చ్ఛ్చాచాంద్రాయణాదితత్త్వాగ్రియశ్చిత్తాశక్తిః కాలక్షేపా
క్షమోపివా శక్తౌసత్వామప్యనుతాపాతిశయా దచిరాదేవ శ
రీరపాతభయేన కాలవిలంబాక్షమః ప్రపన్నః లోకసంగ్రహ
మభిందక స్వస్యభగవత్ప్రియత్వేపి సంగ్రహాయచలోకస్యమ
ర్యాదాస్థాపనాయచేతి న్యాయాత్ - ప్రాయశ్చిత్తియం సా
త్ర యత్పునశ్శరణంప్రజేత్ - ఇతివిధానాదయంపునః ప్రప
ద్యతేప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తశక్తౌవా ప్రాయశ్చిత్తస్య స్వల్ప
కాలసాధ్యతాయాంవా ప్రతిపదోక్తమేవ కర్తృముచితం అన్య
థాపునఃప్రపత్తిరేవ-అన్యతరకల్పనాశ్రయణేలోకమర్యాదా
తిలంఘనాన్నిగ్రహలక్ష్యవీవస్యాదితిభావః - ఏవం ప్రపన్నా
నాంబుద్ధిపూర్వేత్యుత్తరాశుసంభావితేతస్య ప్రామాదికవదక్షే
షాభావాత్సాధికారోచితప్రాయశ్చిత్తమేవక్షమమితిస్థితం॥౫౮॥

న న్వస్తు నిషిద్ధానుష్ఠానేష్యలేపస్తన్నాలి
యాద్విహితానుష్ఠానేష్యలేపోస్తుకిమర్థంతత్రప్రద్యేవఇత్యాహః

ప్ర-వ్య - ప్రపన్నస్యనిషిద్ధేరప్యలేపముపపాదయక।

తదాభిమతసద్వృత్తనిష్ఠేభ్యఃకిమసూయతి ॥౫౯॥

ఇతి-అస్యాధాకరి - ప్రపన్నస్యనిషిద్ధేరి ఐరస్వహరణపరదా

రగమనాదిభి రప్యలేపమన్లేషముపపాదయన్ కన్బిదితి నామ
 గ్రహణానహాతయా విశిష్టానుపాదానంతథాభిమతసద్వృ
 త్తనిష్ఠేభ్యః తథాఉక్తప్రకారేణ అభిమతసహార్యాచార్యాభి
 మతం సద్వృత్తంతత్రనిష్ఠాయేషాంతేభ్యః అసూయతి నిషి
 ఙ్గై రప్యలేపశ్చేత్సాన్యత్తదాసద్వృత్తైరలేషః కైముత్యసిద్ధిభి
 సద్వృత్తనిష్ఠేభ్యోఅసూయాకిమర్థాక్రమధ్యమేతిచతుర్థీ॥౫౯॥
 తదేవోపపాదయతి-....

ప్ర-వ్య-ఆజ్ఞాతిలంఘనేయస్వరక్షకత్వంనభజ్యతే!

ఆజ్ఞానుపాలనేతస్యకథంతదుపరుధ్యతే॥౬౦॥

ఇతి అస్యాధికారి - శ్రుతిస్మృతియన్మైవాజ్ఞా యస్తాముల్లం
 ఘ్యవతకతే = ఆజ్ఞాచ్ఛేదీమమద్రోహీ మద్భక్తోపి నవైష్ణవః -
 ఏకం విలంఘయన్నిత్యాదీనాంవైష్ణవానుద్దిశ్యై వాజ్ఞాతిలంఘ
 నం భగవన్నిగ్రహ మేతురితిజ్ఞాత్వాపి నిషిద్ధానస్తాన ప్రవృ
 త్తాప్రపన్నాప్రత్యపిభగవతోపక్షకత్వంచేన్నభజ్యతేతదా
 జ్ఞానుపాలనే తద్రక్షకత్వం కథముపరుధ్యతేకౌటిల్యేనతివిశ్మ
 యాప్యనఘయన్ శేషీస్వాజ్ఞానిష్ఠాకథంనరక్షతీతిభావః॥ ౬౦॥

విహితస్యాపరిత్యాజ్యత్వేయక్త్యంతరమప్యాహ-

ప్ర-వ్య-నచాచారంవినాకించిత్కైంకర్యముపపద్యతే!

నహిశౌచమకృత్వేవసమారాధనమపఁకతి॥౬౧॥

ఇతి అస్యాధికారి = సంధ్యాశీనో శుచిర్నిత్య మన
 హా స్సర్వకర్మణు - ఇతి శుచిత్యప్రయోజక సంధ్యావ్య
 భావే సర్వకర్మానహాత్వాపత్త్యాచారంవినా కైంకర్య
 మపిస్వాభిమతం నోపపద్యతేశుచిత్వా భావేపి కైంకర్యసి
 ఙ్గౌకించాధకమిత్యత్రప్రతిబందిమాహశౌచమకృత్వాజలమల్లో
 త్స్నగానంతరం శౌచమకృత్వేన సమారాధనం భగవత్పిత్తి

తిశేషః- అర్హతినహిగుదాదిశౌచదంతధావనస్నానాదివత్సం
ద్యాదీనామపిశౌచత్వం శాస్త్రోక్తమిత్యుభయమితిభావః॥౬౧॥*

నను ఆచారస్యసర్వధర్మాః సుష్టానప్రయోజకత్వంకుతౌ
పదిశ్యత ఇత్యత్రాహ-

ప్ర-వ్య-ఆచారప్రభవోధర్మోధర్మస్యప్రభురచ్యుతః
ఇతిపంచమవేదేపిసర్వసారాధఃశరీరతః॥౬౨॥

ఇతి అస్యాధికారి - భగవత్ప్రీతిమాత్ర ఫలకతయా
సుష్మీయమానోపి ధర్మఃఆచారప్రభవః ఆచారప్రయోజ్యుః త
స్యచధర్మస్యాచ్యుతఃప్రభుఃసర్వధర్మసారాధ్యఇతియావత్-ఇతిపం
చమవేదేఇతిప్రసిద్ధభారతరూపపంచమవేదేపి సర్వసారాధికారి
సర్వధర్మశాస్త్రసారాధః శరీరతః -॥౬౩॥

ననుప్రపన్నానానిషిద్ధానుష్ఠానేప్యలేవదోయద్యపినయ
క్తః పూర్వాచార్యానభిమతత్వాత్ - నిషిద్ధానుష్ఠానేపి పునః
ప్రపదనమసాంప్రతం సకృదేవప్రపన్నాయేతినకృత్వవిధానా
త్క్రింతు పూర్వప్రపత్తిస్మరణమేవతన్నిష్క్రియితిత్యాప్తైరేవా
భిధానా త్తతఃధుత్యత్రాహ-

ప్ర-వ్య-ప్రపత్తిప్రతిసంధాన మ్మైత్యదుపదిశ్యతే।

తత్సాధికారనియతహానోపాదాన సిద్ధయే॥౬౪॥

ఇతి అస్యార్థః-ప్రపత్తిప్రతిసంధానంప్రాగనుష్ఠితప్రపదనస్య
స్మరణమేవప్రాయశ్చిత్తమితి శేషఃఆప్తైరాచార్యైరుపదిశ్యతే
తదాప్తానాముపదేశనం సాధికారనియతహానోపాదాన సిద్ధ
యే స్వస్యప్రపన్నస్యఅధికారనియతస్య ఆకంచన్యాధికారస్య
వశితస్య ప్రాయశ్చిత్తస్యపునఃప్రపదన రూపస్య హానసిద్ధయే
అబుద్ధిపూర్వోత్తరాశ్చ అశ్లేషశ్రతాత్ - తస్యహానమకతః

వ్యతాధీశూర్వోత్తరాశ్మహాపాదానంతస్యపునఃప్రపదనకతణ
వ్యతాతదుభయసిద్ధి రేవతేషాంతాత్పర్యవిషయార్థ ఇతి॥౬౩॥

త దేవస్సుటందశణయతి -

ప్ర-వ్య- ప్రతిసంధానతోపిస్యాదధీశూర్వేష్వలేపధీః।

బుద్ధిశూర్వేష్వపిపునఃప్రపత్తేరేవసంగ్రహః॥౬౪॥

ఇతి అస్యాథః - ప్రతిసంధానతః పూర్వప్రపత్తి
స్మరణాదపి అధీశూర్వేషుప్రామాదికేషు అలేపధీః అగ్నేషఃబు
ద్ధిః బుద్ధిశూర్వేష్వపి పునః ప్రపత్తేరేవసంగ్రహః - ఏవకా
రస్యవ్యవచ్ఛేద్యంపూర్వప్రపత్తిస్మరణం నతు శక్తావపిప్రతిప
దోక్తానుష్ఠానమితి - ॥౬౪॥

ఉ క్త మ థ ణ ని ష్కృ ష్యా హ-

ప్ర-వ్య-అతోనిరపరాధేనవతితవ్యంకృతాత్మనా।

అపరాధప్రసంగేచపునఃప్రపదనంతుమమ్॥౬౫॥

ఇ తి స్ప ష్టే థ ణః॥౬౫॥

న ను ప్ర ప న్నే న ని ర ప రా ధే న వ తి త వ్య
నిత్యుక్తం - భవత్వేవం నిత్యనైమిత్తికానాం అగ్నిహో
త్రేష్టిపశుబంధ సప్తసంస్థాదీనాంస్మృతాదీనాంచబహూనాం
బహువేత్తవ్యతయానాససాధ్యతయాకథంయావతా మనుష్యా
న్సంఅనుష్ఠానేవాస్వగాదిఫలానాంమోక్షవిరోధినాం నిషిద్ధా
నుష్ఠానేపాపద్వారానరకాదివత్సిద్ధిస్సాస్విదిత్యత్రాహ-

ప్ర-వ్య-ఆహారగ్రహమంత్రార్థజాత్యాదినియమేర్ముతః।

కుర్యాల్లక్ష్మీశక్తైంకర్యం శక్త్యానన్యప్రయోజనః॥౬౬॥

ఇతి అస్యాథః - ఆహారగ్రహమంత్రార్థజా
త్యాదీనానియమైః తత్రాహారనియమః జాత్యాశ్రయనిమిత్తా
నుష్ఠాదన్నాత్కాయ శుద్ధిరిత్యుక్తః గ్రహనియమః సత్సంతా

నప్రసూతసదాచారనిష్ఠ వేదవిదాచార్యదేవగ్రాహ్యమిత్యా
 దినియమరి మంత్రనియమః దేవతాంతర మంత్రాన్యామ్యసా
 ధన భగవన్మంత్రాన్యాంశ్చ వ్యాపకేతరమంత్రాశ్చ వర్జయి
 త్వామూలమంత్రస్వయాది మంత్రే రేవజపః కార్యిత్యాది
 రూపః అథానియమరి - కులటాషణ్ణపతిత వైరిభ్యరికాకణీమ
 పి - ఉద్యతామపిగృహ్ణీయాన్నాపద్యపికదాచసేత్వాదివిగీతే
 తరః జాతనియమరిబ్రాహ్మణరిపరీక్షాథా మపినాయుధమా
 దదీత -నస్వరిగిప్రణవోంగానినాప్యస్యనిధయస్తథా - స్త్రీశా
 న్తుకూప్రజాతీనాం మంత్రమాత్రోక్తిరిష్యత ఇత్యాది రూపః
 ఆదిశబ్దాద్వణానియమరి యాజనాధ్యాపనశస్త్రజీవన వాణిజ్య
 శిశూప్రాదిరూపరి ఆశ్రమనియమరి తాంబూలేభర్తృకస్త్రీ
 శాం యతీనాంబ్రహ్మచారిణాం - ఏక్షేకంమాంసతుల్యంస్యా
 త్సమ్బూయమదిరాసమం - బ్రహ్మసూత్రంపరిత్యజ్య బ్ర
 హ్మచారీగృహీవని - పరినాడ్వాపితతీత్యాదిరూపరి - గో
 త్రనియమరి - దానంపద్యాత్సగోత్రాయకన్యాదానంతు వ
 జ్జయేనిత్యాదిరూపరి - ప్రవరనియమరి - సమప్రవరగో
 త్రంచ విధువంబ్రహ్మచారిణం - జేవాధేవరయేద్విద్వాక్
 పిత్ర ధేవరణంత్యజేత్ - చరణనియమరి బహ్వృచాశ్రవణే
 కుయూః శ్రావణంసతుపవణి - కులనియమరి - మృతబం
 ధోదేశాహనికులస్యా స్తునిషిధ్యతే - దేశనియమరి నాల్ప
 వైతాల్పసస్త్రీరేశ్మశానేససమాచరేత్ - ఉత్సగంవాపురీషస్య
 మూతస్యచవిసజ్జనం - కాలనియమరి - నభోక్తవ్యం నభోక్త
 వ్యంసంప్రాప్తేహరివాసరే - అవస్థానియమరి - ఏకాదశ్యాంసభం
 జేత శక్తస్సన్నిరుపద్రవః - గుణనియమరి - నాతికేశామకే
 శాంవా నాతికృష్ణాతిపింగళాం - నిసగతోధికాంగారివా

హీనాంగామపినోద్వహేత్ - ఆరనాశం ససేవేత కదాపి భ
గవత్పరః - ఇత్యాదిరూపరి - ఉక్తనియమైయుత్తరి ప్రపన్నః
శక్త్యా యథాశక్తి అనన్యప్రయోజనశ్చ ప్రయోజనాంతర నిస్పృ
హూభగవత్ప్రీత్యైక ప్రయోజనస్సక లక్ష్మీశ క్షేంకర్యం కు
ర్యాత్ - అతోనోక్తశంకాద్వయావకాశ ఇతిభావః॥౬౬॥

సదాచారస్యాధికారిణ్యతిశయాధాయకత్వంచాస్తీ న కేవ
లంస్వస్యతిరేకేయోగ్యతావహత్వమిత్యాహ-

ప్ర-వ్య-ఆచారాత్మగుణోపాయపురుషార్థవిశేషతః।

అధికారిణివైశిష్ట్యంప్రకృప్యేతోత్తరోత్తరమ్॥౬౭॥

ఇతి అస్యాధికారిణిమోక్షోపాయానుష్ఠానప
రే వైశిష్ట్యంవిశిష్టత్వంఅతిశయితమాచారాత్మగుణోపాయపు
రుషార్థవిశేషతః ఆచారవిశేషతస్సంధ్యాద్యాచారప్రకర్షా
దాత్మగుణవిశేషత ఆత్మగుణాదీనాం శమదమాదీనాం ప్రక
ర్షాత్ - ఉపాయవిశేషతః భక్త్యాద్యుపాయ నిష్ఠాయాః -
సత్కర్మనిరతా శ్శుద్ధాస్సంఖ్యాయోగవిదస్తథా- నార్హం
తిశరణస్థస్య కలాంకోటితమీమషీతి కృష్ణప్రాప్తౌకృష్ణైక సా
ధనస్యాశీశయితత్వ స్మరణా తస్యతంత్ర ప్రపదనా తత్రతా
ప్యోచార్యనిష్ఠారూపాత్-పురుషార్థ విశేషతః ప్రయోజనాం
తర పరాదపిమోక్షపురుషార్థాస్యతత్రాప్యవిద్యానివృత్తిస్వా
నందావాప్తిరూపపురుషార్థాదపితచ్చరణక్షేంకర్యకామస్యా
తిశయితత్వాచ్చోత్తరోత్తరంప్రకృప్యేతప్రకృష్టంభవేత్॥౬౮॥

ఇతికారికాదర్పణేస్థిరీకరణభాగస్సమ్పూర్ణః

అ థ యో జ నా భా గః

ఏవం సారతమానధానపశ్యజ్ఞాతవ్యా నానుశాసనిక
భాగే విశదీకృత్య తత్రవ్యామోహాది శమసేనతాక్షిరీకృత్య

తేషామథానాం రహస్యత్రయప్రతి పాద్యత్వం ప్రకాశయి
తుం యోజనాభాగ ఆరభ్యత ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ మూలమంత్రద్వ
య చరమశ్లోకానాం పూర్వపూర్వస్య వ్యాఖ్యేయతా ముత్త
రోత్తరస్య వ్యాఖ్యానతాం చాభిధాయ ప్రథమ వ్యాఖ్యేయేపి
మూలమంత్రే ప్రణవస్య త్యాత్మకతాంఽప్రదిపాద్య తత్రా
ప్యకారస్య ప్రణవాద్యస్యావరక్షణ ఇతి ధాతునిష్పన్నతయార
క్షకత్వాధికస్యావచ్ఛేదకా సంకీర్తనాన సర్వరక్షకత్వం త
దధాః ఉపాద్యసంకీర్తనాన చ నిరుపాధికరక్షకత్వంచ పర్య
వస్యతీతి ప్రతిపాద్య ఏవంసతినిరుపాధిక రక్షకత్వే నిహేతు
క కరుణావత్వం సేత్యతి తతశ్చభక్తిప్రపత్వాదికందయోత్తం
భనాదావనుపయోగా నిష్ప్రియోజనమేవస్యాత్ తత్కార్య
స్య కస్యాప్యభావాదిత్యాశం క్యేశ్వరస్యనిరుపాధికకృపావత్వే
పితస్యాఃకృపాయాఃకమాధీనభగవదాజ్ఞాతిలంఘనజనితభగ
వన్నిగ్రహప్రతిబద్ధకతయా తన్నివర్తనాన్యాసాదీనా ముప
యోగాత్తేషాం రక్షణేసహకారికారణత్వం - కరుణాయాఃప్ర
ధానకారణత్వంచేతి దశకాయకస్వామితాత్పస్వయమే వస్య
ద్రవ్యం నిర్వాజంరక్షతీతిశంకామప్యపనుదన్నాహ-

❧ *మూలమంత్రాధికారే* ❧

త్రాణేస్వామిత్యహాచిత్త్యంన్యాసాద్యాస్సహకారిణః।

ప్రధానహేతుస్వాతంత్ర్యవిశిష్టకరుణావిభోగః ॥౬౮॥

ఇతి అస్యాధికారి - విభోగి స్వామిత్యం త్రాణే రక్ష
ణే హాచిత్త్యం స్వరూపయోగ్యతామాత్రం స్వాతంత్ర్య విశిష్ట
కరుణాప్రధానహేతుః పరతంత్రస్య కరుణావిద్యమానాపి న
త్రాణాయకత్వతే - అతస్వాతంత్ర్యవిశిష్టేతి నాపి కేవలం
స్వాతంత్ర్యం హేతుకినిష్కరుణేతదదర్శనాత్ - అతఃకరుణే

తి అప్రతిబద్ధాయాః కరుణాయాః ఫలావినాభావా దద్వార
కత్వాచ్చ ప్రధానకారణత్వమితిభావః - న్యాసాద్యా సహ
కారిణిప్రతిబంధకనిగ్రహపనోదనద్వారాతడుపయోగా దా
ద్యశబ్దేనకమయోగజ్ఞానయోగాదిపరిగ్రహ ఇతి ||౬౮||

ఏవంప్రణవస్యాదిభూతాకారం నిరుపాధికసర్వరక్షకత్వా
థక మభిధాయతద్గతాయా లుప్తాయా శ్చతుర్థ్యాస్తాద
భ్యువాచకత్వాన్త్యకారవాచ్యో జీవః పరంప్రతి శేషఇత్యర్థః
పర్యవస్యతి తత్రయద్యపిమకారవాచ్యఃకతాప్రథమం నిదే
శ్యః - తదనంతరం తస్య పరసంబంధః తథాపి శేషత్వరూ
ప సంబంధజ్ఞానాభావే విద్యమానమపి స్వరూపంఅసత్కల్పం
శేషత్వ జ్ఞానాభావేహి తాదృశస్వరూపానురూప క్షేపకర్య
సామాజ్యరుచితడథోపాయానుష్ఠానా ద్యసహత్వాదితి
సంబంధ ప్రాధాన్య వ్యోతనాయ కత్యు నిదేశా త్ప్రీగే
వసంబంధనిదేశ ఇత్యభిప్రయన్నాహ-

మూల—నిశ్చితేపర శేషత్వే శేషంసంపరిపూర్యతే|

అనిశ్చితేపునస్తస్మిన్నస్యత్సర్వమసత్సమమ్||౬౯||

ఇతి అస్యాథః - పరశేషత్వేనిశ్చితే శేషం స్వరూ
పానురూప పురుషార్థరూచిలక్షణాధికార తదనురూప ప్రహ
దనోపాయా నుష్ఠానాదికం సంపరిపూర్యతే - తస్మిన్పరశేష
త్వేఅనిశ్చితేఅస్యత్సర్వంస్వరూపోపాయపురుషార్థాదికంఅ
సత్సమంఅసత్త్వమ్ - తస్మాత్ప్రధానభూతస్య స
బంధస్య ప్రథమంనిదేశ ఇతిభావః ||౬౯|| ... *

ఏవం ప్రణవాద్యస్యాకారస్య సర్వరక్షకత్వమథః - త
ద్గతచతుర్థ్యా లుప్తాయాస్తాదభ్యేనుశిష్టాయా శ్చేషత్వ
మథః మకారోజీవవాచీ ఉకారస్య వధారణాథకః ఏ

వంచజీవః అకారవాచ్యస్య భగవత్పవ శేషభూతఇతి ప్రణా
వాథకమభిధాయ నమఇత్యత్ర-న-మణ్ణితిపదంభితాప్రణవస్థమ
కారమనుషజ్యస్వస్యస్వయమపిన శేషీతిజీవస్వస్వప్రతి నిరుపా
ధిక శేషీత్వ వ్యావృత్తిపరతయానమశ్శబ్దంవ్యాఖ్యాయ యద్వా
స్వాతంత్ర్య పద మధ్యాహ్నత్య మమ నిరుపాధికస్వాతంత్ర్యం
నాస్తిభగవత్పవ న్యానపేక్షయా నిరపేక్షస్వతంత్రత్వమితి
యోజనాంతర మప్యుక్త్వా ఉక్తార్థద్వయస్య సారత్వం సాం
ప్రదాయికత్వమధికారసిద్ధిప్రయోజకత్వంచశ్లోకద్వయేనాహ-

మూ॥ శ్రీమాన్ స్వతంత్రస్వామీచసర్వత్రాన్యానపేక్షయా |

నిరపేక్షస్వతంత్రత్వంస్వామ్యంచాన్యస్యనకవచిత || ౭౦ ||

తారస్యనమస శ్చేమాసారాదేశికదర్శితా |

అనన్యశరణత్వాదేరధికారస్యసిద్ధిః || ౭౧ ||

ఇతి - అనయోరథః - శ్రీమాన్ శ్రీవిశిష్టపీవ స
ర్వత్రాన్యానపేక్షయా స్వామీ అనన్యాధీన శేషీత్వవా నిత్య
థః - అన్యానపేక్షయా స్వతంత్రత్వంచ అనన్యాధీన స్వ
తంత్రఇత్యథః - శేషీత్వంనామ స్వగతాతిశయా ధానేచ్ఛ
యోపాదాతృత్వం పరగతాతిశయా ధానేచ్ఛయోపా దేయ
త్వం శేషత్వం స్వతంత్రత్వం నామయథేష్టనియోగజనక శక్తి
మత్త్వం - పరతంత్రత్వం నామయథేష్టనియోజ్యమానత్వం
యద్యపిజీవః పుత్రదారాదికం ప్రతిశేషీస్వతంత్రశ్చతథాపిత
స్యభగవదధీనమేవస్వసమ్బంధివర్గప్రతిశేషీత్వం స్వాతంత్ర్యం
చ భగవత్స్తు అనన్యాధీనం శేషీత్వంస్వాతంత్ర్యంచేతిభావః -
అనన్యస్యజీవస్య క్వచిదపినిరపేక్షంస్వామిత్వంస్వాతంత్ర్యంచ
ననిరపేక్షత్వంస్వామ్యేపివిశేషణం || ౭౦ || తారస్యప్రణవస్య పూ
ర్వాథాప్రతిపాదిత భగవచ్ఛేషీత్వ స్వతంత్రత్వతాత్పర్యరూ

పస్సారః నమసశ్చోత్తరార్థప్రతిపాదితతదుభయవ్యాప్తత్తిరూ
పస్సారశ్చ ఇమాసారావితిపదాభ్యాం వివక్షితౌ దేశికదశి
తౌ దేశిక్తేరాచార్యై రుపదిష్టౌ అనన్యశరణత్వాదే రసన్యో
పాయత్వాదే కాదిశబ్దేనానన్యప్రయోజనత్వ మధికారస్యాకిం
చన్యధీకారస్య సిద్ధయే దేశికదశిత్వావితి సూర్వత్రసంబంధః
స్వాతంత్ర్యాభావే పరతంత్రస్య స్వతంత్రశేషిణంవినాశరణా
న్తరాభావాత్ తత్త్రేకర్యరూపప్రయోజనాభావా దుపా
యాంతరేషు సామర్థ్యస్య భగవతాఉక్తత్వాదనన్యోపాయ
త్వం భగవచ్ఛేషత్వాచ్చతచ్ఛేషవృత్తిరూపకైంకర్యైకప్రయో
జనవత్వంచేతిభావః॥౨౯॥...

ప్రణవేతావదకారస్యసర్వరక్షకత్వంతదుత్తర చతుర్థ్యా
శ్చాన్యానపేక్ష సర్వశేషిత్వంతస్యావవవిభక్తేస్స శేషభూత
పదార్థావినియోజకత్వపర్యంతవివక్షాయా మన్యా నపేక్షం
స్వాతంత్ర్యమర్థాన్నితి స్థితం - తత్సంబంధినో మకారవాచ్య
స్యజీవస్యభగవచ్ఛేషత్వం తత్పారతంత్ర్యంచ సిద్ధ్యతి తదీయ
శేషత్వపారతంత్ర్యపర్యంతమపిసిద్ధ్యతి తత్సామ్యభూతత్వా
దిత్యభిధాయతదపి భగవద్భక్తశేషత్వం భగవత్స్వాతంత్ర్య
మాత్రకృతం నత్వస్తదిచ్చాయత్తం అస్మాకంతదధీనత్వాత్-కి
న్బుహునాభగవతోపి స్వభక్తశేషిత్వ మస్తికిమువక్తవ్యం భా
గవతానాం-ఇయాంస్తుభేదఃభగవత్స్వభక్తశేషత్వంస్వేచ్ఛా
ధీనం భాగవతానాంతు భగవత్పారతంత్ర్య కృతమితియ
త్రస్వాపేక్షితగుణాతిశయవంతోభగవతాస్తానాలోక్యస్వస్య
తత్సేవాపేక్షాస్వతవీవజాయతే తత్రభగవత్పారతంత్ర్యకృత
సర్వసాధారణశేషత్వాదన్యదపి గుణకృతమపి శేషత్వంసం
భవతీతి శ్లోకద్వయేనాహః

మూల—స్వేచ్ఛయేవ పరేశస్య తాదధీన్య బలాత్తునః!

భగవద్భక్తశేషత్వం స్వేచ్ఛయాపి క్వచిద్భవేత్ || ౭౨ ||

గుణాధికేహి విషయే గుణసారస్యవేదినః ।

రామే రామానుజస్యేవ దాస్యం గుణకృతం భవేత్ || ౭౩ ||

ఇతి- భగవద్భక్తశేషత్వం కత్త - పరేశస్య భగవ
తస్వేచ్ఛయేవ స్వసంకల్పేనైవనః అస్మాకంతు తాదధీన్య బ
లాద్భగవత్పరతంత్రత్వ బలాద్భవేత్క్వచిద్విషయే స్వేచ్ఛ
యాపి భవేత్ || ౭౨ || కుత ఇత్యత్రాహ-గుణాధికేహి విషయ ఇతి -
హి హేతా యస్మాద్గుణాధికేవిషయే భగవద్భక్తే గుణసారస్య
వేదినః గుణానాం సారస్యం సరసతా - రసావహత్వం రసక
రత్వమితి యావత్ - తద్వేదినః పురుషస్య దాస్యం దాసస్య భా
వః కమవాగుణకృతం గుణపరిజ్ఞానజన్యం స్వేచ్ఛాకృతం భ
వేత్తత్రదృష్టాంతమాహ - రామే రామానుజయే రామానుజస్యే
వ లక్ష్మణస్యేవ - అస్యాహమవరోభ్రాతా గుణైరాదాస్యము
పాగత ఇతిహి తద్వచనం - తత్రయథా స్వేచ్ఛా మంతరేణ
కించి దాస్యం భ్రాతృత్వప్రయుక్త మీశ్వరేచ్ఛయేవ సిద్ధం - అ
న్యత్తు గుణకృతం తద్వదితి భావః-
నను, గుణసారస్యపరిజ్ఞానకృతమపి దాస్యం భగవత్పరతం
త్ర్య కృతం భవత్సేవ-సర్వస్యాపి భగవత్ప్రేరణం వినాఽసంభ
వాత్ - యచ్ఛ భగవత్పరతంత్ర్య మాత్రప్రయుక్తం సర్వసాధా
దణం భగవద్భక్తశేషత్వంతదపి భగవద్భక్తత్వరూప గుణానుస
ధానప్రయుక్త స్వేచ్ఛాజన్యం వక్తవ్యమతః కోనయోర్విశేష ఇతి
చేదుచ్యతే-యద్యపి భగవద్భక్తత్వరూపగుణమాత్రానుసంధాన
హేతుకంతదపి శేషత్వంతథాపి భగవద్భక్తివ్యతిరక్తజ్ఞానానుష్ఠా
నభగవదనుభవ శిష్యానుకంపిత్వసౌలభ్యసౌశీల్యాద్యనుసంధా

నకృతత్వాభావాత్తస్యేతివైలక్షణ్యముభయశ్రద్ధప్రవృత్తిమ్॥ ౭౩॥

భగవాన్స్వభక్తవిషయేస్వాత్మానంశేషత్వేనవినియ్యుక్త-
ఇత్యుక్తంతతు-తదృప్తమిత్యత్రకృష్ణవాక్యమేవదశేషయన్ము-
ప పా ద య తి-

మూల-దాస్యమైశ్వర్యయోగేనజ్ఞాతీనాంచకరోమ్యహం!

అథభోక్తాచభౌగానాంవాగ్దురుక్తానిచతుఃషే॥ ౭౪॥

ఇతిస్వోక్తినయాదేవస్వభక్తవిషయేప్రభుః!

ఆత్మాత్మీయస్యసర్వస్యసంకల్పయతిశేషతామ్॥ ౭౫॥

ఇతి అహం దాస్యమైశ్వర్యయోగేనస్వాతంత్ర్యయోగే
నస్వాతంత్ర్యాదిత్యత్యధః - జ్ఞాతీనాంచదాస్యం కరోమి
కారేణభక్తేషుపారతంత్ర్యం అహంభక్తపరాధీన ఇతివచనసి-
ద్ధంసముచ్చీయతే - భౌగానా మధభోక్తాజ్ఞాతీనామధం-
దత్వాతదవశిష్టాధభోక్తాస్మి - వాగ్దురుక్తానివాచాందురుక్తా-
ని ఊపాలంభధికార్థాది రూపాణీచతుఃషేషత్వత్రాపి హేతు-
స్సాత్వతంత్ర్యంజ్ఞాతిత్వరూపసంబంధసామాన్యమాత్రేణాపిదా-
సవత్పారతంత్ర్యం రాజ్యాధంప్రదానముపాలంభ సహానంచ-
కరోమి - కేముతజ్ఞానీత్వాత్మైవ మేమతం - సచమమప్రి-
యఇత్యాదిరీత్యా అత్యధంప్రియతమానామితిభావః॥ ౭౪॥ ఇతి
స్వోక్తినయాదేవప్రభుస్సత్వతంత్రస్వభక్తవిషయేసర్వస్వాత్మా-
త్మీయస్యఆత్మాచ ఆత్మీయంచేతి సమాహార ఏకవచ్ఛావః -
శేషతాంభక్తజనం ప్రతిశేషతాం సంకల్పయతి - తదుక్తం-
పరిజనపరిబహుభూషణా న్యాయధానిప్రవరగుణగణాశ్చ
జ్ఞానశక్త్యాదయస్తే-పరమపదమథాండాన్యాత్మదేహస్తదాత్మా-
వరదసకలమేతత్సంశ్రితాథంబకథేతి॥ ౭౫॥

నీలమనోహరశేషభావస్య ప్రమాణసిద్ధత్వేపి పరస్పరంశే

షణ్షేషభావోవిరుధ్యతవీవన హ్యేకవీవయంప్రతిశేషః - తం
ప్రతిశేషీచ భవతీత్యత్రాహ- ...

మూల—అన్యోన్య శేషభావోపీపరస్వాతంత్ర్యసంభవః।
తత్తదాకారభేదేనయుక్తఇత్యుపపాదితమ్॥ ౭౬॥

ఇతి అస్యాథాః - పరస్వాతంత్ర్యసంభవః పరస్య
స్వామినః స్వాతంత్ర్యబలాదేవ సిద్ధః అన్యోన్య శేషభావః భా
గవతానామన్యోన్య శేషభావః అపిశబ్దేన శేషభావశ్చపరగతా
తీతయా ధాయకత్వేన వేషేణశేషత్వం తత్కృతాతీతయథా
క్త్యేనశేషిత్వం యథా క్రియాంప్రత్యేకస్యైవ శేషత్వం శేష
త్వంచేతిప్రాగేవోపపాదితంపురుషార్థకాష్టాధికారఇతి ॥ ౭౬॥

వీవంతారణమసోస్సారాథాః పనన్యాహతదీయపర్యం
తశేషత్వపారతంత్ర్యాత్కా దేశికదర్శితావిత్యభిధాయ నమఇ
త్యస్య అహిర్బుధ్యైనచ స్థూలసూక్ష్మ పరరూపేణ త్రిధా
విభజ్య దర్శితాశ్చాథాః ప్రిహ్వీభావమమతాత్మ్యాగ పరమే
శ ప్రధానోపాయాత్కా ఇత్యపిప్రతిపాద్యవీవ మనుష్మేయా
థప్రకాశక నమశ్శబ్దఘటితత్వే స్వాత్మసమర్పణే సర్వే మం
త్రాః కరణతాంయాంతి నకేవలమష్టాక్షరవేత్త్యాహ-

మూల— వీవంశీతీతీనానాథః నమశ్శబ్దసమన్వితాః।
సర్వేకరణతాంయాంతిమంత్రాస్సాత్మసమర్పణే॥ ౭౭॥

ఇతి - స్పష్టో థ ౭౮॥ ౭౭ ॥

నను, అకారాథాయ మకార వాచ్యశ్చేషః
మకారవాచ్యస్య మకార వాచ్యో నశేషఇతి తారన
మసో రథాక్షక్తః - వీవం సత్యకారాథాస్య స్వమహానమ
మేత్వనుసంధానం నస్యాత్ - తస్యైవానుసంధానస్యాత్
వశ్యకత్వాత్ స్వాత్మసమర్పణేస్వాత్మసవీవతాదర్శ్యం హ్యను
సంధేయం నతస్యస్యేత్వతః॥

మూల—జీవసామాన్యముఖతశ్శృంగగ్రాహికయాపివా
మకారాతారనమసోస్వాసుసంధానదాహః॥౨౦॥

ఇతి అస్యాథక్షరి - తారనమసో వక్షాకారా జీవసా
మాన్య ముఖతరి జీవసామాన్య ద్వారాజీవసామాన్యస్య శేష
త్వవిధానే తదంతగత స్వాత్మరూప విశేషస్యాపి క్రోడీకా
రాత్ - దాసభూతాస్సత్స్వర్వేహ్యత్మానగిపరమాత్మనః-
అతోహమపితేదాసఇత్యుక్తక్రమా త్సామాన్యద్వారా స్వా
సుసంధానదౌ శృంగగ్రాహికయాపివా సామాన్యశబ్దస్య విశే
షత్వ సరత్వ మాశ్రిత్యవా స్వాసు సంధాన దౌ - అథాక్ష
త్ప్రకరణాల్లింగాదాచిత్యాదక్షనిజాయఇతి న్యాయాత్ -
గామానయేత్వాదౌ సన్నిహితతత్త్వక్రిపరత్వదక్షనాచ్చ
స్మచ్ఛబ్దస్యపూర్వోత్తరభాగలోపేనమకారమాత్రావశిష్టత్వేన
నిరుక్తసిద్ధత్వాద్వాస్వాసుసంధానదౌమకారావితిభావః॥ ౨౦ ॥

నను ఏవమాత్మసమక్షణం కుర్వతఏవ మకారాథక్షత్వా
త్ తంప్రత్యేవాకారాథక్షస్య కమలాపతే శ్వరణ్యత్వంతార
సమోభ్యాంప్రతిపాద్యతే అతస్తవస్యేజీవా స్సత్వంత్రావవసి
ధ్యేయః - యుక్తంచైతత్ప్రత్యక్షాది ప్రమాణై రన్యోన్యర
త్యురక్షకభావవీవ-జీవానాంసర్వేషాంభగవచ్ఛేషత్వపారతం
త్రస్సిద్ధ్యథాం మకారస్య జీవసామాన్య జాచక్షత్వ ముచ్ఛేత
తదాస్వాసుసంధానం నసేత్స్యతీతి సేయముభయతఃపాశా
రజ్జురిత్యత్రాహ- *... ..*

మూల—ఇహాయాస్వాసుసంధానప్రక్రియైకస్యదర్శితా।

అన్యేషామపితత్సామ్యాన్నాన్యోన్యశరణాఇమే॥౨౧॥

అతస్స్వపరరతౌయాంపరాధీనేషుజంతుషు।

నిరపేక్షశరణ్యత్వంనియతంకమలాపతా॥౨౨॥

ఇతి - ఇహమంత్రేయాస్వానుసంధానప్రక్రియాశ్శృంగ
 గ్రాహీకయావిశేష పరత్వాశ్రయణేన ఏకస్యస్వాత్మసమపా
 ణం అనుతిష్ఠతోదర్శితా-అన్యేషామపితత్సామ్యాత్ జీవత్వసా
 మ్యాజ్ఞీవత్వప్రయుక్తంభగవచ్ఛేషత్వంబహుప్రమాణసిద్ధంఅవ
 జ్ఞానీయమితిఇమేజీవానాన్యోన్యశరణాః॥౭౯॥ అతోనమశ్శబ్దే
 నాన్యోన్యనిరపేక్ష శరణ్యత్వ నిషేధాత్స్వపరరత్నాయాం స్వ
 స్వాత్మనఃపరేషాంపుత్రదారాదీనాంరత్నాయాంజంతుషుజీవే
 షుపరాధీనేషుఈశ్వరాయ త్తరత్వరత్నకభావేషుసత్సునిరపేక్ష
 శరణ్యత్వమనన్యాధీనశరణ్యత్వం కమలాపతానియతంతత్రేహ
 విశ్రాంతంఅతస్స్వమాత్రానుసంధానేపి శ్రీపతేరేవశరణ్యత్వ
 మిత్యత్రనవిరోధఇతిభావః॥౮౦॥ *

అథ నారాయణశబ్దనిర్వచనప్రస్తావే నరశబ్దస్య త్మయిష్టు
 త్వాభావోధృతిస్వరూపాన్యధాభావవతామచేతనానాంస్వభా
 వాన్యధా భావవతాంచ చేతనానాం త్మయిష్టుతయా నరశబ్ద
 న భగవత్పవ వాచ్యత్వాత్ నరాజ్ఞాతాని తత్త్వాని నారాణి
 తేషామయనమధికరణం నారాయనంయస్యేతి సర్వా వ్యా
 పకః నారాజీవసమూహఃస్తేషామయనంఈయేతే నేనేతి కర
 ణపుష్పత్వాసర్వేషాముపాయః నారాణామయనం ఈయత
 ఇత్యయనమితి కర్మపుష్పత్వా సర్వేషా ముపేయః నరసం
 బంధినో నారాణి కల్యాణ గుణాదీనామపి పరామర్శాత్-
 సకలకల్యాణగుణాశ్రయ ఇత్యనేకార్థ త్వం ప్రమాణ వచ
 నపురస్కారేణ నారాయణశబ్దస్య ప్రతిపాద్యబ్రహ్మ మీమాం
 సాచతురధ్యాయప్రతిపాదిత కారణత్వాబాధ్యత్వోపాయ
 త్వోపేయత్వాత్కాథాచతుష్టయగర్భితత్వం నారాయణ ప
 దస్యేత్వాహ-...

మూల—కారణత్వమచాధ్యత్వముపాయత్వముపేయతా।

ఇతి శారీరకస్థాప్యమిహచాపివ్యవస్థితమ్॥౮౧॥

ఇతి అస్యాధికః - కారణత్వంజన్మాద్యవ్యయతకత్వభి
లజగత్కారణ్యం జిజ్ఞాసితబ్రహ్మలక్షణం ప్రక్షిప్తాయస్సప్తజీవ
లింగానామస్పష్టజీవలింగానాం ప్రధానప్రతిపాదనచ్ఛాయాను
సాక్షిణాంచన ద్వేషాంచేదాంతానాం బ్రహ్మైవాఖిలజగత్కా
రణ మిత్యత్ర తాత్పర్యమితి ప్రథమాధ్యాయాథా ఇతి తదిద
మత్రాపి నారశబ్దేనరాజ్ఞాతాని తత్వానీతి వ్యుత్పత్త్యాశ్రయ
ణే స్ఫుటమితిభావః - అచాధ్యత్వ ముక్తజగత్కారణత్వస్య
సాంఖ్యాది మతాంతరై ర్దుఃస్థషణ్ణత్వం ద్వితీయాధ్యాయా
థాః - సచాయమత్రాపి నారశబ్దస్య కల్యాణగుణ ప్రతిపా
దకత్వాధ్యుపగమేన కారణవాక్యేష్యేవ-తదైతత్-బహుస్యాం
ప్రజాయేయేతి - యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్ - యస్యజ్ఞానమయం
తపశ్శత్యాదిషు సర్వజ్ఞత్వాద్యవగమా దచిత స్తదసంభవాత్ జీ
వానాంచ సార్వజ్ఞానుపపత్తే శ్చేతినాతివ్యాప్తంబ్రహ్మలక్షణమి
తి హేత్వంతరై ర్దుఃస్థషణ్ణత్వరూపా ద్వితీయాధ్యాయాథోక్త
గభిత్ ఇతిభావః - ఉపాయత్వం ఉపాస్యత్వ ప్రతిపాదక
త్వతీయాధ్యాయాథా ఇతి అయనశబ్దేనకరణ ల్యుడంతేనాభిధీ
యతఇతిభావః - క మ్ న్యుత్పత్త్యా చతుర్థాధ్యాయో
క్తౌపేయతాచే త్యుక్త చతుష్టయం శారీరక స్థాప్య మితి
శారీరకశాస్త్రేణ స్థాప్యమితి తదిహచాపి నారాయణశబ్దేపిత
త్వద్వ్యుత్పత్తిభేదేన వ్యవస్థితంచాపి త్యేతత్సముచ్చయే॥ ౮౧॥

అథ ప్రతిపదం పృథక్ పృథగధానుక్తౌశాబ్దానాథాం
శ్చ భగవద్ధర్మా క్రమాత్సంగ్యమ్యోక్తౌ తేషవి సారత
మాః కతిచిన్నిత్యమనుసంధేయాఇత్యాహ- ...

మూల-ఇహసంగహతస్త్రిమాగోప్తాశేషీసమాధికదతి

ద్రఃశరణంసర్వశరీరీప్రాప్యస్సేవ్యశ్చసాధుభిర్భావ్యః॥౧౨౭

ఇతి అస్యాధికః - ఇహమంత్రేశ్రీమాన్ గోస్తాఅకా
రాధికః - సర్వరక్షకత్వం అవరక్షణభిత్వస్థా దేవధాతోరప్ర
త్యయే అవతేష్టిలోపశ్చేతి టిలోపాదకారమాత్ర పరిశేషా
త్ - తచ్చ రక్షకత్వం లక్ష్మీవిశిష్టస్త్రైవ- లక్ష్మ్యైసహపృ
షీకేశో దేవ్యాకారుణ్యరూపయా - రక్షకస్సర్వసిద్ధాంత ఇ
తిప్రతి పాదనాత్తప్రకృత్యధికంశ్రీమాన్ గోస్తేతిసూచయన్
ప్రత్యయాధికమాహ - శేషీతి తాదర్భ్యే చతుర్థ్యను శా
సనాచ్చిమానిత్యేత దత్రాప్యస్తేతి - ఉభయాధిష్ఠానంచైకం
శేషిత్వమిత్యుక్తే - ప్రకృతిప్రత్యయాభ్యాం ఫలిత మాహ -
సమాధికదరిద్రభితి - నిస్సమాభ్యధిక ఇత్యధిక - నిరుపాధీ
కసర్వరక్షకత్వ తాదృశసర్వశేషిత్వయోరితరత్రాసమ్భవాత్-
అస్యేశానాజగతభితి శ్రుతిప్రసిద్ధలక్ష్మీ పతిత్వస్ఫూరితపారమ్య
స్యాన్యత్రాసమ్భవాచ్చ - నమశ్శబ్దాధికమాహ-శరణమితి-
పంథానకారఉద్దిష్టామః ప్రధానఉదీరితః - విశగఃపరమేశ
స్త్వీతివైరుక్తిక ప్రక్రియయామో నకించిద్వస్తుమోనస్వాతం
త్ర్య మిత్వన్వయేతదీయస్యతత్పరతంత్రస్యతంవిశేష్టప్రాపణో
నేతి సవేశరణమిత్యాక్షేపేణవాశరణంభగవానేతేతిభావః-
నారాయణశబ్దప్రకృత్యధికమాహ - సర్వశరీరీతి - నారా
అయనంయస్యేతి బహువ్రీహకాల్ప్యుడశ్చాధి కరణాధిక త్వేన
సర్వాంతఃప్రవేశ నియమసమర్థభితిభావః - నారాణా మ
యనమితి తత్పురుషేల్ప్యుడశ్చ కర్మాధికత్వేప్రాప్యత్వ మర్థ
ఇత్యభిప్రయన్నాహ - ప్రాప్యభితి - ఉత్తరచతుర్థ్యధికమా
హ - సేవ్యభితి - సేవాయాపకైంకర్యప్రతిసంబంధిత్వా దితి
భావః - సేవాయాశ్చేషవృత్తిత్వా త్రైంకర్యస్య శేష వృ

త్తిరూపస్య తాదర్శ్యచతుర్థ్యథాత్వా దితిభావః - ఏవం
సంగ్రహతః సంగ్రహేణసాధుభిర్భాష్యః॥ ౮౨॥

ఏవం భగవద్గమాణాం మంత్రాథానా మనుసంధాన
ముక్త్యా తత్ప్రతిసంబంధిని జీవేచానుసంధేయా బహూః
ధమానుపదిశ్య తత్రాప్యవశ్యకా మంత్రాథ సారాః
జీవధమానాహ....

మూల- పదత్రయేణసంక్షేపాద్భావ్యానన్వార్హ శేషతా।

అనన్యోపాయతాస్వస్యతథానన్యపుమథతా॥౮౩॥

ఇతి అస్యార్థః - ప్రణవస్యాస్యయోగ వ్యవచ్ఛేదా
థాకోకారప్రశ్లేషా దనన్యాహాశేషతా ఫలితార్థః-స్వా
తంత్ర్య విధానేనాన్వథా నమసశ్చ పరతంత్రదానస్య స
తంత్రశేషిణంవినా శరణాంతరాసంభవా త్వేవ తస్య శ
రణమితి అనన్యశరణతాఫలితార్థః - తథానన్యపుమథతా
నారాయణశబ్దగత చతుర్థ్యాః క్షేత్రకర్తృ పరతయాశేషభూ
తస్య శేషిప్రాప్తింవినా పుమథాంతరాభావా దనన్యపుమ
థతా ఫలితేతిపదత్రయేణ సంక్షేపేణభావ్యా ॥౮౩॥

ఏవ మష్టాక్షరాంతస్థ తత్త్వార్థజ్ఞానవతాంచాహ్య కుదృ
ష్టిపక్షే రక్షోభ్యత్వం ద్వంద్వజపరితాపాది రాహిత్యంచాస్తీ
తి ప్రశంసతి....

మూల-ఇహనిజపక్షవిరుద్ధశ్రీదృశస్థావిరోధిభిశ్చాన్వయైః।

ద్వీతుష్క-సారవేదీగంగాహ్రదశ్చవనగచ్ఛతిత్తోభం॥౮౪॥
ఇతి ఇహభవనే నిజపక్షవిరుద్ధైర్వాచ్యకుదృష్టి పక్షే

దేహాత్మవాదిచాద్ధజేన తాద్భికనిరీశ్వర శేష్వరసాంఖ్యమ్
షా వాదిభేదాభేదబ్రహ్మపరితామ వైవమాధ్వాదిభిరుక్తమం

తాగ్రాధా విరుద్ధరీద్యశనిష్ఠాఖిరోధిభి రవ్యైశ్చమంత్రాతర డే
వతాంతర ప్రయోజనాంతర స్పృశైర్విషయాంతరపరిచయా
దిభిర్మానావమానజపరితాపాదిభిర్వాద్విచతుష్కసారవేదీతి
క్షురాణాంద్విచతుష్కమష్టకం తద్వేదీ తద్జ్ఞానవాక్ గంగా
హృదయవాత్సల్యం నగచ్ఛతి నప్రాప్నోతి - తదుక్తం, నప్రహృ
ష్యతి సమ్మానేనావమానేన తస్యతే - గంగాప్రదయవాత్స
ల్యోయస్సపండితఉచ్యతఇతి॥౮౪॥

అత్ర నారాయణాయేత్యత్రి స్వామిత్యధ్యాహృత్య తా
దధ్యే చతుర్థీనమభి వ్యాహారాత్తదధోభవేయమితి ప్రా
ధ్యేమానం తాదధ్యేన నశేషత్వరూపంతస్యస్వతస్సిద్ధత్వా
దతస్యేషత్వం శేషకమక్ - కైకర్యమితియావత్ - ఏవం
చ కైకయేనాగ్రాధానాయాం స్వానందావాప్తిరూప పురు
షాధోనమంత్రాధా స్స్మిత్ స్వానందావాప్తేః ప్రాధా
నాస్వాధా భోగప్రాధానాస్వాదిత్యతతహా

మూల—అత్రస్వలాభాపేక్షాపిస్వానందావసాయినీ।

స్వామిప్రయోజనాపేక్షాప్యతస్త్వానందావేతుకా॥౮౫॥

ఇతి అత్రచతుర్థ్యాం స్వలాభాపేక్షాపిస్వానంద లా
భప్రాధానాః స్వామిలాభావసాయినీ - స్వభోగేనాపి పర
గతాతిశయస్త్వేన సిద్ధస్వలాభవత్ స్వామిలాభ పర్యవసా
యితి నస్వాధాభోగ ప్రాధానాదోషః - స్వామి ప్రయోజ
నాపేక్షాపి స్వానందావేతుకా - స్వానందలాభాదేవహిస్వా
మినః ప్రయోజనసిద్ధిభ్యుత్యానాంసుఖవత్తయాహిస్వామినో
తిశయః అతస్స్వలాభప్రాధానాపి స్వామ్యతిశయప్రాధానా
వసాయినీ - సాపి స్వలాభప్రాధానావసాయినీతి ఏకైకప్రా
ధానాయా మపిద్వయోః ప్రయోజనసిద్ధితిభావః॥ ౮౫॥

అత్ర కేచిదాక్షిపంతి నమశ్శబ్దైస స్యాదిత్యధ్యాహారసహితేననమమకించి త్యాదిత్యధాపయవసన్నేనావిద్యాకమవాసనా రుచిప్రకృతసంబంధాది రూపసర్వానిష్ఠనివృత్తిపాథానాయాం కృతాయామిష్టప్రాప్తిప్రాధికానాకిమథా-సంపద్యావిభావస్సేవనశబ్దాత్ - యథానక్రియతేజ్యోత్సాహమలప్రత్యాశనాన్తజ్ఞే - దోషప్రహణాన్నజ్ఞాన మాత్మనః క్రియతేతథా - యథోచపానకరణాక్రియతేనజలాంబరం-సదేవనియతేవృత్తి మసతస్సంభవఃకుతః - తథాహేయగుణధ్వంసా దవబోధాదయోగుణాః - ప్రకాశ్యతేనజన్యంతే నిత్యా ఏవాత్మనోహిత ఇత్యుక్తరీత్యా ఇష్టప్రాప్తి స్వయమేవాగచ్ఛతికిమథాంతత్ప్రాధికానమితతతోత్తరమాహ-

మకాల-స్థిత స్సాన్విర్మయథాభాగపుత్రపితురపేక్షతే
సాపరాధస్తథాదాసుక్షేంకయంపరమాత్మనః॥౧౬॥

ఇతి యథాసాపరాధః పుత్రఃస్వతస్సాన్విహంభాగం స్వతఏవ పుత్రత్వేనైవ ప్రాప్తంస్వయోగ్యం వాయంపితుస్స కాశా దపేక్షతే - తథాసాపరాధోదాసుః పరమాత్మనస్సకాశా చ్ఛతఃప్రాప్తం దాసత్వేనస్వయోగ్యంక్షేంకర్యమపేక్షతే ప్రాధికాయతే - స్వాపరాధతో నిగ్రహకలుషితేన పితృనర్పితత్వాత్ - అపరాధతోపణప్రసన్నాత్తస్మాదధికానమపిలోకన్యాయావిరుద్ధమితిభావః॥౧౬॥*

నను భావాంతరమేవాభావోనసప్తమ పదాథకరూపోస్య ఇతి హ్యస్తాకినసిద్ధాంతః - అతఏవభాష్యకారైరప్యవిద్యానివృత్తిరేవ మోక్షఇత్యుక్తం - అతస్సర్వప్రతిక్షాల నివృత్తిరేవహ్యత్యంతానుకూల్యావస్థా రూపో మోక్ష ఇత్యనిష్ఠ నివృత్తిప్రార్థనా దేవేష్ట ప్రాధికానంజాత మితి పునరుక్తి స్సాన్వి

దిత్వాశంక్యాహ--...

...

...

ఋణాల—ఏకమేవస్వరూపేణవరేణచనిరూపితమ్|

ఇష్టప్రాప్తిరనిష్టస్యనివృత్తిశ్చేతికీర్త్యకతే||౮౭||

ఇతి ఏకమేవస్వరూపేణ నిరూపితంప్రతియోగిజ్ఞానాదికమనపేక్ష్యైవ స్వరూపమాత్రేణ నిరూపితంభావరూపంతదేవపరేణ ప్రతియోగినాచ నిరూపితమభావరూపమతఏకత్వేపి ననిరూపకభేదాత్ యథాఘటరి పటాద్భిన్నరి - అయమస్తాన్తీక్ష్మీ=ఇత్యపౌనరుక్త్యం అపర్యాయత్వంచ - తథాచైకమేవవస్తు ఇష్టప్రాప్తిరనిష్టస్యనివృత్తిశ్చేతి కీర్త్యకతే - అయంభావరి అనిష్టస్యనివృత్తిం ప్రార్థనాయమాన ఏవాదరాతిశయా దిష్టప్రార్థనమపి కరోతి - ప్రకారాంతరేణ ప్రార్థనే ఘనరుక్త్యమపినాస్తీతి||౮౭||... .. *

అథవాక్యార్థయోజనాదశధాకృతాః కృత్సమంత్రోఽప్యేక వాక్యస్య ఫలపరః - కృత్సమంత్రోఽప్యేక వాక్యస్య న్నుపాయపరః - ఆహత్యేకవాక్యతయా యోజనాద్వయం - ద్వివాక్యస్య స్వరూపపరః - తథాపరిశేషముపాయపరః - తథా ఫలపరః - ఆహత్యద్వివాక్యతాయాంయోజనాత్రయం - పునస్త్రివాక్యస్య స్వరూపఫలపరః - తత్రాప్యద్వివాక్యద్వయేన స్వరూపం తృతీయవాక్యేనకలంచ ప్రతిపాదయతి - యద్వా, ప్రథమవాక్యేనేవ స్వరూపం ద్వితీయకృతీయాభ్యామనిష్టస్యనివృత్తి ఇష్టప్రాప్తిరూపం ఫలంప్రతిపాదయతీత్యాహ - తృతీయవాక్యతాయాంస్వరూపఫలపరత్వేనయోజనాద్వయం పునస్త్రివాక్యస్య స్వరూపోపాయతత్పరః - ఆహత్యాప్యేకయోజనాః - తాన్చ కారికారూపేణాస్మాభి స్సంగ్రహీతారి - తథాహి - సమర్థాయ సమోన్మారాయణాయత్యేక వాక్య

తా - న్యోసోత్రనమసోఽథాన్యాత్తేనోపాయ పరోమనుః -
 ఓ మథానారాయణాయ శేషవృత్తినమోగిరా - ఉపలత్య
 తథైకాత్మా కృతస్సర్పిః ఫలపరోమనుః - అనయోర్యోజనయో
 రఖండప్రణవ వాచ్యత్వం నారాయణవిశేషణం - అథానా
 రాయణస్యైవ స్వమహం నాస్మ్యహంమమ - ఇతిద్వివాకోఽ
 జీవేశ స్వరూపేతత్పరోమనుః - అథానారాయణస్యాహం
 భరత్వేనార్పితోనమే - భరోస్మీతి ద్వివాక్యస్స స్మృతామైక
 పరోమనుః - అథా నారాయణస్యాహం కీఞ్కరస్తద్వి
 రోధిమే - నస్యాదితిద్వివాక్యస్సక్ పుమధైక పరోమనుః -
 ఆసుతిస్సమ యోజనాసు ప్రణవస్త్ర్యక్షరాత్కాయోజ్యరి - ఆ
 యనారాయణాయేతి విశేషణవిశేష్యభావరి అథా ఇతిఅకా
 రాథా ఇతి నారాయణవిశేషణం చ్యోతితం - ఆయైవాహం
 నమోనారాయణ క్తంకర్యమస్తుమే - ఇతి త్రివాకోఽజీవేశ
 స్వరూప ఫలతత్పరి - ఆయైవాస్తీత్యాద్యవాక్యా త్వయా
 పం శేషవాక్యయోః - అసిష్టం నశ్యతాదిష్టం స్యాదిత్యాహ
 త్రివాక్యగరి - స్వరూపంతారనమసోరథోగోష్ట్యత్వయా
 చనం - శేషస్యాత త్రివాకోఽసౌ స్వరూపోపాయతత్పరి -
 ఏవమష్టాయోజనారి - నవసీంయోజనామాచార్య స్వకారి
 కారూపేణాహ - *... ..*

మూల - కేచిత్తుచరమశ్లోకేద్వయేచోక్తక్రమాదిహ।

భరన్యాసపరంతారం శేషం ఫలపరంవిదుః॥౮౮॥

ఇతి చరమశ్లోకే ద్వయేచవాక్య త్రయాత్మకే ఉక్తక్ర
 మాదిహంపి భరన్యాసపరం ఉపాయపరంతారం శేషం నమోనా
 రాయణాయేతి వాక్యద్వయం పలపరంవిదుః॥౮౮॥

ఇయంచ దశమీయోజనా - తారే స్వరూపం నమసి న్యాసం

శేషే ఫలాధానం - పాపహరితావశ్యమంత్రోముమాఃత్యా
థాః దశేరితాః - వాక్యైకత్వయోజనేద్వేతిసో వాక్యస్వ
యేతథా - వాక్యత్రయేపంచచోక్తాస్తాఃపుథక్పుథగీరితాః -
ఉపసంహరతి.

మూల—త నేవంపదవాక్యాధై స్తత్వవిధురుదర్శితైః।

త త్తత్తు-దృష్టికథితంసిర స్తయోజనాన్తరమ్॥౮౯॥

ఇతి తత్తత్తాదు క్తక్రమేణతత్వవిధురుదర్శితైః తత్వవి
జా అత్రేయరామానుజాచార్యేణ వాదిహంసాంబు వాహుప
రనామధేయేన దర్శితైః పదవాక్యాధైఃపదాధై రాష్ట్రకా
ధైశ్చతత్తత్తు-దృష్టికథితం యోజనాంతరమకారాధా సా
మానాధికరణ్యా దభేదపరత్వమిత్యాదిరూపంసిర స్తం॥ ౮౯...

స్వాచార్యోపదిష్టాథానాం సామీచీన్యం ద్యోతయితుం
అసార్యాణామజ్ఞానాదిరాహిత్యంసన్మాగానతిలంఘితత్వంవి
షయప్రవణ్యాదిదూరగతత్వంచోపపాదయన్నుపసంహరతి.

మూల—అవిద్యాపూతనోస్తు క్షేరనవజ్ఞాతసత్త్వధేః।

అసదాస్వాదసప్రీతై రాదిష్టమితిదర్శితమ్॥ ౯౦॥

ఇతి అవిద్యా అజ్ఞానంప్రకృతివాసనైవపూతనా పిశా
చీతదుస్తుక్తైః అనవజ్ఞాతసత్త్వధేః అసదాస్వాదసప్రీతైః అ
స తాంవిషాయాణామాస్వాదే సప్రీతైః తత్పరాజ్ముఖై రిత్య
థాః - దేశిక్షేరిత్య ధ్యాహారః - ఆదిష్టముపదిష్టమితిఉక్తప్ర
కారేణదర్శితం అస్మదనుగ్రాహ్యతాం శిక్షాయైఅస్మాభిదా
శితమ్॥౯౦॥ ... *

మూలమంత్రంవ్యాఖ్యాయతద్వ్యాఖ్యానభూత ద్వయం

వివరీతుంతత్త్వ భావముక్త్యాద్వయస్యగద్యస్యచవ్యాఖ్యేయవ్యాఖ్యానభావమపిప్రదర్శ్యగద్యేఫలప్రార్థనావసరేపరభక్తిపరజ్ఞానపరమభక్తికృత పరిపూర్ణానవరతనిత్యవిశదతమానన్యప్రయోజనానవధికాతిశయ ప్రియభగవదనుభవ జనితానవధికాశయ ప్రీతికారితాశేషావస్థోచితాశేషశేషత్రేక రత్తిరూపనిత్యకింకరోభవానీతి ప్రార్థనోపలంభాత్ప్రపత్తేరూర్ధ్వంయూవజ్జీవమనుష్ఠేయ క్షేంకర్యస్యాపి పరభక్త్యాది మూలకత్వావశ్యం భావాదకించనాధికారిణి ప్రపన్నగ్యభక్త్యాద్యభావాత్ భావేవా తయేవపరభక్త్యామోక్షసిద్ధౌప్రపత్తివేయధ్యాపత్తిరిత్యాశంక్యాహ... ..*

ద్వయాధికారే

పరభక్త్యాదిమూలత్వంక్షేంకర్యస్యయదుచ్యతే।

గద్యావీఘతదప్యాహురపవగఁదశాత్రయమ్॥౯౦॥

ఇతి అస్యాధః - గద్యాదిషుక్షేంకర్యస్యపరభక్త్యాది మూలత్వం యదుచ్యతే -తదప్యపవగఁదశాత్రయమిత్యాహురి - అపవగఁదశావిషయమాహురి - ఇదానీంతనక్షేంకర్యస్య పరభక్త్యాదిమూలకత్వ పరంనగద్యాదికం కింతు మోక్షదశాభావినఃక్షేంకర్యస్యైవతన్మూలకత్వపరమితిభావః॥౯౧॥

ననునిత్యముక్తానుభవప్రేకరూప్యేణనిత్యత్వా తత్రపరభక్త్యాద్యవస్థానామనుపపత్తేరి క్షేంకర్యస్య తదానీమపి తన్మూలత్వకథన మయుక్తమిత్యత్రాహ-

ద్వయా-ఉత్తరోత్తరయోస్సాస్వమిసాఽత్రరణభోగయోః।

పూర్వపూర్వక్షణేష్టత్వాత్తన్మూలత్వముదీరితం॥ ౯౨॥

ఇతి - అస్యాధః - ఉత్తరోత్తరయో రుత్తరోత్తరక్షణౌవచ్ఛిన్నయోస్సాస్వమిసాఽత్రరణభోగయోః - భగవ

తాత్పర్యార్థస్థానిత ఏతాదృశోత్పత్తానుకూల విషయోమ
 యాదృష్ట్యతి స్వాత్మనికృతాథా త్వానుసంధానరూపే నుభ
 వో భోగశబ్దేనవివక్షితః - తస్యాపినిరతిశయప్రీతిరూపత్వా
 ద్భగవదనుభవేన సహజాక్షి - పూర్వపూర్వక్షణేష్టత్వాది
 తరి పరమప్యేవంవిధానుభవోమేధూయాదిత్యేవం రూపపూ
 ర్వదృష్టవిషయకప్రత్యక్షాభినివేశత్వస్య పరభక్తిత్వస్య పూర్వ
 దృష్టసాక్షాత్కారత్వస్య పరజ్ఞానత్వస్య తద్విశ్లేషభీతిరూప
 త్వస్య పరమభక్తిత్వస్యచ ఏకరూపానుభవేషి పూర్వ పూర్వ
 క్షణావచ్ఛేదేనేష్టత్వాత్తస్మాదత్వం పరభక్త్యాది మూలత్వం
 సాక్షాత్కారభోగయోరుదీరితం - యద్యపిసర్వవిషయకభగవ
 దనుభవ ఏకవ్యక్తికవకార్యాన్నిర్భవిష్యేషిభగవదోభగరూప
 తామన్నతత్వవివచనానుపపత్తిః - తథాపిఘటపటవిషయకస
 మూహాలమృనేఘటవిషయకత్వాదిభేదవత్తార్వాన్నిర్భవిషయ
 కత్వాద్యాకారభేదసంభవాదనేకక్షణావచ్ఛేదసంభవాన్నద్వి
 వచనా నుపపత్తిరిత్యాహుః - అయమత్ర నిష్కషణః -
 సాక్షాత్కారణస్య ముక్తివశాయాం కైంకర్యరూప భోగస్య
 చ నిరంతరసంతన్యమానతయైకరూపత్వేన పరభక్త్యాద్యవస్థా
 పన్నభగవదనుభవ మూలకత్వం కైంకర్యరూప భోగస్యకథ
 ముచ్యతేత్యత్రాహ - ఉత్తరోత్తరయోరితి - సాక్షాత్కా
 రోహినామపరభక్తిత్వాది సాక్షాత్కారః - భోగోత్రప్రీతిప
 రివాహ జనితపాదసంవాహనాది పరిచర్యానిశేషః - తయో
 రత్యంతభిన్నత్వాన్నద్వివచనానుపపత్తిః - తయోరుత్తరోత్తర
 యోస్యతోఽపూర్వపూర్వక్షణేపరభక్త్యాద్యవస్థానామిష్టత్వా
 న్మోక్షదశాయాం భగవదనుభవస్య ఏకస్వభావత్వేషి - సయ
 ది పితృలోకకామోభవతి సంకల్పాదేవాస్య పితరస్సముత్తి

ప్రతే - జక్ష స్క్రిడక్ రమమాణస్త్రీభిర్వాయా నై ర్వే
త్యాది ప్రివావస్థావిశేషాణామనుభవ గతానామభ్యుపగమేపి
విరోధాభావా దతవవగద్యభాష్యే సాంసారిక వికారాణాం
ధర్మభూతజ్ఞానే స్వతోవికసితేదుర్వచత్వా దేకస్వభావతో
క్తిర్నతుతాదాత్వికావస్థా విశేషరాహిత్యాదిత్యాచార్యేరేవ
కణ్ఠోక్తత్వాత్ తత్తత్పూర్వక్షణేషు మధ్యే మధ్యే పరభక్త్యా
ద్యవస్థాంతరితత్వేపి తాదృశప్రవాహ సంతాన నైరంతర్యస్య
నకాపిక్షతిరితి॥౯౨॥ ౩౦౦ ౩౦౦ ౩౦౦*

ఏవం తహిశరీర పాతసమయే హఃడక్ సాక్షాత్కార
జననాత్త్య పాగ్రమికస్యపరభక్త్యాది మూలకత్వా వశ్యం
భావాత్పరభక్త్యాదేశ్య తదాసీమనవక్షాశిత్యతతహ-

ద్వయా-శరీరపాతసమయే హఃడక్ సాక్షాత్కారగ్రహస్వయం

పరిపాకంప్రపన్నానాం ప్రయచ్ఛతితథావిధం ॥౯౩॥

అఙ్కోలత్రేలసిక్తానాం బీజానామచిరాద్యథా ।

విపాకః ఫలపర్యంతస్తథాత్రేతనిదర్శితం॥౯౪॥

ఇతి - శరీరపాతసమయే హఃడక్ స్యపరమాత్మనో ను
గ్రహస్వయం ప్రపన్నానాం తథావిధం తథాదేవ ఫలభక్తి
పరజ్ఞాన పరమభక్తిభగవత్సాక్షాత్కార తత్ప్రీతి తత్త్రేం
కర్య పర్యంత హేతుభూతం పరిపాకమవస్థావిశేషంప్రయచ్ఛ
తిదదాతి॥౯౩॥ తత్రదృష్టాంతమాహ-అఙ్కోలేతి అఙ్కోలత్రేల సి
క్తానాం అఙ్కోలోవృక్షవిశేషః - తత్త్రేలసిక్తానాం బీజానాం ఫల
పర్యంతో విపాకశ్చిరకాలసాధ్యుతిచిరాత్ స్వల్పకాలేనైవ భ
వతి- లోకేహి శైలూషాదిప్రదర్శితబీజాదేవపంచషఘటికామా
త్రేణాంకురపల్లవకోరకఫలదర్శనాత్ తథాత్ర హిందూనుగ్రహ
త్త్రిచతుక్షణవీచతస్యపరభక్తిపరజ్ఞానసరమభక్తిభగవత్సాక్షాత్కార

తా-రాదిపరంపరావర్యంతోపిపాకస్సిద్ధ్యతీతినిదర్శితం॥౯౪॥

ని ద ర్ప నాంతరమాహ-

ద్వయా — దుష్టేంద్రియవశాచ్చిత్తంనృణాయతి-

చ్చిమైర్వృతం తదంతకాలేసంశుద్ధిం యాతినారాయణా
లయే॥ ౯౫॥ ఇతివ్రతవిశేషేయత్సాత్వతాదిషుశిష్యతే ।

తద్వదతోపపద్యత గద్యోక్తాంత్యదశా గమః ॥ ౯౬ ॥

ఇతి వ్రతవిశేషేషు మోక్షార్థవ్రతవిశేషేషు సాత్వతా
దిషు పంచరాత్రాదిషుతదంగతయావిహితనారాయణా లయ
ః త్యవాసాదంతకాలే క్షణాదేవ పరభక్త్యాది మూలక్షేంకర్య
షర్యంతపరిపాకసిద్ధిస్తద్వదిహగద్యోక్తాంత్యదశాగమఇతి॥౯౬॥

నను, నాథముని పరాంకుశాదీనాం సంసారవీచ తాదృశ
పరిపాకోద్యత్యతే - తత్కదమిత్యత్రాపం.

ద్వయా-అనుగ్రహవిశేషేణ కనచిత్పరమృత్తనరి.

కురుకాధీశనాథాద్యాఃప్రాగప్యన్వభవప్రభుం॥౯౭॥

ఇతి స్పష్టోర్థః॥౯౭॥

ప్రథమంద్వయస్థ శ్రీశబ్దస్య శ్రుణోతి శ్రావయతీ త్యాది
షడ్విధవృత్తత్యా సూపగమనపురుషకారత్వోపయుక్త గుణ
ప్రకాశకత్వయుపపాద్య దేవ్యాస్తస్యాః పురుషకారత్వేప్రమా
ణౌకాంతాయామాహ.

ద్వయా-అథస్వభావానుష్ఠానలోకవృష్టిగురుక్తిభిః।

శ్రుత్యాస్మృత్యాచసంసిద్ధంఘటకాథావలంబనం॥౯౮॥

ఇతి అస్యాథః - స్వయమేవవ్యాచక్షేత్తదేవ లిఖా
మః - అథస్వభావోనామతాత్పరవత్పితృత్వ ప్రయుక్తప్ర
తాపోష్మశ్చత్వాదికం నాకేవలమాతృత్వప్రయుక్తవాత్సల్యా
ద్యతిశయేన - నకల్పిన్నాపరాధ్యతి-కంకుశ్యద్వానరోత్తమ-

మహాయామీహదుబలా - ఇత్యాదిప్రమాణసీద్ధశీతశస్వభా
వతా స్వవాల్లభ్యాతిశయేన స్వపురస్కారేణ ప్రవృత్తాననం
తాపరాధానపి జనాన్ స్వవాక్య మనతిలంఘ్య భగవాన్స్య
ధారక్షతితథాభగవన్నిగ్రహనివతాన సామధ్యం చ - అనుష్ఠా
నంతు ప్రహ్లాదవిషయోగ్రహాధిక్యే నాతిక్రీడా ద్ధిరణ్యం భి
త్వాపి అప్రశాంతకోపతఃషా ఉగ్రస్పృహస్మాముపసర్పిత్తుమక్ష
మాహం బ్రహ్మాదీనాం శ్రియంశరణంగతానాం అనంతరంత
త్పురస్కారేణ శాంతలక్ష్మీన్మనీహ్లాముపసన్నానాం స్తోత్రం
కృత్వాకార్యసిద్ధిరాసీదితి పురాణప్రసిద్ధం - సీతా మువాచా
తి యశా రాఘవంచమహావ్రతమిత్యాదిరామాయణ ప్రసిద్ధం
శ్రీరామానుజానుష్ఠానంచ-లోకదృష్టిశ్చ రాజాదయోహ్యంతః
పురపరిజనేష్యపరాధిషు యత్కించత్ప్రసాదనాదపి త్తమాం
కుర్వంతీతి - గురూక్తయః - శ్రీపరాంకుశాదీనాం అశక్తేలై ని
త్యాది సూక్తయః - శ్రుతిః - శ్రియంలోకేనేవజుష్టా ముదా
రాం - తాంపద్మనేమిం శరణమహంప్రప్ద్యే - ఇత్యాది శ్రీ
సూక్తాది రూపా - స్మృతిః - వాచిపరం ప్రార్థనాయితా
ప్రప్ద్యేన్నియతశ్చియమితిశౌనకాదివచనరూపా-ఏవంబహు
ప్రమాణసీద్ధంఘటకాథావలంబనమితి॥౯౮॥

శ్రీశబ్దార్థముక్త్యా మతుపావైశిష్ట్యముచ్యతే - అత ఉ
పాయత్వావస్థాయా ముపేయత్వావస్థాయాంచ శ్రియోవైశి
ష్ట్యంశ్రీవిశిష్టస్యేవోపాయత్వముపేయత్వంచేత్యాహ-...*

ద్వయా-స్వామ్యుపాయఉపేయశ్చస్వరూపాదిసమర్పణే!

ప్రథితఃప్రతిసంబంధీశ్రీమాన్నిగమచక్షుషామ్॥ ౯౯॥

ఇతి - అస్యాథకః - స్వామీనిగమచక్షుషాం నిగమ
వీవచక్షు ర్యేషాం తేషాం విదుషాం స్వరూపాది సమర్పణే

స్వరూపరత్నాభరణలసమర్పణే ప్రతిసంబంధీఉద్దేశ్యభూతరి -
ఉపాయ ఉపేయశ్చీనూనేవప్రథితగి ఉపాయత్వావస్థాయాం
చ శ్రీమాక శ్రీవిశిష్టవీవ ప్రథితరిమతుఉభయత్రత్రవణేపి కే
చిదుపాయత్వావస్థాయాం వైశిష్ట్యంనేత్యాహురి తేషా ము
పేయత్వావస్థాయామపి తన్నస్యాత్ - ప్రణవస్థోకారస్య లక్ష్మీ
వాచకతయా అకారోకారవాచ్య యోరాత్మహవిరుద్ధేశ్యత్వ
ప్రతిపాదకం కథవల్యాదివిరోధశ్చ స్యాదతవీవోక్తం - నిగ
మచక్షుషామితి।

అథనారాయణశబ్దేన న్యాసానుష్ఠానసమయే ఘటావినా
భావవిస్రంభ జనకేష్వభ్యహికాత తమద్వాదశగుణయోగప్ర
తిపాద్యత ఇత్యుక్త్వా వాత్సల్యాదీనాంనిర్వచనాని తేషా ముప
యోగవిశేషాశ్చ దర్శితాః - అత్రాస్మత్సంగ్రహకారికాః -
వాత్సల్యస్వామిత్వే సౌశీల్యంసులభతాఖిలజ్ఞత్వం - సచనర్వ
శక్తిభావస్త్వమృషాసంకల్పతాచ కారుణ్యం - సకృతజ్ఞత్వ
స్థిరతా పరిపూర్ణత్వంచ పరమమౌదార్యం - తేషాం నిర్వ
చనాని పృథగుపయోగాశ్చ దర్శితాగురుతా - అద్యేదోషా
దశకనమాగో గణ యేన్ననస్సగతిధీదం - స్వామిత్వంశేష
త్వం స్వాకారక్షేన్నత్వజేదితిజ్ఞప్తై - క్లేషోజలై స్తృతీయం
మందేష్వస్మాసుయం క్తగతిధీకృత్ - తుర్యం సుఖగమ్యత్వం
దూరేసగతిస్సృహావిఘాతకరం - సర్వజ్ఞతాప్రసిద్ధా స్వజనే
ప్రారిప్తవిత్సగతి ధీకృత్ - అఘటితఘటనం షష్టం సూరిషు మా
జుత్తుమలమితిజ్ఞప్తై। సప్తమమిచ్ఛాప్రతిహతిరాహిత్యంనరి
కరోతి విస్రంభం॥ అష్టమమాగోఘననిసతాతికహృదిచ్ఛాక్షమి
శ్యతీతిధీయే - నవమంకృతాల్పతుష్టిరి స్వల్పైరచ్యుత స్స

తామితి జ్ఞప్త్యై - దశమంస్థిరవ్రతత్వం విశ్వాసస్థైర్యమేవ నః
కురుతే - పూణోయ ఆప్తకామో వినోపకారంఫలప్ర
దఇతిధీయే - అంత్యంసర్వస్వదతా హ్యనుబంధికులేపి ఫలద
ఇతిబుద్ధ్యై || ౯౯ || *

అథవరణావిత్వనేనవిగ్రహజత్వముపలభ్యతే సచ విగ్ర
హా దివ్యాత్మస్వరూపాదస్వరూపహితరి - శుభాశ్రయత్వా
ద్దివ్యాత్మస్వరూపస్య శుభత్వేప్యాశ్రయత్వాభావా దిత్యక్వా
విగ్రహస్యప్రాశస్త్యేయ్యుక్త్యంతరమప్యాహ -

ద్వయా - సరావరసుఖగ్రాహ్యం ప్రేమబోధప్రసావకం |
స్వరూపాత్స్వామినోరూపముపాదేయతమంవిదుః || ౧౦౦ ||
ఇతి - పరైస్సనకాదిభిః ప్రేమబోధప్రసావకం ప్రేమ
జనకం జ్ఞానజనకంచశిష్టంస్పష్టం || ౧౦౦ || *

విగ్రహస్యసర్వస్య శుభాశ్రయత్వై స్వవయవాంతరేషుస
త్స్వపి చరణయోరేవ శరణత్వేకోపేతురిత్యత్రాహ.
ద్వయా - చిత్తాలంబనసౌకర్యకృపౌ త్తంభకతాదిభిః |
ఉపాయత్వమిహస్వామిపాదయోరుపసంహితం || ౧౦౧ ||

ఇతి - కృత్స్నవిగ్రహపేక్షయా చరణయో రల్పతయా
చిత్తాలంబనే చిత్తస్యావ గాహనే సౌకర్యా త్సుకరభావా
దవయవాంతరాపేక్షయా కృపౌ త్తంభకత్వాత్ - చరణగ్రహ
ణేహిలోకేదయాసంజాయతేయథా తథా పాణిమూర్ధాది
గ్రహణేనభవతి - అదిశబ్దాత్తవామృతస్యందిసిత్వామృతక్ర
మేణ భోగ్యతాతిశయి గంగాప్రవాహస్థానతయావా పావ
నతమత్వం - అహల్యాపరీక్షిదా ద్యుజ్జీవకత్వంచ గృహ్యతే.
స్వామిపాదయోరుపాయత్వముపసంహితమితిసంబంధః || ౧౦౧ ||

అత్రకేచివాక్షిపంతి - శ్రీమన్నారాయణేతి వైశి
ష్ట్యవాచి మతుపాదేవ్యా ఉపాయకోటాప్రవేశ ఇతి భవదు
క్తంనయుక్తం ఉభయోరుపాయత్వే చరణానితినిర్దేశసాన్న్య
త్ - నతు చరణోవితి-తదనూద్యపరిహరతి-

ద్వయా-చరణానితినిర్దేశశీపత్నీవైశిష్ట్యబాధకః।

ఇతిమందైరిదంప్రాక్తంశ్రీమచ్ఛబ్దవిరోధతః॥౧౦౨॥

ఇతిశ్రీమచ్ఛబ్దస్య శ్రీవైశిష్ట్యబోకధతయా తద్విరోధనశ్చ
చరణానితినిర్దేశస్త్రైవాన్యాయ్యత్వాదితిభావః॥౧౦౩॥

విపరీతంకింనస్యాదిత్యతాహ -

ద్వయా-శబ్దస్వరసతఃప్రాప్తంవైశిష్ట్యంప్రథమంశ్రుతం।

విశేష్యచరణద్విత్వంనహిబాధితుమహాతి॥౧౦౩॥

ఇతి లోకేదండీ పురుషస్తిష్ఠతి - కుండలీత్యాదౌ కా
ధకాభావే శబ్దస్వారస్యేన వైశిష్ట్యమేవక్రియాన్వయిత్వ రూ
పంప్రతీయతే - అతోత్పాపి శబ్దస్వరసతః ప్రథమమేవ ప్రతి
పన్నం శ్రీవైశిష్ట్యమనంతరంశ్రుతం - విశేష్య చరణద్విత్వం
కత్యుబాధితుం నాహాతిహిఅయంభావః - ఉపక్రమాధిక
రణన్యామేనాసంజాత విరోధిత్యేన ప్రథమం శ్రుతం శ్రీవైశి
ష్ట్యం ప్రబలమనంతరంశ్రుతస్య చరణద్విత్వశ్రవణస్యవిశేష్య
చరణద్విత్వ పరతానేతుమలంతస్య సోప్సత్పత్తిదశాయాంసం
జాత విరోధితయా దుర్బలత్వేనాన్యపరతయా నేతుముచితం
అన్యథోపక్రమాధికరణవిరోధసాన్న్యదితిభావః॥౧౦౩॥

వస్తుతస్తుపరోక్తబాధకత్వాభిమతంభాధకమేవనేత్యాహ.

ద్వయా-చరణానితివక్తవ్యమితియచ్ఛప్రసంజితమ్।

గ్రంథజ్ఞైరపహాన్యంతత్పతిప్రాధాన్యతోన్వయాత్॥ ౧౦౪॥

ఇతి - చరణానితి నిజేశశస్సస్య ద్విగ్జ్ఞసహాయామి
తి యచ్చసంజితం ఆపాదితంబద్ధగ్రంథజ్ఞై రపహస్యం పతి
ప్రాధాన్యతో న్వయాత్ శరణ్యత్వేన పత్యోః ప్రాధాన్యే
నాన్వయఃపత్నాస్తువిశేషణత్వేనాన్వయఃసహప్రాధాన్యేనో
భయోర్విసత్తాయామేవహిశ్రీనారాయణచరణానితిపక్షస్యంవి
శేషణతయాన్యతరస్యాప్రాధాన్యవిత్తాయాంతుప్రధానభూ
తవిశేష్యచరణద్విత్వమాదాయైవతథానిర్దేశాత్-అన్యథాలక్ష్య
ణవినిష్టౌ రామభద్రతదిత్యేకవచనం సస్యాదితిధావోగంబి

నను మామేకంశరణంప్రశేతిచగవైవోక్తతయాభగవా
నద్వితీయ ఏవశరణ్యోవాచ్యోః శ్రీయశ్శరణ్యత్వేన సద్వీయో
క్తిస్సాహసమాత్రమిత్వతఃకా- ...

ద్వయా-నసమాజిసపక్షీకేనద్వితీయోక్తిసాహసం

తథా ప్రేత్యపరామృశ్యచద్విశంకురుసాహసమ్॥౧౦౫॥

ఇతి - సమాఖ్యా దద్వితీయోరాజ్యధూరాంవహతీత్యుక్తై
పత్నాసద్వితీయత్వాదద్వితీయహనితికోబ్రూయాత్- అద్వి
తీయత్వం స్వసమాససమాచంతురవ్యావర్తకం సపత్న్యదేరి
తి ప్రకృతేషితుల్యం-మామేకమితిసహధమకచారిణ్యోష్వాత్మ
భక్సిద్ధాయాదేవ్యాచవ్యావర్తకం - అన్యథా గుణాదీనామ
పి వ్యావృత్తిస్సస్యోఽనిసగుణగ్యసిద్ధిశేషస్త్యేవశరణ్యతాస్యా
త్తస్మాద్యథాసపక్షీకేనమాజిసద్వితీయోక్తి సాహసంయథా
నాస్తి తథా ప్రేతివస్తుస్థిలిమపరామృశ్య గురుసాహసం అల
క్ష్యకస్త్యేవ శరణ్యత్వమితిమహత్సాహసందర్శితమితి॥౧౦౫॥

అథ శరణశబ్దస్యోపాయ త్వవధాని - ఉపాయే గృ
హరషితో శ్శబ్దశరణమిత్యయం - వత్కతేసంప్రేతంశ్వే
షఉపాయాదైకతాచకఇత్యుక్తత్వాన్ ఉపాయతయా ప్రప

ద్యేఅధ్యవస్యామీత్యథః - యద్యపి తత్తచ్చస్త్రీర్జ్ఞే రా
రాధిత ఈశ్వరవీవ సర్వఫలోపాయవీవసిద్ధమితిషధఃషత్రో
పాయత్వవరణంతథాపి మోక్షోపాయభక్త్యాదావశక్తత్వాత్త
త్తదుపాయస్థానేస్వయమేవస్థిత్యాతత్సాగ్ర్యంఫలంసహజకారు
ణ్యాతిశయేన త్వమేవమేదేహిమమశిరసి మోక్షోపాయభక్త్యా
ది భరంచ ననిధేహి మద్రక్షోభరస్తవైవతదంశెమమయత్నా
న్తరం నాస్తీత్యుపాయాంతరస్థానే భగవతోనివేశనమేవాత్మర
క్షోభరసమపణమితి నిష్కృప్తమథఃమాహ-

ద్వయా—భరన్యాసబలాదేవస్వయత్నవినివృత్తయే।

అతోపాయాంతరస్థానేరక్షోవినివేశితః॥౧౦౬॥

ఇతి భరన్యాసబలాదేవస్వయత్నవినివృత్తయే - అభీ
ష్టేదుస్సాధేస్వతంతరతోవాక్వచనత ధృరన్యాసంయాచ్ఛా
న్వితమభివదంతిప్రపదనం - ఇతఃపశ్యాదస్మద్యతన నిరపేక్షే
ణభవతా సమర్థోసావథఃస్త్వితమితివిశేషంతమపిదు రితి
భరన్యాసేకృతే స్వవ్యాపారనివృత్తిస్సాగ్ర్యత్ అతఃపాయాం
తరస్థానే స్థిత్యా తమథఃసాధయే త్యుపాయాంతరస్థానే ర
క్షోవినివేశితఇతిభావః॥౧౦౬॥

ఉత్తరఖండస్త్రోమచ్ఛబ్దనారాయణశబ్దయోరథఃముక్త్యాత
ర్గతచతుర్థాః కైంకర్యాథకత్వముక్త్యా భవేయమితిపద
మధ్యాహ్నత్య తత్ప్రార్థనాపరత్వ మప్యక్త్యా నమస్తావత్ప
దద్వయాత్మకః కైంకర్యవిరోధినిషేధఃరకైంకర్యవిరోధీనిచ
స్వాధీనకత్వత్వ స్వాధీనభోక్తృత్వ స్వాథకత్వత్వస్వా
థభోక్తృత్వాదీని - సమఃమమకైంకర్యవిరోధినిస్యాదిత్య
నిష్ఠునివృత్తిప్రార్థనాపరో నమశ్శబ్దఇత్యభిహితంకథంతహిణ
ప్రసన్నేన భాగాభోక్తవ్యాకత్వతాహ-

ద్వయా-అపాప్తితః పరిహరణస్వపరైస్సరతాం

తాదభ్యధీపరిహృతస్వపరాధభావః॥

అన్యోపభోగవిరహదనఘరిప్రపన్నో

ఘక్షే-స్వభోగమఖిలంపతిభోగశేషమ్॥ ౧౦౭॥

ఇతి - స్వపరైః స్వేనపరైశ్చ స్వరతాం స్వస్వరతాం
అపాప్తితః పరిహరణస్వస్వ స్వద్రవ్యత్వాభావాత్పరద్రవ్య
త్వాభావాచ్చ స్వరతాం ప్రతిస్వపరేషా మప్రాప్తత్వాదప్రస
క్తత్వాత్తేస్వరతాం పరిహరణతాదభ్యధీపరిహృతస్వపరా
ధభావః - తాదభ్యధీయా భగవచ్ఛేషత్వబుద్ధియా పరిహృ
తఃస్వాధ్యభావఃపరాధభావశ్చ భగవతిస్వరూపసమపకాశే
నస్వపరశేషత్వబుద్ధిం పరిహరణ పరమాత్మని స్వాత్మరతాభ
రసమపకాశాత్ స్వస్వపరేషాంచ స్వరతకత్వబుద్ధించపరిహ
రన్నన్యోపభోగవిరహదనఘాన్యశబ్దః పతిశేషభాగా దన్యప
రః - పతిశేషభాగాన్యస్వాధ్యభోగవిరహదనఘఃప్రపన్నో
ఖిలంస్వభోగంపతిభోగశేషంపతిభోగార్థంభుంక్తఇతి॥౧౦౭॥
నిగమయతి.

ద్వయా-వైరాగ్యవిజితస్త్వాంత్రైకప్రపత్తివిజితేశ్వరైః॥

అనుక్రోశైకవిజితైరిత్యుపాదేశిదేశిక్తైః॥౧౦౮॥

వైరాగ్యవిజితం స్వాంతంమానసం యేషాంతే ప్ర
పత్యావీజితఃవశీకృతఃశ్వరోద్యైరనుక్రోశైకవిజితైః దయా
మాత్రవిజితైః-దేశిక్తైరిత్యుపాదేశి॥౧౦౮॥... *
...

ద్వయా-ఇదమష్టపదంవ్యాసేనమాసేషట్పదంవిదుః॥

వాక్యంపంచపదైర్మృక్తమిత్యాఖ్యాతప్రధానకం॥౧౦౯॥

ఇదంవ్యాసేవ్యస్తేక్రియమాణే అష్టభిః పదైర్మృక్తం భ
వతి - సమాసే - శ్రీమన్నారాయణచరణావిత్యేక పదత్యేన

మాసే క్రియమాణే షట్పదంవిదుః - తథాపంచపదేఃప్రపద్య
ఇతి క్రియాపద వ్యతిరిక్తైఃపంచభిః పదైర్భుక్తమాఖ్యాత ప్రి
ధానకం క్రియాపదం ప్రపద్యఇతితదేవ ప్రధానంఅత్రవాక్యే
తాదృశమేకంవాక్యంభవతి - క్రియావా కారకాన్వితా ఇతి
లక్షణాత్. ౧౦౯॥

సర్వధర్మాః సురిత్యజ్యస్థితత్వమిత్యనువాదపక్షోయై కః -
అనిత్యమనుఖం లోకమిమం ప్రాప్యభజన్వమా మిత్యత్ర ఇమం
లోకమనిత్యంప్రాప్య వతః సూనఇత్యధ్యాహారవత్ స్థితస్తస్వ
మిత్యధ్యాహారమభ్యుపేత్యయోజ్యం - యద్యపి విధిపక్షేక్వా
షత్యయస్వారస్యమధికం అధ్యాహారాభావశ్చ - తథాపి వి
శిష్టవిధిగౌరవమస్మి న్మనువాదపక్షే సర్వధర్మాః నోక్షసాధన
తయా విహితసర్వధర్మాః ఉపాసనాదీన్విద్యాభేదమాదాయ
బహుత్వం పరికరబహుత్వమాదాయవా - అత్ర త్యాగోనా
మ నైరాశ్యంఆశయా వ్రసక్షేషధర్మేషుఆశాత్యాగఏవత్యా
గశబ్దాధః - పరీత్యుపసగేణ సర్వకాలేషుసర్వవ్రకారేణ
త్యాగేఅతిశయో వివక్షితః తస్మాదాకించన్యాధికార వివక్షో
యామనువాదపక్షః - పరిత్యజ్యశరణంవ్రజేతి విధిపక్షేపిసవః
ధర్మత్యాగ పురస్కారేణ శరణంవ్రజేతి కాఽన్యమంగత
యా విధీయతే - నతు కేవలంస్వరూపేణకర్మత్యాగస్యాం
గత్వం వక్తుముచితం - యద్వా పరిత్యాగస్యాపి విధిపక్షే ధ
ర్మాదివైరపేక్ష్యేవిధేస్తాత్పర్యం పరీత్యుపసగేణ అచాంతే
నకతకవ్యం యజ్ఞోపవీతినా కతకవ్యవిత్యాచినా సర్వకర్మ
సాధారణ్యేన విహితశుద్ధాచమనా ద్యనపేక్షత్వంవివక్షితం -
మోక్షసాధనతయా విహితకర్మయోగాది ధర్మత్యాగ విధి
ప్రసరయా పరిత్యజ్యేత్యన్యవ్యాఖ్యానంకేచిత్పు-వకంతి తత్రవి

కల్పకింకమకయోగాదౌశక్తాన్త్రపరిత్యాగవిధిప్రవర్తతే -
 ఉతాశక్తాన్త్ర - నాంత్యరి అశక్త్యాప్రాప్తానాం త్యాగ
 స్యావిధేయత్వాత్ - నాద్యశక్తానామేవ ప్రపత్యధికారత్వా
 పత్యేరి - తచ్చాశక్తాధికారత్వప్రతిపాదక బహుప్రమాణ సం
 ప్రదాయ విరుద్ధం - ఏకస్మిన్నేవాధికారిణి కమకయోగా ది
 కం విధాయ పునస్తత్పరిత్యాగేన ప్రపత్తిరూపలక్షుపాయవి
 ధానే గురులక్షువికల్పసాన్యత్ - నహ్యేవముపపద్యతే - ఏ
 కస్మైఘ్రలాయ గురూపాయంవిధాయ తత్పరిత్యాగపూర్వకల
 ఘూపాయవిధానే గురూపాయేకస్యాప్యప్రవృత్త్యాఅననుష్ఠాన
 లక్షణాప్రామాణ్యం గురూపాయవిధీనాంసాన్యత్ - లక్షుపా
 యప్రరోచనాథే మనుపాయానపికమకయోగాదీ నుపాయా
 నుక్త్యతతస్మైహంత్యాగప్రపత్యర్థంక్రియతఇత్యనుపపన్నం-అ
 నుపా యేషుపాయత్వవిధాయకానాంభ్రాంతవాక్యత్వాపత్తిః-
 జ్ఞానవిశ్వాసాధిక్యవంతఃప్రపత్తావధికారిణఃజ్ఞానవిశ్వాసమాన్వ్య
 వంతో భక్తావధికారిణఇత్యపిమందంప్రపత్యుపదేష్టౌచాన్వ్యా
 సాదీనామజ్ఞత్వాద్యాపత్తేరి - ననువ్యాసాదయఃప్రపన్నావీవ
 లోకసంగ్రహణాయోపాసకా ఇతి చేత్సాన్యధికారాహాన్య
 కమకాలోలోకసంగ్రహణాథేమనుష్ఠానం-నత్వతథా భూత
 స్యేతి గీతాభాష్యవోక్తేరి - తస్మాత్కమకయోగాది సవక
 థమకత్యాగవిధిపక్షోనసంభవతి నాపివరాశ్రమధమకత్యా
 గోంగం విధీయత ఇత్యుక్తం-ప్రపత్యుత్తరకాలే అహింసాస
 త్యమక్రోధ ఇత్యాదిసామాన్య ధర్మా సాచార్య వందనాద్వివి
 శేషధర్మాంశ్చ త్యక్త్యాపశుమ్మగాదివత్ తూష్ణీ మవస్థానాప
 త్యే నివృత్తిధర్మాణాం నత్యాగః ప్రవృత్తిధర్మాణా మేవ
 త్యాగః ఇత్యపిననివృత్తిధర్మాణామపి స్వరక్షణాథేన్యవ్యా

పారత్వేనపరిత్యాజ్యత్వావశ్యం భావాత్ ప్రవృత్తి త్యాగవీచ
సర్వధర్మత్వాగశబ్దార్థాభ్యసేవ-ప్రపన్నాచారవిరూపాత్-
సర్వేషాం స్వస్వాచారేప్రవర్తమానాద్యశ్యంతే ప్రపత్యను
ష్ఠానక్షణే సర్వధర్మత్వాగోంగం నాన్యదేతిబ్రూమఇతిచేత్
ప్రపత్తికాలే శిఖాయజ్ఞోపవీతోద్వేషుండ్రధారణాదిత్యాగా
వత్తేరి తస్మాత్సర్వధర్మ పరిత్యాగోహి నామభక్త్యాద్యపేక్షీ
తసర్వధర్మానపేక్షతయానైరపేక్ష్యమాత్రమితి నప్రమాణాం
తరవిరూధః - ఏవంవిశిష్టభిధానపక్షే ఆకించన్యాధికారః కేన
బోధ్యతఇతిచేత్ మాశుచఇత్యనేన ద్యోతితరి శోకస్యవీతదా
కించస్యజన్యత్వేనతస్మైవాధికారసమపకత్వం అనువాద ప
క్షే సర్వధర్మ పరిత్యాగవాక్యాదేవసిద్ధఇత్యాహ-

* చరమశ్లోకాధికారే. *

అధికారంపురస్కృత్యోపాయస్యనిరపేక్షతాం ।

ఏకశబ్దేనవక్తీతకేచిద్వాక్యవిదోవిదుః॥౧౧౦॥

ఇతి-అనువాదపక్షేప్రథమపాదేనఅధికారంపురస్కృత్య
ఏకశబ్దే నోపాయస్య నైరపేక్ష్యంవక్తీతి - భగవవానితి శే
షః చరమశ్లోకఇతి శేషఇతివాచిద్వాక్యవిదోవిదురితి॥౧౧౦॥
విశిష్టవిధిపక్షేధికారబోధకత్వంక్వాంశఇత్యతఆహ.

చరమ-నైరపేక్ష్యంపురస్కృత్యవిహితస్యలఘీయసః।

ఉపాయస్యాధికారంతుశోకద్యోత్యంవిదురిపరే॥౧౧౧॥

ఇతి-ప్రథమపాదేననైరపేక్ష్యం పురస్కృత్య ద్వితీయ
పాదేన విహితస్యలఘీయస ఉపాయస్యాధికారం శోక ద్యో
త్యం మాశుచఇతి నిషేధ్య శోకద్యోత్య మపరే ఆచార్యా
విదుః॥౧౧౧॥

...

...

...

తథాచ ప్రకృతే కిమాయాతమిత్యత్రాహ.

చరమ-ఇత్థమథా విశేషేపియోజనాభేదమాత్రతః |

ప్రాచాంవిమర్శస్సంవృత్తోభాష్యకారైరవారితః || ౧౧౭ ||

ఇతి-ఇత్థము క్తప్రకారేణాధా విశేషేపి ప్రథమ పాద
స్యాకించన్య పరత్వేఅన్యనిరపేక్షత్వ పరత్వేవా అకించనస్యా
న్యానపేక్షం ప్రపదసంవిధేయమితిపక్షద్వయేప్యవిరోధాద్వా
వాక్యాథాభేదాభావేపి యోజనాభేదమాత్రతః ప్రాచాంశీ
విష్ణుచిత్తాదీనాం విమర్శస్సంవృత్తః - భాష్యకారైరవారితః-
అప్రతిపిద్ధః - శ్రీవిష్ణుచిత్తవరదాచార్యాదయోహిస్వగ్రంథే
షేవ మూఱః - స్వస్వవర్ణాశ్రమాధీనం కర్మనత్యాజ్య
మేవతత్ - యావద్దేహంప్రపన్నేశ్చ త్యాగహేతోరదర్శనా
త్ - విహితేషు వ్యవస్థానం ప్రపన్నానాం ప్రపంచ్యతే - శ్రు
తిస్మత్పాదివిహిత మనుష్ఠానంశు నిత్యకమితి - అతస్తేషాం
కర్మత్యాగవిధావిమర్శవివనాస్తీతినిశ్చితం- ఏతేనభాష్యకా
ర సన్నిధావేవత్యాగస్యానువాదఇతికేచ్ఛిదుక్తం-విధిరితికేచ్ఛి
దుక్తం - తేషాముభయేషాంవివాదమప్రత్యేధతాభగవతాభా
ష్యకృతాప్రతిపిద్ధమనుమతమితిన్యాయాత్మ్యాగవిధిరప్యంగీకృ
తఇతి నిరస్తంప్రథమపాదస్యాకించన్యాధి కార ప్ర తి పా ద
కత్వ ముతాంగాంతరనిరపేక్షత్వవిధిపరత్వమిచ్ఛేవవివాదస్సం
వృత్తః నతుస్వరూపత్యాగ విధిరస్తిసేతితస్మాత్సార్వవృత్తం
తమజ్ఞాత్వాత్వాచీనానాం కోలాహలమితిభావః || ౧౧౭ ||

త దేవాహ.

చరమ-అజ్ఞాతపూర్వవృత్తాంతైర్వృత్తత్రారోపితంపరైః |

తత్తుశ్రీవిష్ణుచిత్తాద్యైర్నిర్మూలఋతిదర్శితం || ౧౧౮ ||

ఇతి-అజ్ఞాతపూర్వవృత్తాంతైఃపరైస్తత్రచరమశ్లోకయత్సవీ
రూప త్యాగవిధిపరత్వమారోపితం తత్తుశ్రీవిష్ణుచిత్తాదై రా

చార్వేకముఖ్యంశ్చ గ్రహణకమితి దశైతం స్వస్వగ్రం
ధేషుత్రేరేవస్వరూపత్యాగస్వదూరతోనైరస్తత్వాదితి॥౧౦౩॥

ఏవంప్రపత్యపాయో కించనస్యాం గాంత రానపేక్షతయా
లఘీయస్తయా విహితశ్చేద్వ్యాసాదయగిమితిప్రపతావనవతీ
రాణ్యతి శంకాయాంకేచిత్ జ్ఞానవిశ్వాసమాంద్యాత్తేతత్రన
ప్రవృత్తాభిప్రాయః - తన్నయక్తంప్రపత్తిశాస్త్రప్రణేత్యా
దా మజ్జత్వాద్యనుచపత్తేః - కింతుప్రపతావధికారా భావా
త్తేషాంతత్రనప్రవృత్తిరితియుక్తం-తత్రచప్రపత్యభక్త్యాద్యసా
యస్వరూపజ్ఞానేపి సామాన్యాకారేణ ప్రపత్తి స్వరూప జ్ఞాన
మేకోధికారగి - భక్తిప్రపత్తివిషయక విశదజ్ఞానేపి భక్త్యాదా
వశక్తిరూపోద్వితీయోధికారః - జ్ఞానశక్తిసద్భావేపి విశంబా
నహత్వంచతృతీయోధికారగి - వ్యాసాదీనా మధికార పురు
షాణాం జ్ఞానశక్తిమతాం విశంబేనముక్తిమిచ్ఛతాముక్త ప్రేవి
ధాధికారవిముక్తతయా ప్రపత్యనహత్వ మేవసీద్ధం - నతు
జ్ఞానవిశ్వాసమాంద్య మిత్యుక్తం-

అథనరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యాదుపాయాంతరమిష్యత ఇతి
విశ్వాసమాంద్యస్య భక్త్యాధికారత్వావగమాద్యవ్యాసాదీనాం
శక్తిమత్వేపి విశ్వాసమాంద్యాద్భక్తౌప్రవృత్తిరిలోకేచ మనః
విశ్వాసశూన్యానాం భక్తావశ్యశక్తానాంతుపరంపరయ భక్తి
యోగోత్పాదకనామసంకీర్తకానాదౌప్రవృత్తిదశ నాచ్చమహావి
శ్వాసమాంద్యమపి భక్తావధికారఇతియుక్తమిత్యాశంక్యాసా-

చరమ-అశక్తస్యాతికృచ్ఛే గ్రీషుదురాశావాఙ్మూలశాలినః!

కస్యచిద్బుద్ధిదౌర్బల్యంలఘుత్వాగస్యకారణ॥౧౦౪॥

ఇతి- అస్యాథగి - అతికృచ్ఛే గ్రీషు అతిదుష్కరేషు
భక్త్యాచిషుదురాశావాఙ్మూలశాలినః కస్యచిత్-భక్త్యాచిషు దు

రాశా దార్థ్య శాలినః భక్త్యాదినేవ ముక్తిం సాధయామి
నాన్యదుపాయాంతరమస్తీతి దురాశా - దార్థ్యమాప్తవ
చనైరప్యప్రకంప్యత్వం తేనశాలినో తాదృశస్వభావశాలినఃక
స్యచిన్నరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యంవిశ్వాసమాంద్యంలఘుత్వాగస్యకా
రణంవ్యాసాదేస్తుశక్తత్వా ద్విశ్వాసవత్వాచ్చేతిభావః॥౧౦౪॥

తద్వినరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యాదితివచనస్యకోఠః-ఉచ్యతే-భర
న్యాసం త్యక్తవతాంత్యాగహేతు బుద్ధిదౌర్బల్య మితియ
థాశ్రుత ఏవాథాః నిరస్య బుద్ధిదౌర్బల్యేనతి మహా విశ్వా
స రూపాంగలోపాత్ప్రపత్యనహాస్య భక్త్యాదావిచ్ఛాదవ
తి - తత్రాప్యశక్త్యా పరంపరయా తత్సాధనాదిప్రవృత్తిః -
నతు ప్రపత్తివిషయకవిశ్వాసమాంద్యమపి భక్త్యాదావధికార
ఇతితాత్పర్యంఏవంచ విశ్వాసాతిశయవత్తయాపరేషామపిసంశ
యచ్చేదిషువ్యాసాదిషునాయంన్వాయోవక్తవ్యఇత్యాహ- *

చరమ-తత్రప్రపత్యనర్హాణామన్యదిత్యపియుజ్యతే ।

వ్యాసాదిషుతునైవేషానీతిస్సంశయఘాతిషు॥౧౦౫॥

ఇతి - తత్ర ఉపాయాంతరాశక్తేషు విశ్వాస మాం
ద్యాత్ప్రపత్తావప్యనహాణౌ మయోగ్యానామన్యత్పరం ప
రయాభక్త్యాదికారణం నామకీర్తనాదికమిత్యపి యుజ్యతే -
తత్తావదభ్యుపగచ్ఛామః - వ్యాసాదిషుతు సంశయ ఘాతిషు
పరేషాం సంశయచ్చేదిషు స్వయంమహావిశ్వాసవత్సు నైషా
నీతిర్ముక్తావిశ్వాస మాంద్యప్రయుక్తాప్రపత్తావప్రవృత్తిరితీతి
నాయుక్తేత్యథః॥౧౦౫॥

నను భమోస్వరూప త్యాగపక్షోయద్యపి నసంభవతి త
థాపిసంగం త్యక్త్వాఫలంచేతి సాత్త్వికత్యాగస్యేవ త్యాగశ
బ్ధాథాతయా ఉపాయత్వబుద్ధిత్యాగఏవ విధీయతే న స్వరూ

పత్యాగభిచేత్ - కథముపాయత్వబుద్ధిత్యాగరికీమనుపాయ
తయా సిద్ధేషు ఉపాయత్వబుద్ధిత్యాగః - ఉతఉపాయతయా
ప్రాప్తేషు - నాద్యుసిద్ధత్యాత్ - నద్వితీయః అశక్యానుష్ఠా
నానాం కేషాంచిద్ధమాణా ముపాయత్వ బుద్ధిత్యాగ స్యాపి
పూర్వవత్స్వతస్సిద్ధత్వేనా విధేయత్వాత్ - శక్యానుష్ఠాన త
యా ప్రాప్తానాంముక్త్యుపాయానా ముపాయత్వబుద్ధిత్యాగ
ఏవఉచితః - సేవత్యాగశబ్దార్థశ్చ - స్వరూపేణానుష్ఠీ
యమాన తాదశాయామేవహి ఫలసంగకర్తృత్వమాత్రత్యా
గస్సాత్వికత్యాగః - స్వరూపేణాపి త్యాగే ఫలాదిత్యాగస్మృ
తేముత్యసిద్ధత్వే నావిధేయత్వా త్క-మ- యోగా దిషు శక్త
స్తేవశక్త్యానుష్ఠానం ముక్త్యుపాయతయా ప్రాప్తేషు కమ-
యోగాది షూపాయత్వబుద్ధిత్యాగ మాత్రావశ్యం భావేనస్వ
రూపేణ తదనుష్ఠానమావశ్యక మితి భక్త్యుపాయనిష్ఠ ఏవా
సౌప్రసన్నభివర్ణవసితం - ఇయాంస్తుభేదః - సూర్వోక్తభ
క్తస్యప్రపత్తిర్భక్త్యంగతయానుష్ఠేయా-అస్యతుప్రకర్త్యంగ
తయాభక్తిరనుష్ఠేయేత్యభిహితం - ఏవంచ స్వరూపత్యాగ
పక్షేకైంకర్యతయా నుష్ఠేయానామపిధమాణాంత్యాజ్యత్వ
సంకీర్తనాన్నిషిద్ధత్వం స్యాదతోపచారకోటావేవకైంకర్యం
నీచితేనిషిద్ధ సురామాంసాదినైవేద్య నివేదనవదవిశేషాత్ -
బుద్ధిత్యాగపక్షేతుకమయోగాదీనాంస్వరూపేణప్రపత్త్యం
గతాన్యాదితి నిరపేక్షత్వం ఆకించన్యాధికారతా సర్వాధికా
రతాచ ప్రపత్తేర్హస్యాత్ - తస్మాదుభయధాపి వ్యాహ
తమిత్యాహ.

చతు-అతస్వరూపత్యాగోక్తాకైంకర్యస్యాపచారతా!

ఉపాయత్వమతిత్యాగేతస్వరూపాంగతాభవేత్ || ౧౧౬ ||

ఇతిస్వప్నోధాః ॥౧౧౬॥

ఉపాయత్వబుద్ధిత్యాగేదోషాంతరమాహ.

చరమ-సాత్వికత్యాగయక్తానాంధర్మాణామేతదంగతా |
సూనంవిస్మృతకాకాదివృత్తాంతైరుపవణితా ॥౧౧౭॥

ఇతి - సాత్వికత్యాగయక్తానాం ధర్మాణా ముపాయత్వబుద్ధిం విహాయ స్వరూపేణానుష్ఠీయ మానానాం కమజ్ఞాన భక్తియోగాదీనాం ఏతదంగతా ప్రపత్యంగతా విస్మృతకాకాదివృత్తాంతైః కపోతకాళీయాది రాదిశబ్దాధికారి అజ్ఞతయావా భగవద్వైషితయావా అనాఘ్రాత భక్తియోగానాం కాకాదీనాంవృత్తాంతావిస్మృతాయేషాంతైః పరైరుపవణితా - సూనమిత్యుత్పేక్ష్యతే - యద్యపి స్వరూపత్యాగపక్షే కాకాదిశరణాగతా నేదందూషణం లగతితథాపి స్వరూపత్యాగపక్షస్య ప్రాతిస్వికదూషణాని ప్రాగేవోక్తా సీతి మంతవ్యం ॥౧౧౭॥

...

...

...

నను, కాకకపోత కాళీయాదీనా మజ్ఞత్యేన తత్రయభాకథంచిదస్తు - జ్ఞానినాం పరాంకుశాదీనాం ప్రపదనేషభక్తియోగాంగకత్వం దృష్టమిత్యతః--.. .. *

చరమ-సకృత్ప్రపదనేనైవధర్మాంతరదవీయసా |

తత్త్వణేభిమతంపూర్వేనప్రాపురితిశుశ్రుమ ॥౧౧౮॥

ఇతి - పూర్వేతాచార్యా శ్శ్రీపరాంకుశప్రభృతయః ధర్మాంతరదవీయసా ధర్మాంతరాణాం కమక యోగాదీనాందవీయసాదూరతరేణసకృత్ప్రపదనేనైవభక్తివదసకృదావృత్య నంగకేనప్రపదనేనైవతత్త్వణేతతాప్రపత్యుత్తరేషుణేభిమతం పరమపురుషార్థంసంప్రాప్తుః ప్రాప్తవంతఇతిశుశ్రుమశుశ్రవణఇత్యస్తాద్ధాతోర్ద్విదు త్తమపురుషబహు వచనం-

యద్వాసూర్వేవిభీషణాదయః అతఏవతత్ప్రకరణస్థం సకృదే
వప్రపన్నాయేతి వచనంప్రత్యభిజ్ఞాపితం - తత్క్షణేప్రపత్స్యత్త
రక్షణే అభిమతం రామ ప్రసాద రూపం నతు రాజ్య ప్రాప్తి
రూపం అపసిద్ధాంతాత్ - రామమనోరథ పరిపూర్ణార్థ
తయాభిమత రాజ్యాభిషేకంవా॥౧౦౮॥

నను ఇతరాంగైశ్చేత్స్య విధింవదతాం భవతా మపి
మతేహోద్యమిదం తుల్యమప్రాప్తానా మంగానాంనైరపేత్స్యం
తావన్నవిధేయంప్రయోజనవిరహాత్ప్రాప్తానామంగానాంత్వ
పరిత్యాజ్య త్వత్కథం తన్నైరపేత్స్యం స్యాత్తత్కథముభ
యధాపి నైరపేత్స్యమిత్యతః॥ ...*

చరమ-ప్రసక్తాంగత్వబాధేతుబ్రహ్మస్త్రసమ తేజసః।

ఉపాయస్యప్రభావశ్చక్రేంకర్యాదిచసుస్థిరం॥౧౦౯॥

ఇతి - యమనియమ ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారా దీ
నాం ప్రాప్తానామంగత్వ బాధాం నబ్రాహ్మోపాయం కింతు
అగ్నిహూత్రాదితు తత్కార్యయేవతు తద్దర్శనాత్ -
విహితత్వా బృశ్రమకర్మాపి - సహకారిత్వేన చేత్యాది
నావిద్యాంగత్వేన విహితవర్ణాశ్రమ ధర్మాణా మూచార్య
స్తుతేగతింవక్తేతివిద్యావిశేషేశ్రుతగతిచింతనాదీనాంచ దహర
తాండిల్యాదివిద్యావన్నాస విద్యాయా మపి విద్యాత్వా విశే
షాత్ప్రాప్తానామంగత్వమత్రబాధ్యతే నతు స్వరూపమపి తే
షాం బాధ్యం అతః ప్రసక్తానాం తేషామంగత్వబాధేతుబ్ర
హ్మస్త్ర సమ తేజసః బ్రహ్మస్త్రం హి ఇతరా నపేక్షం త
ద్భీషణవల్గాది బంధకరణేస్వయం శిథిలముభాదితిప్రసిద్ధం -
ఉపాయస్యన్యాసాఖ్య స్యాసహాయ శూరస్యైవప్రభావశ్చర
క్షితః - క్రేంకర్యాదిచ సుస్థిరమంగత్వంవిదైవ నిత్య నైమిత్తి

కాచీ కైంకర్యాదికంచ స్వరూపేణానుష్ఠేయతయానుస్థిరం
భవతి గతిచింతనాదికంచ విద్యాంగత్వంవినాస్వయంప్రయో
జనతయా కతవ్యమేవ - ఆదిశబ్దేనాకించనాధికారత్వం స
ర్వాధికారత్వంచ ప్రపత్తేస్సంగృహ్యతే - అన్యథా బుద్ధిత్వా
గపక్షే బ్రహ్మస్తువదసహాయతయా కార్యకారిత్యం యావ
జ్జీవం కైంకర్యానువృత్తిః కేవలకమయోగాది స్వరూపాను
వృత్త్యాకించనాధికారత్వంచ వదానుష్ఠేయత్వంచనస్యాదితి
భావః॥౧౨॥*

నను ప్రపదనాంగమేవ నిత్యనేమిత్తికం వక్తవ్య మన్య
థా ఆనుకూల్యసంకల్ప రూపాంగలోపాపాతా ద్భగవ దా
జ్ఞాపాలన మేవహ్యనుకూల్యంనామ తస్మాదానుకూల్య సంక
ల్ప మహిమేవ తేషామంగత్వ సిద్ధిరిత్యతతహ-

చరమ-సంకల్పమాత్రమేవాంగంశ్రుతమాచరణంపునః!

అనంగమాజ్ఞయాప్రాప్తంనసంకల్పనిబంధనం॥ ౧౩॥

ఇతి - ప్రపదనస్యఆనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాప్తికూ
ల్యస్యవజ్జన మిత్యాదివచ నైస్సంకల్పమాత్ర మేవాంగం శ్రు
తం మాత్రశబ్దార్థమేవాను వదత్యేవకారకి - ఆచరణం పు
నరనంగం తహే తత్త్విమధామిత్యతతహ - ఆజ్ఞయాప్రా
ప్తం శ్రుతిస్మృత్యాదిరూప యాభగవ దాజ్ఞేయా ప్రాప్త మవ
జ్జనీయమిత్యర్థః - నసంకల్పనిబంధనం యాథా ఉపనయ
నే - కమకురు మాసుషుప్తాః - భిక్షాచర్యంచరేత్సుపసి
తే గురూపదేశానంతర భావిపాథమిత్యాది సంకల్ప నిబంధన
త్వ ముత్తరకాలకమానుషానస్యనా స్తి కింశు శాస్త్ర విహి
తత్వ నిబంధనత్వం తథేహాపీతిభావకి - తస్మాత్ప్రపత్తి
సంగమపక్షకమావశ్యంకతవ్యమితిసిద్ధం॥ ౧౪॥

నను, యావతామనుష్మానం కథంస్యాత్ - అనంగ
స్యాప్యనుష్ఠానే జలతాడనాదిక మప్యనుష్ఠీయేతే త్యాశంక్య
తతోత్తరం ప్రాగుక్తమేవస్మారయతి.

చరమ-ఆహారగ్రహణంత్రాధాజాత్యాదినియమైర్ముతః!

కుర్యాల్లక్ష్మీశక్తేంకర్యంశక్త్యానన్యప్రయోజనః॥౧౨౨॥

ఆహారగ్రహణత్యాది శక్త్యా ఇత్యనేన యావదనుష్ఠా
నసంభవ శంకానిరస్తా - అనన్య ప్రయోజనఇత్యనేనప్రయో
జనాంతరాధావేషి లక్ష్మీశక్తేంకర్య రూపతయా భగవ త్ప్రీతి
మాత్ర ఫలకత్వేనానుష్ఠాన సంభవఖ్యాపనాత్ - జల తాడ
నాదీవాఫలత్వాదననుష్ఠేయ మితి శంకానిరాసశిష్టప్రాగే
వవ్యాఖ్యాతం॥౧౨౨॥*

ఏవం శ్రుతిస్మృత్యాదివిహితాచారాణా మనుష్ఠేయ
త్వం ప్రమాణశరణానామావశ్యకమన్యధాసంప్రదాయ విరో
ధ ఇత్యుక్త్యాతాకికదృష్టాంతనుపితత్రదర్శయతి ద్వాభ్యాం-.*

చరమ-మంగళ్యసూత్రవస్త్రాదీనసంరక్షయతియథావధూః!

తథాప్రపన్నశ్శాస్త్రీయపతిక్షేంకర్యపథతిం॥ ౧౨౩॥

యద్వన్మంగళ్యసూత్రాదస్త్యాగేసంరక్షణేపివా!

రక్షేన్నిరుంధ్యాద్భోగైర్వాపతిస్తద్వదిహపినః॥ ౧౨౪॥

ఇతి - వధూమంగళ్యసూత్ర వస్త్రాదీకపత్యు రా
జ్ఞానువర్తినీ తత్ప్రీతయేయథాసంరక్షయతి తథా ప్రపన్న శ్శా
స్త్రీయ పతిక్షేంకర్యపథతిం - పతిర్వోధా - శాస్త్రీయేత్యనేన
శాస్త్రతవీవాసాభగవతో భిప్రాయం వేత్తినప్రమాణాంతరా
దితిసూచితం॥౧౨౩॥త్యాగేచాధకదృష్టాంతమాహ-యద్వదితి-
వేతిమంగళ్యసూత్రాదే స్త్యాగేభోగైర్నిరుంధ్యా ద్భోగ పీ
నాంకుర్యాదిత్యధా- సంరక్షణేపిచరక్షేత్ వధూమితిశేషది-

తద్వదిహాపేతి॥౧౨౮॥

నను, జాత్యాదినియమైర్ముత ఇతిభవదుక్తం నసహామ
హే - వేదికంబ్రాహ్మణానాంతు రాజ్ఞాం వేదికతాంత్రికం -
తాంత్రికంవైశ్యశూద్రాణాం సర్వేషాం తాంత్రికంతు వేతి
హివివేచనీయం - భాగవతేష్వయం చాగ్రహ్మణః అయంశూ
ద్రఇతి వివేచనే మద్భక్తంశ్రోత్రియంహాపి నిషాదం శ్వపచంత
థా - వీక్షతే జాతిసామాన్యా తస్యాతినరకంనరఇతిప్రత్య
వాయస్మరణాద్వ్యవస్థాపన మేవనసంభవతీత్యత్రాహ-

చరమ-అవజ్ఞాథకమనథాకయభక్తజన్మాదిచింతనం।

శాస్త్రవ్యవస్థామాత్రార్థంతుతద్దూష్యతికవిత॥ ౧౨౫॥

ఇతి - అవజ్ఞాథకంభక్త జన్మాదిచింతనమేవానథాకయ
శాస్త్రవ్యవస్థామాత్రార్థంతుతద్దూషించిన్నదూష్యతి॥ ౧౨౫॥

ఉక్తవ్యవస్థాసిద్ధ్యధంత త్తజ్ఞాతిప్రదర్శనంతత్రతత్రద్య
ప్తం చేత్యాహ-.... ..

చరమ-అతఏవహిశాస్త్రే ఘత త్తజ్ఞాత్యేవదర్శితాః ।

ధమకవ్యాధతులాధారశబరీవిదురాదయః॥౧౨౬॥

ఇతి - శాస్త్రే ఘ పురాణాదిషుధమకవ్యాధాదయో
జాతిభ్యాపనపూర్వకమేవదర్శితాః॥౧౨౬॥

తేషాంవృత్తిరపి సస్వజాత్యనుగుణైవ తత్ర తత్రేతి
హాసేదర్శితేత్యాహ-

చరమ-స్వజాత్యనుగుణే వేషాంవృత్తిరప్యేతిహాసీకీ ।

విశేషవిధిసిద్ధంతుతద్దలాత్తత్రయ్యజ్యతే॥ ౧౨౭॥

ఇతి - విశేహాసీకీ - ఇతిహాసప్రోక్తావృత్తిరపి స్వజా
త్యనుగుణా మాంసవిక్రయాదివచనాత్ - ఏవకారేణశూద్ర
యోనావహం జాతోసోతోన్య ద్వక్తుముత్సహాఇతి ప్రశ్నేపిప్ర

భవాద్యనుచ్చరణా త్మర్యాదాతి లంఘనం నకృత మితి
 ద్యోత్యతే - నను ఉపాఖ్యానేవిదురస్య బ్రహ్మమేధసంసా-
 రోధమరాజేనకృతఇతి శ్రూయతే తత్కథమిత్యత్రాహ -
 విశేషవిధితి ఆకాశవాణ్యాత్రత్రబ్రహ్మమేధోభిహితఇతివిశేష
 విధిసిద్ధం - తత్తుతద్బలాద్విశేషవిధిబలాత్తత్రేవ యుజ్యతేనా
 న్యత్రేత్యర్థః॥౧౨౭॥*... *... *...*

నను, క్వచిత్సిద్ధమితి విధిలంఘన మన్యత్రాపి స్యాది
 త్యత ఆహ. ... *... *... *...*

చరమ-దేశకాలాధికార్యాదివిశేషేషవ్యవస్థితాః ।

నధర్మాఃప్రాప్తిమహాంతిదేశకాలాంతరాదిషు॥౧౨౮

ఇతి - దేశవిశేషవ్యవస్థితాధర్మాఃమాత్రులనుతా పరి
 ణయాదయః-కాలవ్యవస్థితాల్ప ద్వాదశ్యాదిషుఆమధ్యాహ్నాది
 క్రియాస్మర్వాఇత్యాదిక్రియమాణాః -అపకషాదయస్సూ-
 త కాదికాలే పంచమహాయజ్ఞాదిలోపాశ్చ -అధికారివిశేషే
 ఆతురాదౌ స్నానకల్పా యథా శక్తేషు ప్రసజ్యంతేతద్వద్వి-
 దురాదిషువిశిష్యవిహితాధర్మానాన్యత్రప్రాప్తువంతీత్యర్థః-
 యద్వా-దేవాలయసమీపస్థాః దేవసేవాధర్మా మాగతాః -
 చండాలాన్పతితాన్వాపిస్పృష్ట్యా నస్నానమాచరేత్ - ఇత్యా-
 దివచనసిద్ధదేవోత్సవకాలాదావవిగీత శూద్రాదిస్వశాన్యా-
 న్యదా యథానాచరణం - భగవత్సన్నిధౌ శూద్రాది దృష్ట
 భగవన్మహానేవేద్య స్వీకారేప్యన్యదేశే యథా తద్బద్ధాది స-
 రిత్యాగః - తత్త్వాదాంబ్యతులంతీర్థం తదుచ్ఛిష్టం స పావ-
 న మిత్యాదికంపురుషాంతరే యథానాదతకవ్యం వీధం విదు-
 రాదౌవిశేషవిధిసిద్ధమన్యత్రనప్రాప్తోతీత్యర్థః॥౧౨౯॥

వీవంమర్యాదామజ్ఞానంతః కేవలంబ్రామ్యంతీత్వాహ. ...

చరమ-కేచిత్త త్తదుపాఖ్యానతాత్పర్యగ్రహణాక్షమాః
కలికోలాహలక్రీడాంవధకాయంతిరమాపతేతి॥౧౨౮॥

ఇతి - తత్తదుపాఖ్యానానాంతాత్పర్యంభగవద్భక్త
మాహాత్మ్య విశేష మాత్ర ప్రఖ్యాపనం తద్గ్రహణాక్షమాః
కేచిద్రదమాపతేః కలికోలాహలక్రీడాం వధకాయంతిమర్యాదా
భంజనేనలీలాంసకల జనవిషయాముత్పాదయంతి॥౧౨౮॥ ...

సను సచపూజ్యోయథా హ్యహమితిపూజా క్షేచ్ఛాది
సాధారణ్యేన ప్రతిపాద్యతే - తత్సర్వమిత్యత్రాహ - క్షోక
త్రయేణ మాతృభిరిత్యాదినా - తత్రావ్యక్లోకాన్మృతవచనే
దృష్టాంతాథాముపాదత్తే.

చరమ-మాతృభిరిపితృభిశ్చైతాఃపతిభిరేవరైస్తథాః

పూజ్యాభూషయితవ్యాశ్చబహుకల్యాణమీప్సుభిః॥౧౨౯॥

జామయోయానిగేహనిశపంత్యప్రతిపూజితాః ।

తానికృత్యాహతానీవవినశ్యంతిసమంతతః॥౧౩౦॥

ఏవమాదిషుపూజోక్తిర్యథాచి(త్యం)త్యాన్నియన్యతే।

భక్తక్షేచ్ఛాదిపూజోక్తిరేవమేవ నియమ్యతాం॥౧౩౧॥

ఇతి-ఏతామహితరరిమాతృభిరిపితృభిరపతిభిరేవరైఃపూ

జ్యాభూషయితవ్యాశ్చపూజనీయాఏవమాతాపితృభిః పూజ్య
త్వముక్తం॥౧౨౯॥యథాజామయరిస్నుషారిలప్రతిపూజితారిల

సత్కృతాయానిగేహని శపంతితానిగేహనికృత్యాహతానీవకృ
త్యయారుద్రాదిసంబద్ధిన్యాహతానీవవినశ్యంతి॥౧౩౦॥ఏవ మా

దిషు పూజోక్తిః పూజావచనతయథౌచిత్యంమర్యాదామనతి
క్రమైశ్చ యథానియమ్యతే.నతువందనీయత్వాదికం తదథాఽ

ఏవమేవ భక్తక్షేచ్ఛాది పూజోక్తిరపి బహుమంతన్యత్వ సూ
త్రపరతయానియమ్యతా మన్యథాఽ॥౧౩౧॥

అథ సర్వధర్మపరిత్యాగవిధి పక్షే అంగనైరపేక్ష్య విధి
పరత్వమిత్యుక్తం కింతదంగలేన పరిత్యాజ్య మిత్యాకాంతా
యాం ప్రపత్యుత్తరకాలం ప్రాప్తం యత్త్రైకకర్మంతదపిద్వి
విధం సారకల్పరూపేణ తత్రకల్పంత్యాజ్యం సార భూతం
స్వరూపే తానుష్ఠేయంత్యంగత్వ బుద్ధి త్యాగే నానుష్ఠేయ
మిత్యాహ.ః

చరమ-సాక్షాల్లక్ష్మీపతావేవకృతం కైంకర్యమంజసా ।

సారకల్ప-విభాగేన ద్విధానద్భిరుదీర్యతే॥౧౩౨॥

ఇతిస్పష్టోధః॥ ౧౩౨॥

సారస్వరూపమాహ-

చరమ-కృతకృత్యస్యకైంకర్యం యదనన్యప్రయోజనం

శుర్వాదిరక్షణాధికంవాతత్సారం సంప్రచక్షతే॥౧౩౩॥

ఇతి - కృతకృత్యస్యానుష్ఠితోపాయస్యానన్యప్రయో
జనం భగవత్ప్రీతిమంతరేణ ప్రయోజనాంతరముద్దిశ్యా కృత
మిశ్యధః - శుర్వాది రక్షణాధికంవా యత్కియతే త
దపిసారమ్॥౧౩౩॥

కల్పం నిర్వక్షే.

చరమ-డంభాధికంపరపీడాధికంతన్నిరోధాధికమేవవా ।

ప్రయోజనాంతరార్థంవాకైంకర్యంకల్ప-ఇష్యతే॥ ౧౩౪॥

డంభాధికం భ్యాతిలాభాద్యధికం పరపీడాధికం పర
స్య వ్యాభ్యాదిపీడాసిద్ధ్యధికం తన్నిరోధాధికం పరేణ క్రియ
మాణకైంకర్యనిరోధాధిక మిత్యేవభాసతే - పీడాధికమిత్య
నేనసిద్ధత్వాత్ - పరస్యకారాగృహణౌ బంధనాధికమేవవాప్ర
యోజనాంతరార్థంవా భగవత్ప్రీథునాశ్చ-ర్వక మభిచా
తనత్పూజాదికమారభ్యతే చతుష్టత్ప్రదిప్రయోజనాంతరా

భాంవావేజ్జు - టేశస్యప్రవృత్తసమపాదాదికంక్రియతేతత్సర్వం
కల్పంభగవదుద్దేశేన ప్రయోజనాంతరవిప్లవాకృతం కషణ
కల్పమిత్యథాది - తాన్యేవభావాపసూతాని కల్ప ఇత్యుక్త
త్వాత్తత్సర్వంప్రపన్నస్య త్యాజ్యమితిభావః॥ ౧౩౪॥

నను అంగత్వేనపరిత్యాగేపి స్వయాపేదానుష్ఠేయం
సారమేవనకల్పమిత్యుక్తంతతత్సర్వకేంఘలమిత్యత్రాహ - .. *
చరమ-అతశ్చక్యానిసర్వాణిసప్రపత్యథామాచరేత్ ।

అశక్యేషుచసామర్థ్యం నతదథాంసమార్థయేత్॥ ౧౩౫॥

ఇతి - అతఃపరిత్యజ్యేత్సర్వం ధైర్యపేక్ష్య విధి చరత్వో
క్షేణికక్యాని సర్వాణిఆచర్య మాణాన్యపి నప్రపత్యథా మా
చారేత్ - అశక్యేషుచసామర్థ్యం యోగ్యతాంతదథాంప్ర
పత్యథాం నాజాయేత్ - అంగత్వేహి అసతాం యూపా
దీనామాజానాయ యతితవ్యం - నాత్రతథా - యథా శక్తి
క్షౌంకర్యత్వేనానుష్ఠేయత్వాదితిభావః॥ ౧౩౫॥ ... *

ఏవమేవ సర్వధర్మత్యాగ విధిపక్షే నిత్యకర్మాదివి
ధాయక ప్రమాణానాం సాత్వికత్యాగ మాత్ర విధాయక ప్ర
మాణానాంచావరోధోయథా సిద్ధ్యతితథానిర్వాహనాహ -
ఆత్మాశక్యేతిక్రమేణ .

చరమ-ఆత్మాశక్యపృథాయాసనివారణమిహోపివా ।

లజ్జాపురస్సరత్యాగవాదోప్యత్రనియమ్యతాం॥ ౧౩౬॥

సుదుష్కరేషుధర్మేషుకుశలావలంబితః ।

ఆశాలేశానువృత్తిర్వాత్యాగోక్త్వావినివార్యతే॥ ౧౩౭॥

అవిశిష్టఫలత్వేనవికల్పోయచ్ఛసూత్రితః ।

తస్మత్తేనాపివాత్రేష్టంబ్రహ్మస్త్రిన్యాయసూచనః॥ ౧౩౮॥

ఇతి - ఆత్మాశక్యేషు పృథాయాసనివారణాది విషయే

వ్యభోద్యోగతస్యనివారణంలశక్య సర్వధమసాధనాథక
 వృధాయాసంపరిత్యజ్యేత్యథః - పరై స్వరూపత్యాగప
 ష్టే పరీత్యపసగన్య లజ్జానుతాపాది త్యాగాథకత్వస్యో
 క్తత్వాపశక్యవిషయక వృధాయాసత్యాగమాత్రపక్షే ఇహాపి
 భగవదభిమతలజ్జాప్రభృత్యాగో వ్యపసగన్యథతయాప్ర
 వేశ్యతాం కోదోష ఇత్యతలహ - ఇహాపివేతి-అశక్యారంభం
 కృత్వా సర్వంవృధాజాతమితిలజ్జాపురస్సరశబైనపునఃపునల
 జ్జానుతాపాదిర్వివక్షితః ససర్వోపపరీత్యపసగన్య ఇతి భా
 వః - లజ్జాదిభిస్సహశక్యవిషయ వృధాయాసం పరిత్య
 జ్యేత్యథః - అత్రపరీత్యపసగన్యలజ్జాదిత్యాగవాదోపి నియ
 మ్యతాంప్రవేశ్యతాం తస్మాదాత్మాశక్యేత్యారభ్యనియమ్యతా
 మిత్యేకకల్పః॥౧౩౬॥ఉపరికల్పాంతరమాహ-సుదుష్టరేష్వితి-
 సుదుష్కరేషు ధమేషు విషయ సప్తమీ కుశకాశావ లంబ
 తః - ప్రవాహే డాకృష్టస్య కుశ కాశావ లంబనంయ
 తా నకార్యక్షమం తాదృశోపాయాభాసతః యోగాభ్యా
 సప్రాణాయామాది శిక్షయాశ్చనైశ్చనై రహంసాధయేయమి
 తి సీసాధయిషయాడపాయాభాసపరిగ్రహ దాశాలేశానువృ
 త్తిర్వాత్యాగోక్త్యా వినివార్యతే సుదుష్కరధమ విషయక
 కుశకాశావలంబన కల్పోపాయాభాసపరిగ్రహ జనితాశాలే
 శంపరిత్యజ్యేత్యథః॥౧౩౭॥తృతీయంకల్పమాహ-అవిశిష్టేతి-
 విద్యాసు దహరశాండీల్పాదిషు అవిశిష్టఫలత్వేన మోక్ష రూ
 పఫలావిశేషేణ వికల్పాయ స్సూత్రితః - వికల్పోవిశిష్టఫల
 త్వాదితి తస్మత్తేన సూత్రితవికల్పప్రదశకన ముఖేన బ్రహ్మ
 ప్రాప్త్యానుసూచనంవా అత్రత్యాగవిధావిష్టం-అయంభావః-
 విద్యావికల్పవిధానా ద్విద్యాసు యథాపరస్పరనైరపేక్ష్యంత

భావిద్యాత్వానిశేషాత్ప్రపత్తావపి విద్యాంతరాంగభూత గ
తిచింతనాద్యనపేక్షావశ్యంభావాత్ప్రస్తుతప్రపత్తా వితరాంగ
మేళనాపేక్షాయాం విశ్వాసజైధిలేనప్రపత్తిప్రచ్యవనాపత్వా
బ్రహ్మస్తున్యాయదృఢీకరణాయవిద్యాంతరాంగాని గతిచిం
తనాదీని పరిత్యజ్యే త్యథా ఇతి త్వాగవిధి
ర్యోజ్య ఇతిభావః॥ ౧౩౮॥..... ❀

అహత్యపూర్వోక్తప్రకారాన్సంగృహ్యహజ్ఞోకధ్వయేన ❀
చరమ-అతోశక్తాధికారత్వమాకించన్యపురస్క్రియా ।

అనంగభావోధమాణామశక్త్యారంభవారణం॥ ౧౩౯॥

తత్ప్రత్యాశాప్రశమనంబ్రహ్మస్తున్యాయసూచనం ।

సర్వధర్మపరిత్యాగశబ్దాథాన్సాధుసమృతాః॥ ౧౪౦॥

అతఃక్తప్రకారాదశక్తాధికారత్వ మనువాదపక్షేభి
తమిత్యథః-విధిపక్షేపంచధానిర్వాహమాహ - ఆకించన్యపు
రస్క్రియా ఆకించన్యప్రతిసంధానరూపకాపకణ్యంపురస్కృ
త్యశరణంప్రజేత్యథః - కార్పణ్యంగతయావిధిరిత్యథః-
ధర్మాణామనంగభావః విద్యాంతరామ్నాతానాంవిద్యాత్వ
సామ్యదాగతానా మంగత్వా నపేక్షతా విధిరిత్యథః - అ
శక్త్యారంభవారణం॥ ౧౩౯॥తత్ప్రత్యాశాప్రశమనం-బ్రహ్మ
స్తున్యాయసూచనం-అహత్యసంభర్త శబ్దాథాన్షడ్విధా
సాధుసం మతాః - సతుస్సర్వాపత్యాగోపా ఉపాయే ఘో
పాయత్వమతి త్యాగోవేత్సుక్తం॥౧౪౦॥

పక్షాంతరమాహః.

చరమ-దేవతాంతరధర్మాదిత్యాగోక్తిరవిరోధినీ ।

ఉపాసనేపితృత్వాదిహాసానవిశేషికా॥౧౪౧॥

దేవతాంతరస్య బ్రహ్మణీవాదేరుపాసనాది ధర్మాణాంత్యా

గో క్తిరవిరోధినీ - ప్రమాణాంతరావిరోధినీయద్యపి తథాపి ఇ
హ సా ఉ క్తిరవిశేషికా - ఉపాసనేపితుల్యత్వా దతోనాత్యంత
మాదరణీయోయంపక్షభిభావః॥౧౮౧॥

అథద్వితీయపాదవ్యాఖ్యాన ముపక్రమ్యమా మిత్యనేన
సౌలభ్యం తృతీయచరణాస్థాహం శబ్దేనపరత్వంచద్యోత్యతే.
శ్రీగీతాయామేవావతార రహస్యజ్ఞానం పురుషోత్తమ విద్యా
బాపునభవహేతురితి ప్రతిపాదనా దవతారే సౌలభ్యప్రక
టనా త్పురుషోత్తమశ్చైవ యస్మాత్ తురమతీతోహమక్షరాద
పి చోత్తమః - అతోన్మీలోకేవేదేజ ప్రథితకిపురుషోత్తమః -
ఉత్తమకిపురుష స్వస్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః - యోలో
క త్రయమావిశ్వ భిభత్యో వ్యయ ఈశ్వర ఇత్యాదినా పర
త్వప్రకటనాత్తదుభయ మప్యత్రపదద్వయే ద్యోత్య మిత్యభి
ధాస్యో అవతారరహస్యజ్ఞానం సద్వారకప్రపత్తిసత్వస్య ఉ
పాయఘోకరమద్వారక ప్రపత్తివృత్తస్య శరణ్యగత వేద్య
గుణేషు ప్రధానతమంవేద్యం సౌలభ్యమభివ్యవక్తీతి వక్తుమవ
తారరహస్యరూపం ప్రసంగాత్సంగహ్యహ - అవతార
స్యసత్వత్వ మితి ద్వాభ్యాం కేచిదేంద్రజాలిక దళితవిచి
త్రవస్తు ప్రపంచవదవతారశరీరస్యమిథ్యాత్వ మేవచమమయ
చక్షుగ్రాహ్యసుఖదుఃఖానుభవహేతు చాల్యయావనాదిప
రిణామవచ్ఛరీరపరిగ్రహస్య సర్వస్యపరమేశ్వరే దుర్వచత్వా
ద్దిత్యాహుః శన్నిరాకరణాయాహ.

చరమ—అవతారస్యసత్వత్వమజహత్స్వస్వభావతా ।

శుద్ధసత్వమయత్వంచస్వేచ్ఛామాత్రనిదానతా॥౧౮౨॥

ధర్మగ్లానౌసముదయస్సాధుసంరక్షణార్థతా

ఇతిజన్మరహస్యమయోవేత్తినాస్మత్తునభవః॥౧౮౩॥

అవతారస్యసత్యత్వమితి - అయంభావః - అవతారస్యాపరమాధ్మత్వే తద్జ్ఞానస్య ముక్తిహేతుత్వాసంభవశ్చ
పారమాధికవిషయజ్ఞానంహిసంసారహేతుస్తత్వజ్ఞాననిత్రే
యసహేతురితి సర్వసంప్రతిపన్నం - జన్మకర్మచ మేది
వ్య మేవం యోవేత్తితత్వతః - త్యక్త్వాదేహంపునజన్మస్తే
తిమామేదిసోఽజ్ఞానేతి తాత్వికత్వస్య కణ్ఠోక్తత్వాచ్చ అజహ
త్స్వస్వభావతా అజహత్స్వస్య స్వభావః సర్వజ్ఞత్వ సర్వే
శ్వరత్వాకర్మక వశ్యత్వాపహత పాప్మత్వ సత్య కామత్వ స
త్యసంకల్పత్వాది స్వభావోయస్య - అజోపిసన్నవ్యయాత్తా
భూతానామీశ్వరోపిసత్ - ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభ
వామ్యుత్తమాయయేతిహ్యుక్తం-స్వాంప్రకృతింస్వస్య భావం
అత్తమాయయా - మాయావిచిత్రశక్తిః - శుద్ధసత్త్వ మయ
త్వంచాప్రాకృత దివ్యమంగళవిగ్రహత్వం - జన్మ కర్మ
చమేదివ్య మిత్యుక్తేః - స్వేచ్ఛామాత్రనిదానతా - సంభ
వామ్యుత్తమాయయేతి - తదాత్మానం సృజామ్యహ మితిచ
వచనాత్ || ౧౪౨ || ధర్మగ్లానౌగముదయః-యదాయదాహిథ
మన్యగ్లానిథవతిభారత-అభ్యతానమధర్మస్య తదాత్మా
నంసృజామ్యహమిత్యుక్తేః - సాధుసంరక్షణార్థతా - పరి
త్రాణాయసాధూనామితి కథనాత్ - ఇతివీవంప్రకారేణ జ
న్మరహస్యంయోవేత్తిఅస్యనపునర్భవశిసంసారశత్యర్థః || ౧౪౩ ||

వీవం మామత్యనేన పురస్థితయా స్వాత్మనఃప్రదక్షణ
నాత్సేలభ్య మభివ్యక్తం - ఉత్తరత్రసర్వపాప నివర్తకత్వ
కథనా త్స్వితంత్ర్యంచస్పష్టం - ఇమేచసౌలభ్యస్వాతంత్ర్యే
భరస్సరసాపేక్షతయా సమాశ్రయిత్యానాం రక్షణోపాయ
స్తేపరస్పరవ్యతిరేక త్వప్రయోజకే శత్యాహ-

చరమ-స్వతంత్రస్యాఽపి నైవస్యాహాశ్రయోదుర్లభస్యతు!

అస్వతంత్రతల్పలంఛనస్యాత్మలభాదాశ్రితాదపి॥౧౪౪॥

ఇతి - స్వతంత్రస్యాపి గుణభస్య సౌలభ్యా భావే
 ఆశ్రయః ఆశ్రయణమే నస్యాత్ - సులభాదాశ్రితాదపి అస్వ
 తంత్రాశ్చల మైశ్వర్యాదీ ఫలం నస్యాత్ - స్వతంత్రస్య దా
 లభ్యే ఆశ్రయణమేవ నఘటతే సులభస్యాస్వతంత్రత్వే ఆశ్ర
 యణఘటనేపి ఫలం చాస్తి - తస్య తత్ప్రదానాసామర్థ్యాక
 దీతి భావః॥౧౮౪॥...

నను అస్వతంత్రాన్మాభూత్ఫలం క్షేంకర్మచతురభ్యుత
వీవేద్యత్రాహ- * * *

చరమ-అష్టతంత్రేన కేంకర్యం సిద్ధ్యై స్త్వైర్వరప్రసంగతః ।

దులక భేసాధ్యమస్యేతన్నహృద్యంలాక సతితః॥౧౪౫॥

ఇతి - అస్వతంత్రేవిషయే కైంకర్యమపినసి ధ్యేత్వా స్వ
రప్రసంగతః స్వేచ్ఛయాపి స్థితా విరోధాభావాత్ - నహి
పరతంత్రమశక్తం ప్రత్యక్షికంకరతయా పరతంత్రతయా వస్థాత
వ్యం - తస్యైగ్రహణైగ్రహణమత్వేన స్వేరజేవావస్థానం
భవాదిత్యర్థః - అన్యథా జీవస్యాప్రయోజకజీవాంతరంప్ర
తి కైంకర్యప్రవృత్త్యాపత్తిః - స్వతంత్రేయద్యపి కైంకర్య
ముచితం తథాపి దుర్లభతస్త్రినాథ్యమపి సాధయితుంయో
గ్యమపి కైంకర్యం నహ్యద్యంయథా దమియసి రాజ్ఞీభృత్యానాం
పరివర్త్యానహ్య ద్యాతథాప్రకృతేవీత్యర్థః॥౧౮౫॥

మామిద్యస్యసౌలభ్యం తాత్పర్యాథ-ఇత్యుక్త్వా చీకటి
 జ్వస్యపడథాఽ అచాత్యైరుపదిష్టాఇత్యాహ ద్వాభ్యాం- ...
 చ. చరమ-ప్రాప్యనేర్మప్రావకత్వంస్వప్రాధాన్యనివారణం.

ప్రతిత్వైర్భాగ్యమాతత్వమన్యోపామైరన్యాయాగ్రహః॥

తదంగైరప్యసంబంధస్సర్వసాధ్యేష్వభిన్నతా ।

ఇథమథాక్షణాచాన్యైరేకశబ్దస్యదర్శితాః॥౧౪౩॥

మామిత్యత్రఏకవచనాదేవ స్వగత సంఖ్యాభిధానా
దేకశబ్దస్యాథాంతరేణ భావ్యం - తత్త్రింషాప్రపాప
కయోక్త్యేకంప్రాప్యమాత ఏవాహంప్రాపకత్వేనోపాయ
త్వేనస్వీకార్యఇతి భావరి - స్వప్రాధాన్యనివారణం - ఏ
కేముఖ్యాన్యకేవలా ఇతికేవలంయాం శరణంవ్రజ - మామేవ
శరణంవ్రజేత్పథః - మామేవయేప్రపద్యంత ఇతివదవధా
రణాథాకత్యం ఏకశబ్దస్యేతియావత్ - తేనాహం స్వయమేవ
తనోపాయోస్మి శరణవ్రజ్యాకర్తృత్వాన్తమాపి కించిదుపాయ
కోటి ప్రవేశఇతి త్వయానాభిమంతవ్యం - మద్భ్రతకశేబరస్య
మయాదత్తధియోమదిచ్చాధీనప్రవృత్తేమాంవినా తవ సత్తేవ
నాస్తీతాదృశస్య తేతవకథముపాయత్వం రక్షా శేషణ క
ర్తృత్వ మాత్రేణరక్షణోపాయత్వే చాత కస్య స్వరక్షణో
పాయత్వాపత్తిః స్రన్యాధీనస్తనంధయస్యాపిరోదనాదిద్వా
లేణ స్వరక్షకత్వాపత్తేశ్చ తస్మాదహమేక ఏవోపాయోనత్వ
మితి కర్తృత్వ వ్యాచృత్యథా మేకశబ్దఇతిభావః - అనేనై
వన్యాయేన ప్రపత్తేరప్యసంపాయత్వ మేకశబ్దవ్యారత్వ మి
త్యాహ - ప్రపత్తే ర్వాజమాత్రత్వం - నివ్యాజ రక్ష
కత్వే సర్వ ముక్తిప్రసంగా త్త్రించిద్వాజ సామేషం మా
మేవోపాయతయా స్వీకృతవతోకించనస్య వ్యాపారోష్యహ
మివ కథముపాయ స్స్యదతోహమేక ఏవస్థితోపాయఇతిప్ర
పత్తేర్వాజమాత్రత్వ సిద్ధ్యథాం ఏకశబ్దఇతి భావరి - దృ
ష్టంచలోకే ఇదమాపథ మేకమేవ తవసర్వరోగహర మిదం
స్వీకుర్విష్యుక్తే సర్వరోగ నివతకకర్తృ మేకస్యాపథస్యేవ సి

ధ్యతి నతుస్త్వికారో శృపాయశ్చతి నతచేకత్వవచన విరోధశ్చ
 తి భావః - అన్యోపాయై రనన్వయః - ఉపాసనాదిభి రన
 న్వయిరి అసంసగః - ఉపాయాంతరా నపేక్షత్వమితి యా
 వత్ - యథా అంగప్రపత్వసుష్మానానంతర ముపా సనా
 దికమంగిభూత మపేక్ష్యమోక్షప్రదవీవ భగవానకించన విశం
 బాక్షమవిషయేప్రపత్తి మేవాంగీకృత్యభక్త్యాదికమనపేక్ష్యేవ
 రక్షతి - ప్రపత్తైరుపాయాంతరనైరపేక్ష్యాయే కశబ్దః - మా
 మేకంశరణంప్రజ-ఉపాయాంతరమనపేక్ష్యహమేవ తదుపా
 యాంతరంమయ్యేవారోప్యస్వయమేకవీవ త్వాంరక్షి ష్యామి
 త్యతోమామేకమేవశరణముసాయంస్వీకుర్వితిభావః - అత ఉ
 పాయాంతరనైరపేక్ష్యం ప్రపత్తైర్భగవచ్ఛబ్దవిశేషణేనాప్యేక
 శబ్దేనద్యోత్యతే - తదంగైరప్యసంబంధః - విద్యాంతరాంగ
 త్వేనామ్నతానాంగిత్యనైమిత్తికాదీనామపివిద్యాత్వసామ్య
 త్ప్రపత్తావపిప్రాప్తానామంగత్వమనపేక్ష్యేవ
 శరణం వ్రజేతి తదంగానాం నైరపేక్ష్యసిద్ధ్యర్థ మేకశబ్దశ్చ
 తిభావః - అహమేకవీవాంగాంతర పుష్కలోపాయాంతర
 కృత్యమపికరిష్యామితిస్వవిశేషణమేకశబ్దంప్రయుంజానస్య భ
 గవతస్తాత్పర్యంతాయంచార్థిపరిత్యజ్యేత్యస్యాంగాంతర నైర
 పేక్ష్య విభాయకత్వపక్షే తద్బద్ధీకరణాయ తదనువాదక్షేకశ
 బ్దః పరిత్యజ్యేత్యస్యానువాదతయా ధికారపరత్వేతు ఏకశబ్ద
 న్యైవాధ్యక్షత్వక్రం సర్వసాధ్యేష్వభిన్నతా సర్వఫలేష్వభి
 న్నతా - సర్వోపాయశ్చమితి యావత్-యద్యేనకామ కా
 మేననసాధ్యంసాధనాంతరైః - ముముక్షుణాయ త్సాంఖ్యేనన
 యోగేనసభక్తితః - ప్రాప్యతే పరమంధామయతోనావతశ్చ
 తేచునః - తేనతేనాప్యతేతత్తన్నాసేనైవమహామున ఇతి

తత్తత్ఫలకామనయా ప్రపన్నానామకించనానా మహామేక ఏ
వతత్తదుపాయ సాధ్యంఫలంసాధయామీతిఫలాంతరేష్వభిన్న
తా ఉపాయత్వమితి ఫలితం - ఏ తేషడధానాచార్యైరదా
శ్చితాః॥౧౪౭॥

పరపక్షం నిరాకరోతి - కేచిత్త్విత్వాది నవభిన్నోక్తేః-

చరమ-కేచిత్త్విహైకశబ్దాధానం శరణ్యైక్యంప్రచక్షతే ।

విశి నష్టితదాపిశ్రీగుణవిగ్రహత్ప్రభుం॥౧౪౮॥

ఇ తి - కే చి త్తు ఇ హ చ ర మ స్తో కే శ
ర ణ్య యై క్య మే క శ బ్దా ధా నం ప్ర చ క్ష తే ఏ క ఏ వ భ గ వా క్
శ ర ణ్యః న తు శ్రీ ర పి సి ధ్ధో పా య ఇ తి తే హా మా శ యః త ద్దూ ష-
య తి వి శి న స్టీ తి త దా పి ఏ క శ బ్ద స్య శ ర ణ్యై క్య ప ర త్వే పి శ్రీః ప్ర
భుం భ గ వం తం గుణ వి గ్ర వ ద్వి శే న స్తి సి ధ్ధో పా య స్య త స్య వి
శే షణ త యా వ ణి ష్ఠ తే - ఏ వం చ గుణా ది వ దు పా య తా వ చ్ఛే
ద క త యా వే ద్యా కార త్వే న వా సి ధ్ధో పా యా ను ప్ర విష్టా దే పీ త్య
ధాః - స చా వ చ్ఛే ద క వి శే షణ త్వే పి నో పా య సి ధ్ధి రి తి నా చ్యం-
ద్య య శ్రు త చ ర ణ యో ర ప్య ను పా య తా ప్ర సం
గ ఇ తి భా వ ॥౧౪౮॥ *...*...*...*...*...*...*...*

న కేవల ముపాయవిశేణతయోపాయత్వం తస్యాభగ
వతఇవ ఈశ్వరత్వాదేవ ముక్త్యుపాయత్వవ్యవస్థాపనాద్యా
గాదా యజమానపత్నీరి కత్పుత్రం యథా తుల్య మితి
తాంత్రికాభ్యుపగతం తథాత్రాపిద్వయోరాశ్రిత త్రాణదీక్షా
యామిత్యాహ- *

చరమ-ఈశ్వరీసర్వభూతానామియంభగవతరిప్రియా।

సంశ్రితత్రాణదీక్షాయాంసహధమచరీస్త్రతా॥౧౪౯॥

ఇతి - సర్వభూతానామిష్టతథా శ్రుతిప్రసిద్ధేరి ఈ

శ్వరత్వే సిద్ధేతస్యాముక్త్యపాదాత్వం పశ్యురివేతి భావః -
 భగవతోప్రియేత్యనేన వాల్మీకీభ్యాతిశయా దస్యానంతాప రా
 ధ్దేస్సంజాత కాలుష్యమపి భగవంతం ప్రపన్నవిషయే ప్రస
 న్నీకృత్య మోక్షప్రదానాభిముఖంకరోతిఅతోవ్యసాయత్వం
 తహి-మామేకమితి కథమత్రాహ సంశితత్రాణ దీక్షాయాం
 సహధర్మచరీస్తృతా - అత్యైసహహృషీకేశో దేవ్యాకా
 రుణ్యరూపయా - రక్షకస్సర్వసిద్ధాంతే - ఇయంసీతా మమ
 సుతాసహధర్మచరీతవేతిస్తృతా - ఇతి అతోవైకత్వవిరో
 ధఃఅతఏవతదంతర్భావాత్త్వం నప్రధగభిధత్తేతుతిరపీతిపూ
 ర్వాచావైస్సమధికతమితి భావః॥౧౪౯॥

ఏకశబ్దావిరోధేన వైశిష్ట్యమేవదేవ్యాస్సిద్ధతీ త్యత్ర
 నిదర్శనమాహ- ... *

చరమ-ఏకంజగదుపాదానమిత్యక్తేపిప్రమాణతః।

యథాపేక్షితవైశిష్ట్యంతథాత్రాపిభవిష్యతి॥౧౫౦॥

ఇతి - సదేవసోమ్యేదమగ్రాసీత్-ఏకమేవాద్వితీయ
 మిత్యత్ర సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టం బ్రహ్మోపాదానమిత్యథా
 వణానాత్ విశేషణస్యఉపాదానబ్రహ్మగత్రేక్య విరోధిత్వం
 నాస్తిశబ్దదిహాపి మోక్షోపాయవిశేషణత్వే నాన్వయేపి దే
 వ్యావైకశబ్దాథావిరోధశ్చితి భావః॥౧౫౦॥

దృష్టాంతాంతరమాహ-

చరమ-ఏకోపాస్తివిధానేపిగుణాదీనాంయథాన్వయః।

తథేకశరణవ్రజ్యావిధానేప్యనుమన్యతాం॥౧౫౧॥

ఇతి - తమేవంవిదిత్వాతిమృత్యుమేతీతి తదేకోపాస
 నస్య ముక్త్యుపాయత్వాభిధానం తత్తద్విద్యా ప్రకరణామ్నా
 త గుణానివైశిష్ట్యేపి నపరుద్భుతే తద్వైకతీభావః॥౧౫౧॥

త దేవవిష్ణుస్త్వకృతైశ్చపసంహరతి-

చరమ-యథాగుణాదివైశిష్ట్యేసిద్ధౌపాయైక్యమక్షతం।

ఏవంపత్నీవిశిష్టత్వైశ్చకీష్టంశాస్త్రచక్షుషాం॥ ౧౫౨॥

ఇతి - ఏవంపత్నీవిశిష్టత్వైశ్చపిఇతికరణమధ్యాహ్నం-

ఏవంపత్నీవిశిష్టత్వైశ్చపిత్యభిష్టం శాస్త్రచక్షుషామిత్య

స్వయః॥ ౧౫౩॥

...

...

...*

దేవ్యాభగవదపృథగ్నిధత్వా దపృథగ్నిధయో మధ్యే
ఽన్య తరతీతక నేన్యతరన్యపృథక్-తక స ఘమస్తీత్యత్ర సదృ
ష్టౌతముదాహరతి. ...

చరమ-ప్రభాప్రభావతోర్యద్వదేకోక్తావితరాన్వయః।

ఏవమన్యతరోక్తాస్యాత్సహవృత్త్యభిధానతః॥ ౧౫౩॥

ఇతి-ప్రభాప్రభావతోరేకోక్తాదీపరగతస్సూర్యఉదిత ఇ
త్యాదౌ ఇతరాన్వయఃప్రభాన్వయోద్వదేవం దేవస్యాభిధా
నేదేవ్యాస్తస్యాశ్చభిధానేదేవస్యాపిగ్రహణమితి-తత్ర హేతు
మాహ - సహవృత్త్యభిధానత ఇతి-అచన్యారాఘవేదాహం-అ
నన్యాహిమయాసీతా-విష్ణోశ్శ్రీరసపాయినీ- అసాంతాబ్రహ్మ
ణస్తస్యసాహమస్మి సనాతనీత్యభిధానాత్॥ ౧౫౪॥

నస్య స్తవృత్త్యభిధానత్వం దేవ్యాస్తావతా కథ ముపా
యతాన్వయః - చిదచిత్ప్రపంచస్యాపి తథాత్వ ప్రసంగా
దిత్యత్ర నయ్యుక్తిబలమేవాత్మోద్భవితం - కింతుప్రమాణమే
వాత్ర ద్రష్టవ్యమిత్యాహ-

చరమ-స్మరంతిచైనాంమునయస్సంసారాణ్ణవతారిణీం।

ఉచతుస్స్వయమప్యేతత్సాత్వతాదిభుతాపుభా॥ ౧౫౪॥

ఇతి - మునయఃకాశ్యపాదయః ఏనాం సం సారా
ణ్ణవతారిణీం స్మరంతిసర్వకామప్రదాం రమ్యం సంసారా

ణావతారిణీం - క్షిప్రప్రసాదినీం లక్ష్మీం శరణ్యా మను
చింతయేత్ - యామాలంబ్యసుఖేనేమం దుస్తరంహి గుణో
దధిం - నిస్తరం త్యచిరేదైవ వ్యక్తధ్యాన పరాయణాః -
ఇత్యాదికం-నకేవలమేతావత్ - సాత్వతాదిషుతావుభౌ -స్వ
యమేవో చతుః-లక్ష్మీం మాంచసురేశేశం ద్వయేన శరణం
గతః - మల్లోకమచిరాల్లభ్యా మత్సాయుజ్యం సగచ్ఛతి -
మామేకాం దేవ దేవస్య మహిషీంశరణంప్రజేదితి పర స్పర
మూచతుః॥౧౫౪॥*... ..*

కించ శరణమంత్రపీఠ పంరో క్తసుపాయదశాయాము.
పేయదశాయాంచ శ్రీవైశిష్ట్యం పస్తాదుపేయదశాయా మే
వ వైశిష్ట్యవాదినాంభవతా మేకత్రపటపాలె పినియామకమి
త్యాశయాదాహ.*

చరమ-ఉపాయోపేయదశయోద్వక్తయేపిశ్రీస్సమన్వితా ।

ఇష్టాచశేషిణీద్వంద్వేశేషవృత్తిర్నతోచితా॥౧౫౫॥

ఇతి - ననుతస్యానుపేయదశాయామప్యనన్వయవీ
వా స్త్వీత్యతతహ - ఇష్టాచేతి - ఉభయాధిష్ఠానం చై
కం శేషిత్వం - అస్యా మమచ శేషంహివిభూతిరుభయాత్మి
కేతి వ్యాసజ్యపృత్యేక శేషిత్వాశ్రయత్వా దుభయోశ్శేషవృ
త్తి శ్చోభయవిషయిణీ భవతామభీష్టేతి తద్రీత్యా పూర్వఖం
డేఉపాయకోటావసుప్రవేశపరత్వంయుక్తమితిభావః॥ ౧౫౫
ఉపసంహరతి.

చరమ-అతోనన్యపరానేకశ్రుతిస్మృత్యనుసారతః।

పశ్చివిశిష్టవైకప్రపత్తవ్యభిహౌదితః॥ ౧౫౬॥

ఇతి - అతఃక్తయంతేఃఅనన్యపరానేక శ్రుతిస్మృత్య
నుసారతః ప్రాశస్త్యాద్యాన్యపర్య రహితాః అనేకాశ్చశ్రు

తయ స్మృతయశ్చ తదనుసారతోదేవ్యా ముక్తిహేతుత్వైశ్చ
 తయస్తావత్ - శ్రీయం లోకేదేవబుద్ధ్యముచారాం - తాంప
 ద్భవేమిం శరణమహంప్రపద్యే - అలక్ష్మీరే ఇత్యత్రఅలక్ష్మీ
 శబ్దస్స-సారపరకి - కామవత్సా అమృతందుహానా - సానో
 లోకమమృతందధాతు - శ్రీయంవసనా అమృతత్వమాయన్ని
 త్యాదికాః - భగవతో ముక్తిహేతుత్వస్యచ శ్రుతిసిద్ధత్వా
 దుభయోః పృథక్కుక్తి దత్వైశ్చశ్వరద్విత్వా సత్యా ఉభయవి
 ధశ్రుతీనామప్రేయక కంఠాయ ఉకారోలక్ష్మీవాచకః మకా
 రస్తుతయోదాహరణ ఇతి ప్రణవవివరణ రహస్యామ్నాయోక్త
 క్రమేణవిశిష్టపరత్వ స్యావశ్యవాచ్యత్వా తస్మాద్విశిష్టస్యము
 క్తిదత్వేవితాః ప్రమాణం - స్మృతయశ్చ- ఆర్యాశోదా
 వరదా ధర్మకామాధర్మమోక్షదా - అప్రమేయాత్మికా
 సూక్ష్మా పర నిర్వాణదాయినీ - విముక్తిఫల దాయినీ -
 భోగదాముక్తిదాయినీ - వాచకపరం ప్రాథమికతా ప్రప
 ద్యేన్నియతస్మై మిత్యాదికాః పూర్వోక్తాస్తదను సారతః
 పత్నీవిశిష్టపక్షేకః శ్రీమ న్నారాయణ ఏవ ప్ర ప త్త వ్య ఇ
 హేమాదితఇతి॥౧౫౬

... .. *

ఏవమేకశబ్దార్థముక్త్వా శరణముపాయం ప్రజబుద్ధ్య
 స్వస్వాత్మరక్షాభరణమపాణం కుర్వీతి పర్యవ సితార్థ ఇతి
 వ్యాఖ్యాతం - అత్రకేచిద్వ్రజేత్యనేననకించిద్విధీయతే భగ
 వత స్సన్న్విత్యచకేషశేషిభావ సంబంధ జ్ఞానమాత్రాదేవ భగ
 వాక్ ప్రసన్నోముక్తిం ప్రయచ్ఛతి - సిద్ధోపాయ ప్రతిపత్తి
 మాత్రంవా ముక్త్యుపాయః - అనివారణమాత్రంవా, అచి
 ద్వాన్యత్తిమాత్రంవా, చైతన్యకృత్యంవా, చిత్త సామాధా
 నమాత్రంవా, అధికారిణికృత్యులదత్తం క్తం భర సమపాణం

నామ కించిద్విధేయంనాస్తి - యద్వాప్రపత్తిః పాపాయత
యా విధీయతే కింత్యధికారివిశేషణ మాత్రమిత్యాదయః పర
పక్షాః ప్రతిష్ఠిస్తాః - తత్రచ సంబంధజ్ఞానమాత్రస్యచ శాస్త్ర
శ్రవణమాత్రేణాపి స్వతవీవజననాద్వాక్యార్థజ్ఞానస్యచావి
ధేయత్వాదవిధేయజ్ఞానవాదస్యచ భాష్యవీవనిరాకరణాజేతే
న సిద్ధోపాయప్రతిపత్తిపక్షోపి నిరస్తః - అనివారణస్య సు
మప్ర్యాదావపి సత్వేనతదానీం ముక్తిప్రదానాపత్తేః - అనుమ
తిమాత్రస్యభక్త్యాదావపిసత్వాత్ - అచిద్వాప్రపత్తిచైతన్యకృ
త్యయోః ప్రతికూలదశాయామపి సత్వాత్ - ఏతేనాతిప్రసం
గేన చిత్తసమాధానపక్షోపి దూరతోపాస్తః - నాప్యధికారి
విశేషణత్వంప్రపత్తేర్ముక్తంప్రజేతిలోటావిధేయత్వప్రతిహేఃఫల
తత్కామనాదేరేవ సిద్ధస్యాధికారి విశేషణత్వాదిత్యాద్యుక్తిభి
స్తాఃపక్షాఃకదూషయిత్వాజీవస్యాత్మ్యంతపారతంత్ర్యాదకర్తృక
త్వాచ్చ తంప్రతిప్రపత్తిర్నవిధేయేత్వత్రాపి కర్తాశాస్త్రార్థ
వత్వాదితి సూత్రితరీత్యాపరాధీన కర్తృత్వస్యజీవే భ్యుపగ
మాత్ - అన్యధాభక్త్యాదిశాస్త్రస్యయాగాదీనాంచ విధానాను
పపత్తేః - కేంకర్యాదావప్యకర్తృత్వా వత్తిరిత్యాదీయక్తి
జాల ముపన్యస్య తత్ర భక్త్యాది విధివాక్యమపి సతద్విధిపరం
కింత్యనోపాయవిశ్వాస సిద్ధ్యర్థ ముపచ్ఛందన మాత్రమితి
యోవదతితస్యపక్షందూషయతి.

చరమ-అన్యవిశ్వాససిద్ధ్యర్థంభక్త్యుపాయవిధింపదక్షః।

సర్వశాస్త్రైష్వవిశ్వాసమాధత్తేముఖభేదతః॥ ౧౫౭ ॥

ఇతి - గురుతయోపాయదుష్కరత్వం ప్రదశ్యత్వమ
త్ర సకలైశి మాభైః మయేవ తవ లఘు తరము పాయాం
తర ముచ్యత ఇత్యుక్తే సతి తిత్రా ప్యత్యం తా చర రూపా

విశ్వాసస్సాధితి భావః - అన్య విశ్వాససిద్ధ్యథః భక్తుః
పాయవిధిం వదత్ వాఽవీకత్రవిధివాక్యస్య ప్రరోచనామా
త్రత్వే సర్వత్రాప్యవిశ్వాస మాధత్తేముఖభేదతః ముఖాంతరే
ఐ సాక్షాన్నాభీధత్తేకింతుపర్యాయేణేతిభావః॥౧౫౭॥

ప్రసంగాచ్చ క్రిస్వయాపవిరుద్ధా ప్రపన్నైరిపరిహారణీ
యా - అహంకారమిత్రత్వాత్-స్వస్మిన్ కర్తృత్వాదికమారో
ప్యఖలుకమయోగాదాప్రవతే - అకించనవత్సాక్షిం నా
వతిష్ఠతే-అహమేవముక్తుపాయంసాధయామీతికర్తృత్వాభి
మానదూషితాశ్రయాపీసాభక్తిభంగవద్విషయతయాశుద్ధాపి
నోపాదేయా - మద్యభాండస్థగంగోదకవదితి కేషాం చిన్న
తంనిరస్యతి. ... *

చరమ-మద్యోపహతభాండస్థతీర్థదృష్టాంతవణానం।

అహంకారాన్వయేతుస్యాత్ప్రపత్తావపిభక్తివత్॥ ౧౫౮॥

ఇతి - ప్రపత్తావప్యహంకారాన్వయేతుస్యా ద్భక్తివ
త్తత్రాహంకారరాహిత్యంయద్యపపాద్యతే భక్తావపి తత్తు
ల్యమితిభావః॥౧౫౮॥... *

అత్రకేచిచ్ఛరణాగతౌకర్తృత్వత్వాగహేతుకపరిశుద్ధా
త్వస్వరూపయాధాత్వే జ్ఞానపూర్వికాయాం కృతాయా ము
త్తరధీపూర్వాఘానా మప్యన్వేషవేతి వదంతి - తన్న భగవ
దధీన కర్తృత్వస్య వ్యవస్థాపనాదిత్యుక్తావస్థాత్పండిత్యం
నిర్విద్య బాల్యేనతిష్ఠానేదితి కృతోపాయోబాలవన్నిషిద్ధకా
మచారాదికం కుర్వాణోపి నలిప్యతఇతివాదోప్యనుపపన్నః.
అనావిఘ్నోర్వన్నన్వయాదిత్యస్మిన్ సూత్రే స్వమా హత్వై
నావిఘ్నోరమాత్రపరంచాల్యేనతిష్ఠానేదితివచన మప్యభిధా
నాదిత్వాదినా- ననుభగవత్తైవ, అనిష్టవిష్టంహిత్రంప్రతినిధంప్ర

వతంతె - అతఏవావిచ్చిన్నా చార్యసంప్రదాయశ్చ త
 ధైవేత్యభిధాయ వివేకినోబుద్ధిపూర్వం నిషిద్ధాదౌనప్రవతంతె . మధ్యమాస్తు నిషిద్ధాచరణం కృత్యానుశాయా నతాపోప
 రమ ప్రాయశ్చిత్తాచరణో న్ముఖాభవంతి - అధమాస్తు కరిస
 చేతసోనాను శేర తేనవా ప్రాయశ్చిత్తీయంతి - తేషామపి శిక్ష
 యా నిష్కృతేనాతు తేషాం యమవిషయగమనం భాగవ తా
 నామితినిష్కృషిత మేవాహం-

చరమ- వివేకినాంప్రపన్నానాంధీపూర్వాగస్యనుద్యమః|

మధ్యానామనుతాపాదిశ్చిత్తాకరినచేతసాం||౧౬౦||

ఇతి - ధీపూర్వాగసి బుద్ధిపూర్వాపరాధేషు - ఆగో
 పరాధోమంతు శ్చైత్యమరః - అనుద్యమః అప్రవృత్తిః మధ్యా
 నామాద్య తృతీయపక్షాంతరాశేపక్షే స్థాస్థవశిత్యతవివే
 కినోపి నభవంతి - అతీవకరినచేతసోపి నభవంతిమధ్యదశా వ
 త్తిన ఇత్యర్థః - తేషామనుతాపాదిరిత్యర్థః - కరిన చే
 తసాంతుశ్చైత్యర్థః||౧౬౦||

నను ఏవంధీపూర్వక నిషిద్ధానుష్ఠానస్య ప్రత్యవాయ
 హేతుతయా పరిహరణీయస్యై విహితాననుష్ఠానస్యాపిప్రత్య
 వాయ హేతుతయా తత్పరిహరరూప విహితానుష్ఠానస్య ప్ర
 త్యవాయనివృత్త్యర్థత్వమేవస్యాత్-నభగవత్ప్రీత్యర్థకభగ
 వత్ప్రీత్యర్థకర్యరూపత్వమిత్యత్రాహం-

చరమ-ప్రీతి మేవసముద్దిశ్యస్వతంత్రాజ్ఞానుపాలనే|

నిగ్రహానుదయోప్యస్యనాంతరీయకవీవవా|| ౧౬౧||

ఇతి - భగవత్ప్రీతిమాత్ర ప్రయోజనకతయా స్వతం
 త్రాజ్ఞానుపాలనేనిత్యవైమిత్తికాద్యనుష్ఠానఇత్యర్థః-అస్యభ
 గవతఃనిగ్రహానుదయోపిప్రత్యవాయానుదయోపిసిద్ధినిాంతరీ

యకవీవవాన్యోద్దేశేనక్రియమాణాత్కర్మణోన్యస్యపుమిచ్ఛాం
వి నాపి సిద్ధ్యోఽర్థస్య నాంతరీయకత్వాదితి భావః - వాశబ్దః
ప్రకృతే ఏవకారానువాదకః - నాంతరీయకవీవేత్యర్థః॥౧౬౧

తథాచప్రపన్నై రుత్తరాఘానుదయాయావహితైర్భ
గవదాజ్ఞానుపాలనం కర్తవ్యమితిస్థితం తత్త్రాపి బ్రహ్మవిద
పచారాదూరతవపరిహరణీయాఇత్యుపపత్తిపూర్వకమాహ-
చరమ-బ్రహ్మవిత్పాపవగ్గాణామనంతానామహీయసాం|

తద్దేష్వి సంక్రమంజానత్తస్యేత్తదపరాధతః॥ ౧౬౨॥

ఇతి- బ్రహ్మవిదరిపాపవగ్గాణామనంతానామవధిరా
హిత్యేన గణయితుమశక్యానాం మహీయసాం మహా పాత
కే ష్వప్యత్యంతం మహత్త్వం మహీయస్త్యం బ్రహ్మహత్యా
స్వపి భూగ్రహహత్యా వధురుతల్పేపి మహాగురుపక్షీసంసగ్
వచ్చ విషయగౌరవేణ పాపగౌరవంద్రష్టవ్యం - తద్దేష్వి న
జుగ్రమం జానత్ తద్దేష్విషు సంక్రమం తత్రనరకాది హేతు
త్వం తస్యపుత్రాదాయ ముపయంతి - సుహృదస్సాధుకృ
త్యాం ద్విషంతరిపాపకృత్యామితి శ్రుతేజ్ఞానకప్రపన్నస్తద
పరాధతః బ్రహ్మవిదపచారాత్తస్యేత్-విధియాత్ -

నను బ్రహ్మవిదాసహ సౌహార్దే సతితత్పుణ్యానాం
సుహృదిప్రపన్నే సంక్రమాత్స్వగౌరవనుభవా పత్యామో
క్షప్రతిబంధాపత్తిః - నచబ్రహ్మవిద్వ్యతిరిక్త సుహృత్సు పు
ణ్య సంక్రమఇత్యాచార్యై రత్రేవాభిధానా న్నోక్త దోష
ఇతిచేన్న - చండాలమపివృత్తస్థం నావమస్యేతబుద్ధిమాన్ -
అవమానాత్పత్యేవ రౌరవేనరకేనరః - వైష్ణవే పరివాదా
చ్చ పత్యేవనసంశయః - చండాలమపి మద్భక్తం నిషాదం
శ్వశుచంతథా - పద్మపత్రశతేనాపి సత్కమామి వసుంధరే

ఉపచారశతేనాపి నక్షమామీత్వాది వచనైః - జ్ఞానీత్వాత్మైవ
 మేమతం - ప్రియోహిజ్ఞానినోత్సర్గమహంసచమమప్రియభి
 త్యాది ప్రియతమత్వసిద్ధ్యా తాదృశభాగవత ద్వేషస్య దుస్స
 హతమత్వసిద్ధేశ్చ బ్రహ్మవిద్వేషిణితత్పాపానాం సంక్రమభితి
 సిద్ధం - నను అన్యత్రాత్మని విద్యమానస్యాన్యత్ర కథం సంక్ర
 మభిచేత్ - బ్రహ్మవిది బ్రహ్మవిద్యోదయ ప్రాక్కాల కృ
 తపాపపుణ్యాభ్యాం భగవతి నిగ్రహానుగ్రహశా యా పుదితౌ
 తత్ఫలభావేసుఖదుఃఖజీవాత్మన్యత్ప్రద్యేతే-నిగ్రహానామత
 గనిష్ఠ్యోత్పాదనసంకల్పః - అనుగ్రహస్తుతదీప్తోత్పాదనసంక
 ల్పః - బ్రహ్మవిద్యాయాంతుజాతాయాంతయోరన్లెషవినాశా
 విత్వేషి సిద్ధం - అన్లెషస్తావద్విద్యోత్తరభావినోస్తయోవి నా
 శస్త్ర విద్యాతః పూర్వభావినోఽతివిభాగః - కమణా మన్లె
 షోనామ భగవతస్సాన్నిశ్రితేషు తత్తత్కర్మఫలప్రదాన సం
 కల్పానుదయః వినాశోనామ ఫలప్రదానాభిసంధిత్యాగః - త
 హి నాన్లెషవినాశయోభేద స్యాన్లైవంసాన్నిశ్రిత విషయే
 కర్మఫలం దాస్యామీతి సంకల్పానుత్పత్తిరూపా దన్లెషాదు
 త్పన్న సంకల్పత్యాగస్యాత్వంతం భిన్నత్వాత్ - ఏవం త
 హి సుహృద స్సాధుకృత్యామిత్యాదిశ్రుతస్సంక్రమః కయో
 విచేదుచ్యతే యయోరన్లెష వినాశా పుక్తౌ తయేచ్ఛ
 పూర్వోత్తరకాలం విద్యానుకూలే ష్వనుష్ఠితేషుప్రతిబద్ధఫలా
 నాంచ సంక్రమభితిద మప్యనుపపన్నం - సంకల్పస్యానుదయే
 త్యాగేచ సతిఅనుదితస్య త్యక్తస్యచ సంకల్పస్యచ పురుషాం
 తరేపి ఫలజనకత్వా సామర్థ్యాత్ - విద్యమానంహి బీజం
 స్వాంకురముత్పాదయేత్ - అన్యచాసత్వాదితిచేన్న - బ్రహ్మ
 విత్కర్మణి ఫలప్రదాన సంకల్పస్యానుదయత్యాగానంతరం

తచ్చరమ దశాయాం తత్సుహృ ద్దుర్లబ్ధో రేతత్కమకాశ
లం దాస్యామీత్యన్యన్యైవ సంకల్పస్యతత్సదృశస్యోత్పత్తేర్వి
రోధాధావాల్ - ననుతస్యాన్యదీయకమణోన్యత్ర ఫలప్రదా
నేతాశ్వరస్య కమాధీనఫలప్రదత్వం శాస్త్రఫలం ప్రయోక్త
రీతినియమశ్చ నసిద్ధ్యేదితిచేన్న - బ్రహ్మవిద్విషయే సుహృద్దు
ర్హృత్కృతోపచారాపచార రూపకమకాశలత్వేన బ్రహ్మ వి
త్పుణ్యపాపఫలం సర్వందాస్యామీతి సంకల్పా త్ఫలప్రదానే
బాధకాభావాదితిస్థితం - సంక్రమప్రసంగాద్విద్యా త్సయి
తవ్యానా మనుభావ్యానాంచ పాపానాం విభాగనిష్కషోణ
గ్రంథకృదుక్తప్రకారేణబుద్ధిసాకర్యాయ లిఖ్యతే - పాపం
ద్వివిధం - ప్రారబ్ధమప్రారబ్ధంచేతి - తదుభయంచపుణ్యపాపం
చేతిద్విరూపం - ప్రారబ్ధమపి అభ్యుపగత మనభ్యుపగతంచే
తిద్వివిధం - తత్రచవిద్యారంభా త్పాక్రికాలోత్పన్నం స
మకాలోత్పన్న ముపరితనంచేతి త్రివిధం - కృతాక క్రియ
మానాక కరిష్యమానానిత్యుక్తత్వాత్ - ఇదంతివిధమపి పా
పంప్రామాదికం ధీస్మార్వంచేతిద్వివిధం - ఉపాయ నిష్పత్త్యా
పాధికతయా నుష్ఠిత సత్కమకానాజనితం పుణ్యరూపంద
త్తఫల మదత్తఫలంచేతి ద్వివిధం - యదేవ విద్యయా కరో
ఋతదేవవీర్యవ త్తరమితి వీర్యవ త్తర కమకాజన్య పుణ్య పాపా
భ్యాం ప్రతిబద్ధఫలం యన్నభవతి తదారబ్ధ కార్యం ప్రార
బ్ధమిత్యన్యన్యత్వేయత్తు తాదృశప్రబలకమకానాప్రతిబద్ధం తదే
వా నారబ్ధకార్యమప్రారబ్ధమిత్యపిశబ్ద్యతే - తదేవవిద్యయా
నాశ్యం - అనారబ్ధ కార్యేవీవతు పూర్వేతదవధేరితి సూత్రితం
అత్ర సూర్వశబ్దో విద్యారంభకాలీన స్యాప్యపలక్షకత్వా త్త
దపి నశ్యతి - విద్యాతరిప్రపత్తిగాలే ఆశోకవా దృప్తాపా

ఏతద్దివసే ఏతజ్జన్మనివా పరిచ్ఛిన్నం మమపాప మహా మనుభ
 విష్యామి దివసాంతరజన్మాంతరాను భావ్యం మయా నశక్యం
 తత్త్వమేవ నాశయేత్యనభ్యుపగత ప్రారబ్ధ మపి విద్యామా
 హంత్యా న్మశ్యతి - అభ్యుపగతం త్వనుభవే నావాంతర
 ప్రాయశ్చిత్రేష్య నాశ్యం - ఉత్తరాశ్లేష్యపి ప్రామాదికం దే
 శకాలవైగుణ్యా త్ప్రప్తం ధీపూర్వంచ నశ్లిష్యతి అనాపది
 ధీపూర్వముత్తరాఘం పునః ప్రపత్యాకౌటిల్యేశిక్షయా నాశ్య
 మితి యచ్ఛాదత్రఫలమితరేణప్రతిబద్ధ మవశిష్టం తదప్యగ్నేష
 శాస్త్రుస్య విషయః విద్యోత్పత్తిం కృత్వా యచ్ఛ రితాథాం
 తత్తత్తేవనష్టం ఏవంచప్రపత్తి రనభ్యుపగత ప్రారబ్ధస్యాపిని
 హంత్రీ - ఉపాయభక్తిః ప్రారబ్ధవ్యతిరిక్తాఘ నాశిని-సాధ్యభ
 క్తిస్తు సాహంత్రీప్రారబ్ధస్యాపి ఛూయసీత్యాది వచనాత్ -
 యద్యేనకామకామేననసాధ్యంసాధనాంతరైః - ముముక్షుణా
 యత్సాంఖ్యేన నయోగేననభక్తితః - తేనతేనాప్యతేతత్తన్నాన్య
 సేనైవమహామునఇతిసర్వకామఫల ప్రదత్వకంరోక్త్యావీతద్వివ
 త్తీతకాల ఏవమోక్షం ప్రాప్నుయా దిత్యభీష్టసిద్ధయే శరణవ
 రణేసతి తథైవఫలావినాభావా వశ్యం భావాచ్ఛ - తదు
 క్తం - సుదుష్కరేణ శోచేద్యోయేన యేనేష్ట హేతు
 నా - ససతస్యాహమేవేతి చరమశ్లోకసంగ్రహ ఇతి - కేచి
 దేవమాక్షివంతి యథాపుష్కరపలాశ ఆపానశ్లిష్యంతే ఏవ
 మేవంవిదిపాపంకమణానశ్లిష్యతీతి యథైషికాతూలమగ్నాప్రొ
 తంప్రదూయేత ఏవం హాస్య సర్వేపాప్మానః ప్రదూయంత
 ఇత్యగ్నేషవిनाశశ్రుత్యోఽపాపవిశేషిణీభూత సర్వపదేజాగ్ర
 త్యపి - నాభుక్తం క్షీయతేకమణ కల్పకోటిశత్రైరపి - భో
 గేనత్వితరే క్షుపయిత్వా అనారబ్ధకార్యే ఏవతు పూర్వేతద

వధేరితి వచనానురోధా స్తుముఖోః ప్రాగ్రభమనుభవైక నా
శ్యంనవిద్యానాశ్యమితివ్యవస్థాపనాత్ప్రపత్తానాన్నియసికిం
నామ కాకభక్షితరి-సాధ్యభక్తిస్తు సాహంత్రీతివచనశకలమ
పి ప్రాశస్త్యపరంనేతవ్యం - ఉత్తశ్రుతిస్థ సర్వపద సంకో
చకా త్రస్యతావదేవ చిరమితి శ్రుతిసచివాన్నాఘక్తం క్షీ
యతఇత్యాదివచనా వప్యస్యదుబ్బలతమత్వాత్ - యద్యేన
కామ కామేనేత్యేతదపి సర్వేభ్యః కామేభ్యోదశఃపూర్వా
మాసావితవదధావావవవాన్యథాసశరీరపీవము ప్రమాల్నయా
మితిప్రపత్తుశ్చరీరేష్మిన్నేచలచ్చిరాపిగమనవైపంత ప్రాప్తిప్ర
సంగః - ఘనవ్యాసాదీనాంసద్యవీవము క్రిసాధనన్యాసవిద్యా
యాం కిమితిప్రవృత్తికి ప్రపత్తిస్వరూపాజ్ఞానాద్వాతత్రావి
శ్వాసాద్వా అసామధ్యాద్వా త దేత త్త్రితయాషష్ట్యావా
ర్త్యేరేవ ప్రతిక్షిప్తం నచయావచభికారమవస్థితరాధికారికా
ణామితివిశంబసహత్వం లెహామితివాచ్యంఅనధికారిణా మవి
మహాపీఠాణాం యోగనిష్ఠానామేవ శ్రుత దరత్వా త్కింతు
ప్రపత్తావపిప్రాగ్రభ కమణాం యావతామపి అనుభవైక
నాశ్యత్వ ముపలభ్యవిశంబ సామ్యైశ్చేప్రపత్తా వనవశీకా
ఇత్యవేశ్యంవ క్తవ్యమితి-అతేజమాలోచనీయం - సర్వే పా
ప్మానరి ప్రదూయంతఇత్యత్రావశ్యం సర్వ పద సంకోచేన
భావ్యం సంకోచకంచ ప్రమాణం నోక్తస్త్యలివచనం - నా
భుక్తం క్షీయతఇత్యాది రూపం-తస్యశ్రుతితోదుబ్బలత్వాత్త
స్య తావదేవ చిరంయావన్నవిమోక్ష్యే అథ సంపత్స్యఇతిశ
రీరపాతా వధికసంసారాను వృత్యధిధానాత్ - ఉపాసక శ
రీరస్య తత్కాలవీవ నాశానుపలంభేన ప్రత్యక్షవిరోధే శా
శ్రుస్యాప్రవృత్తేరతఉక్త శ్రుతిప్రత్యక్ష విరోధాత్పరం శ్రుతి

స్థ సర్వపదస్యాథక సంకోచః - నతు నాభుక్తమిత్యన్యప్రా
 బల్యాద్యదిచ నాభుక్తమిత్యాదివచనమేవ ప్రబలం తదాప్రార
 భ్యతర పూర్వపాపానామపి యదాకదాచిత్కల్పకోటి శతా
 సంతరకాలేప్రతిబంధక సంక్షయ సంభవేన తదా లభ్యావకా
 శానాం తదానీమేవ ఫలప్రదాత్య త్వోపపత్తే ర్నకస్యాప్యఘ
 స్యాన్యైషస్సాన్యత్-అతోవశ్యం సర్వేపాపానాః ప్రసూయంతే
 సర్వ పాపేభ్యో మోక్షయిష్యామీ త్వనయో రాబ్ధితాథక
 త్వాత్ప్రాశస్త్యమాత్రపరత్వమాశ్రయితవ్యంస్యాత్-యది
 చనచనానాంపరస్పరవిరోధశమనాయపాత్రిబృతదితర పరత్వే
 నవిషయభేదగ్రియతే తదా సాధ్యభక్తిస్తుసా హం త్రీత్య
 స్యాప్యనుగ్రహాయాభ్యుపగతప్రాబ్ధమాత్రస్యానుభవనాశ్య
 త్వ మభ్యుపగమ్యతాం - ఏతస్యవచనశకలస్యాన్యపర్యే నాభు
 క్తమిత్యస్యాపివచనశకలత్వాదాన్యపర్యంస్యాత్-యత్తయన్యే
 న కామకామేనేతివచనస్య సర్వేభ్యఃకామేభ్యో దర్శ పూర్ణ
 మాసానితి వదథకనాదత్వమితి తన్న - కాక కపోత రాక్ష
 స్యాది శరణాగతీనాం ప్రాణిత్యాచాది కామైరనుష్ఠితానాం
 ఫలావ్యభిచారదశకనా బృష్టాంతేతథానుపాలంభాద్యచ్చ స
 శరీరతయా వైకుంతా రోహణా పాదసం తదపహస్యంప్రా
 కృతశరీరస్య ప్రకృతినిమోక్షానుస్యచ ఘోరోధా న్నచైవ
 మత్రప్రాబ్ధనాశకత్వంవిరుద్ధం కమకవిపాకాది నివారక తి
 లహూమాదిశాస్త్రాణాం వ్యాధి హేతుభూత జన్మాంత రీ
 య కమకప్రాయశ్చిత్తరూపాణాం బహుశో దశకనా త్తద్వ
 త్కరిపయానభ్యుపగత ప్రాబ్ధఖండనాశకత్వాభ్యుపగమేభ
 వతాః కింబాధకంస్యాత్ - యదపివ్యాసాదీనామిత్యాది త
 దపి - తేషామాధికారికత్వేననిశంబత్వమతయా భక్త్యాదౌశ

క్తత్వేనచ ప్రపత్తావనధికారా దనాధికారికాణాం ప్రసిద్ధమ
హాషే కాంవిశంబతుమత్వేన భక్త్యానౌతనతుమత్వే ప్రపత్తా
వేవప్రవృత్తిరస్తుభాధకాభావాదితిప్రకృతమనుసరామః॥౧౬౨

పూర్వశ్లోకే బ్రహ్మవిదపచారస్య దూరతః తరిహర
ణీయత్వే హేతుముక్త్యా ఇదాసీంబ్రహ్మవిద్విరోధి సంసగోక
వీమూరతస్త్యాజ్యఇత్యాహః.

చరమ—సాపరాధేషుసంసగేకవ్యపరాధాన్వహత్యసా।

నోధుమీశ్వరకృత్యానితద్విరోధాదభీష్పతి॥౧౬౩॥

ఇతి అసౌప్రపన్నం బ్రహ్మవిద్విషయే సా పరాధే
షుసంసగేకవ్యపరాధాన్వహతి బ్రహ్మవిదపరాధీ తస్మిభే
న భగవదపరాధీచ భవతీతిభావః - తహి=బ్రహ్మవిద ప
రాధినో దండనమేవప్రపన్నేన కతకవ్యంభగవద్భాగవతప్ర
సాదసిద్ధ్యథకమిత్యత్ర తదపినకతకవ్యం స్వగత భగవత్పార
తంత్ర్య స్వరూపవిరోధాత్-తస్మాదుపేక్షేవకార్యే త్యభిప్ర
యన్నాహ - ఓధుమితి - అసౌతద్విరోధాద్భ్రహ్మవిద్వే
షిణి విరోధాదసహమానస్సక ఈశ్వరకృత్యానిఈశ్వరస్యభ
గవతః రాజ్ఞోవాకృత్యాని స్వాతంత్ర్య దండనా వమానాదీని
నోధుమభీష్పతి ఇచ్ఛా మాత్రం కుర్వన్నాసీత తన్నిగ్రహణా
వుపేక్షేతేత్యాహుః ఏవంవాఅసౌ భాగవతాపరాధి సంసగేక
ఈశ్వరకృత్యాని భాగవత క్షేంకర్యాణివోధుం ప్రాప్యతుం
వా కతుంవా తద్విరోధాల్లబ్ధోపే పంచమీతద్విరోధ మా
శ్రిత్యైవభగవత్ప్రేంకర్యంకతుమభీష్పతిఆరభతే-తద్విరోధ
మాశ్రిత్యైవతత్కృత్యానివోధుమభీష్పతిఆశ్చర్యమిత్యర్థః ॥*

అథ మాశుచ ఇత్యస్య వ్యాఖ్యానా వసరే అయ
మృణానస్య చరమశ్లోక శ్రవణా వ్యవహిత ప్రాకృతీశ

శ్లోకఃకిం హేతుక ఇతివివేచనీయం-నతావద్బంధునాశగురువధ
స్వవధాదయః శోకనిమిత్తతయా వక్తుం శక్యంతే తదితరశో
కాస్సర్వేపి - అశోచ్యానన్వశోచ స్తమిత్వపక్రమ్య తస్మా
దపరిహార్యేథేనత్వం శోచితుమర్హసీత్యం తేనతత్వస్థితిత్ర
ధమప్రదశనాదినానివారితావీవ - తథా జైవీసంపద్వి
మోక్షాయని బంధాయాసురీ మతేత్రిశ్రుత్వాస్వస్తిన్నప్యాసురీ.
సంపదస్తినవేతి సంభావనాజనితాజుకన శోక ప్రమాజకనం
చ - మాశుచస్సంపదంజైవీ మభిజాతోసీపాండవేతితదానీమే
వకృతమితి నతాదృశాశ్లోకాఇహా నిషిధ్యంతే - తేషాంపా
గేవనిరస్తత్వాత్-కింతస్వస్యవీవక్తవ్యఇత్యభిప్రాయన్నాహా***

చరమ-బంధునాశాగయఃపూర్వంబహవశ్లోకహేతవః।

తత్తత్సముచితైస్సమ్యగుపచేరైరపొదితాః॥౧౬౪॥

ఇతి - అస్యాథకః - బంధునాశాదయః బంధుశబ్దో
గురుణాం గజతురగాదిజంతూనాం స్వాత్మనశ్చోపలక్షణం-
ఆదిశబ్దైః మధ్యేమధ్యేమసురసంపత్సంభావనా ప్రభృతయోగ్య
హ్యంతే - బహవశ్లోకహేతవః తత్తత్సముచితైః తత్తచ్ఛా
కనివారణ సమర్థైరిత్యథాః - ఉపదేశైస్సమ్యక్ నిశ్చేషత
యాఅపొదితాఇతి॥౧౬౪॥

తర్హి చరమశ్లోకోపదేశాత్ప్రాకృతీనశోకనిమిత్తం
కేమిత్యాకాంతాయామాహ-

చరమ-సుదుష్కరత్వాద్ధర్మాణామపారత్వాద్విరోధినాం।

సిద్ధఃఫలవిశంబాఞ్చశోకోత్రపినివార్యతే॥౧౬౫॥

ఇతి - మోక్ష హేతుతయోపదిష్టానాం ధర్మాణాం
కమయోగాదీనాం దురనుష్ఠానత్వా ద్విరోధినా ముపాయో
ప్రేయ విరోధినాంపాపాదీనాం కామకోపాదీనాం చాపార

త్వాదనపధికత్వాత్కాలవిశంబాచ్చ - బహునాంజన్మనామం
తే జ్ఞానవాన్మాంప్రపద్యత ఇత్యాదివచనసిద్ధాత్ - చకారఉక్తా
నుక్తసముచ్చయాఘాః సిద్ధశ్చోక్తాత్రమాశుచ ఇత్యస్మిన్వాక్యేవి
నివార్యతే - సుదుష్కరధర్మాణాం పరిత్యాగోక్త్యా సర్వ
పాప విమోక్షణోపాయత్వస్య స్యాత్మస్యేవాంగీకృతత్వాత్త
త్తేన తద్వివస తజ్జన్మావధిక ప్రారబ్ధతర సర్వపాప నివర్తన
కాలస్యాతేదృప్త ప్రపన్నాభ్యుపగతస్య మోక్షయిష్యామీతి
పదేనచాగ్రేవివక్షితత్వాత్ హేతుత్రయజన్య స్సర్వోపి శో
కోభగవతాపరమకారుణికేన నిషిద్ధతకతిభావః॥ ౧౬౫॥

నను విద్యయా ప్రారబ్ధరాశిం సర్వం తుపయిత్వాస
ద్యశ్యరీరంపాతయన్ ఆత్మహాస్యా దాత్మహత్యాయాంచ మ
హాన్ప్రత్యవాయస్సాగ్రిత్యత్రాహ.

చరమ—ప్రాయశ్చిత్తవిశేషేషుసర్వస్వరాదికేషుచ|

నాత్మసింసనదోషోన్మితఘాతేశరణాగతా॥౧౬౬॥

ఇతి - ప్రాయశ్చిత్తవిశేషేషు-యఃకామతోనరః పా
పంమహాత్ముర్యాత్కథంచన-నతస్యనిష్కృతిదృష్టో భృగ్వ
గ్ని పతనాదృతే - అంత్యేనసహసంపరే- భూజనేమైథునే
కృతే - ప్రవిశేత్సంప్రదీప్తాగ్నౌ మృత్యునాసావిశుభ్యతి - సై
సప్రకీర్ణకేశోంసేముసల మాదాయ రాజానంగత్వాకర్మాచ
క్షీత - తేనైనంహన్యా ద్వధేమోక్షఇత్యాది ప్రాయశ్చిత్త
విశేషేషు సర్వస్వరాదికేషు సర్వస్వారణిశునరికణస్తోమేన
మరణకామోయజేతయః కామయేతానా మయతా స్వగం
లోకంయామీతి-బ్రాహ్మణార్థే గవాధే వాసమ్యక్పా
ణైస్సరిత్యజేత్ - యేవైతన్వాం విస్మజంతిధీరా స్తేజనాసో
ఘృతత్వం భజంత ఇత్యాదిషు తత్రయథాత్మహననాదిదోషో

నాస్తీతివచనబలాత్తథా తద్వదాతానా మాశుఫలదాసక్య
దేవకృతాహ్యసావిత్రిత్యాదివచనబలాత్తాతశరణాగతావపిన
దోషో స్తిప్రత్యుతాసావార్తసాన్విత్రతకపివేతిభావః॥౧౬౬

అథ ఆతాభవదృప్తాపి మహాపురుషార్థభిప్సా త్వర
యాసర్వధైవాత్మానం గోపాయేదితి శాస్త్రాగ్రథాముల్లంఘ్య
పి జలవహ్నిసహవాధ్యాధినా ప్రాణత్యాగఽఽమితి సకరో
తీత్యత్రాహః...

చరమ-దృప్తస్యతుయథాశాస్త్రంచరంజీవితుమిచ్ఛతః।

ప్రాణరక్షణశాస్త్రాగ్రథాలంఘనంత్యపరాధనం॥౧౬౭॥

ఇతి - యథాశాస్త్రం భగవదాజ్ఞామనతిలంఘ్యవచి
రంజీవితుమిచ్ఛతోదృప్తస్యతుప్రపన్నస్యప్రాణరక్షణ శాస్త్రాగ్ర
థాలంఘనంసర్వధైవాత్మానంగోపాయేదిత్యాదిశాస్త్రాగ్రథాల
ఙ్ఘనమపరాధనం-భగవదాజ్ఞావ్యతివేతనా త్ప్రత్య వాయ
స్సాచేద-ఆతాభవదృప్తాపి మహాపురుషార్థభిప్సా త్వర
యాసర్వధైవాత్మానం గోపాయేదితి శాస్త్రాగ్రథాలంఘనం
సర్వచరంజీవిషావిరహాత్ - అత్యంత భక్తి యుక్తానాం నశా
స్త్రం నైవచక్రమశ్చిశాస్త్రే జీవతద్వ్యతిరిక్తవిషయతయేవే
తర శాస్త్రీయమర్యాదాయావ్యవస్థాపనాచ్చనప్రత్యవాయ ఇ
తిభావః॥౧౬౮॥

ఏకంజరమశ్లోకతాత్పర్యం ప్రకాశ్యస్వోక్తార్థస్యసా
మృద్ధిదాయకత్వం వదన్వాచార్యాణాం నకేవలం చరమ
శ్లోకార్థాజ్ఞానమాత్రం కింతస్వనుష్ఠానం తత్ఫలభూత నిశ్చేదక
త్వంచ ప్రకటయన్నాహః..

చరమ-ఏకంసర్వప్రదంధర్మంశ్రియాజుష్టంసమాశ్రితైః।

అపేతశోకైరాచార్యైరయంపంథాషప్రదశితః॥౧౬౯॥

ఇతి - ఏకమితి ప్రాప్యప్రాసకయోరైక్య మిత్యాది

షడధాన్యసంగ్రహీతః - సర్వప్రదం - సతత సమేవేతి చ
చరన్ శ్లోకసంగ్రహాశ్చ్యుక్త రీత్యాత త్తదిష్ట సాధన సప్తపర్వ
పరిత్యాగే సత్ప్రకంచనస్య తాదృశసర్వధర్మస్థానే శ్లేఠా త
త్ఫలందాస్యామీతిస్థితివంతం కృష్ణం ధర్మకంసనాతసమితి సి
ద్ధోపాయంక్రియాజప్తమిత్యుపాయే దేవ్యావైశిష్ట్యవర్ణనాత్
నేకశబ్దవిరూఢః - సమాశ్రితేస్తత భరన్యాసం కృత్వా నిర
స్తసర్వపాపై రపేతశోక్తేరాచార్యై రయంపంథానిప్రదక్షిణ
తఃస్వస్వగ్రంథేషు విస్తీర్ణప్రకటనా తస్యయమపిస్వాచార్యవ
దనుష్ఠానాదనుష్ఠాపనాచ్చ ఖ్యాపితః॥ ౧౬౮॥.....

—*కారికాదర్పణేయోజనాభాగగన్యూర్ధ్వః*—

అధనంప్రదాయప్రక్రియాభాగః

అథాథాన్యశాసనకస్థిరీకరణపదవాక్యయోజనాభాగాః
ప్రదశ్యన్ సన్ప్రదాయప్రక్రియాభాగఆరభ్యతే.

ఈత్ర ప్రథమమాచార్యలక్షణ మభిధాయసచ్చిష్యో యేవో
పదేష్టవ్య మితివజన్సియాన్నాస్తి కాదీకపర్కదన్య సచ్చిష్యో
యోపదేష్టవ్యప్రకార మవ్యభిధాయస్వస్త్రేస్వాచార్యాస్సన్వి
యమేవతత్వహితపురుషార్థకాన్వయాపం తత్ప్రత్యయ స్వరూ
పంచ సమ్యగపదేష్టపంశత్యతి సాన్ప్రదాయకత్వం మహాధన
త్వేననిరూపణా త్వంరక్షణీయత్వం భౌగ్యతమత్వంచాహ.

ఆచార్యకృత్యాభికారే.

ప్రత్యేయస్తు (ప్రత్యగ్వస్తు)విలక్షణప్రకృతితస్మాత్రితాపతిస్త
త్పరస్తస్మిన్నాత్మభార్యణంహితతమంతచ్ఛేషవృత్తిఃఫలవిశి
ష్టతత్వహితేపుమర్థశతినస్తేత్రిధావిభక్తంధనం దాయత్వేనద
యాధనాస్సన్వియమదుర్దత్తాత్మవాండేశికాః॥ ౧౬౯॥

ప్రత్యేయస్తువిలక్షణభితి - జీవాత్మేత్యధ్యాహార్యం
 జీవాత్మాప్రకృతితరి ప్రధానాత్మక్రికృతిశబ్దస్తతా-ర్యవగాఢా
 ణా ముపలక్షణార్థః - పతిరిప్రధాన తేత్రజ్ఞపతిరి గుణే
 శః ఆత్మేశ్వరం శివమచ్యుతభిత్వాదిసిద్ధ చేతనా చేతన పతిః
 తత్పరస్తాభ్యాం చిదచిద్భ్యాం పోతిరిక్తః సవిత్రాతా ర
 ఙ్కః పతిత్వం రక్షకత్వంచ ప్రణవస్థాకారప్రకృతిప్రత్యయా
 భితి భవనితం - తస్మిన్నాత్మభరాక్షణమితి నమ శ్చబ్దా
 భిహితతమం భగవద్వశీకారద్వారాముక్త్యపాయం-యం
 త్వం మనుష్యామహితతమం మన్యసభిత్వత్ర హితతమశబ్దన
 మోక్షో పాయఉచ్యతభిత్వభిహితం-తచ్ఛేషవృత్తిస్తద్విషయప
 రిపూర్ణా నుభవజనితనిరతిశయ ప్రీతికారిత క్షేంకర్య మే
 వఫలమిత్యర్థః - ఇత్థ మేవంప్రకారేణోపదిశ్యతత్వహి
 తేపుషర్థః పురుషార్థశ్చేతి త్రేధా త్రాత్మకతయా విభ
 క్తం దయాధనారి దయైవ ప్రసాదితవంత ఇత్యర్థః - న
 తు ప్రయోజనాంతర స్పృహయేతిభావః - దేశికాభి నిధి
 స్థదేశ జ్ఞాభిభవనితం - దత్తాత్మనామాచార్యేషు ప్రథమంస్వ
 స్తుభరాణాంనఃస్వయమితి దయాపారవశ్యాది వ్యంజనం దా
 యత్వే నాదుఃత్వదీయాయమంశభి పితా పుత్రాయ ప్రపసి
 తాయధనం చిరాయస్థా పయిత్వా పునఃప్రాప్తాయ యథాద
 దాతి తథా దత్తవంత ఇతిభావః - నభి తద్దయావిషయత్వే
 నస్వాత్మనిపూజాయాంబహువచనం - స్వస్వసబ్రహ్మచారిభి
 స్సహవానిదేశశః॥౧౬॥

ఏవంఆచార్యకృత్యముక్త్యా శిష్యకృత్యమపి అనంతరా
 భికారే బహుశఉక్త్యా స్వాచార్యవిషయే కృతజ్ఞతామేవప్రా
 ధాన్యేనకత్యతా ముపదిశ్యతత్రపంచనంసాకార ప్రదా

వేదాంతశాస్త్రప్రవచన ముఖేనతత్వయాధాన్య్య ప్రకాశన
నిరుక్తప్రబంధా ధ్యాపనముఖేన భగవద్గుణానుభవరూప పు
రుషార్థకప్రవాశ్చ పురుషార్థపాప్రస్థాపాయ భూతవిద్యా
భేదోపదేశపరాశ్చేతి బహువస్సంభావ్యంతే - నహ్యేకసాత్త
దేవ సర్వంసర్వోపితిధికతుకంప్రభవతి తేషుభగవత్పాప్రస్థా
పాయ ప్రదక్షకవీవశ్రేష్ఠతమోగురురి - సర్వత్రగురుషు ఉ
పకారస్మృతి సామ్యేపితత్ర విశేషస్రతిపత్తిః కార్యేత్యభిప్రే
త్యాహ-....

...
...
...*

సాక్షాన్మృక్తేరుపాయాన్యోపి ద్యాభేదాన సాదిశత్|
కథ్యతే మోక్షశాస్త్రే గ్రహగతుశ్రేష్ఠతమోగురుః|| ౧౭౦||

ఇతి - యఃముక్తే రుపాయాన్విద్యా భేదాకసాక్షాద
వ్యవధానేవోపాదిశత్ సాక్షాదితిపరంపర యోపదేష్ట్యభ్యుప
రమగురుభ్యావ్యవహితోపదేష్టు సాన్విచార్యస్యాన్యోపకా
రక త్యావభ్యుత్తతమత్వంవిపక్షితం-విద్యాభేదానితిపరా
దిభేదాని ప్రపత్తిపర్యంతావివక్షితాః-సతుశ్రేష్ఠతమోగురు రి
తి మోక్షశాస్త్రే గ్రహగతు కథ్యతే - దేవమివాచార్యముపాసీత-
ఆచార్యవాన్సురుషోవేద - యస్యదేవే పరాభక్తిత్యాదిషు-
వేదనప్రదాచార్యస్య దేవసావ్యప్రతిపాదనాద్రేష్టతమత్వం
బ్రహ్మవిద్యా ప్రదస్యేతిభావః - తత్రపరంపరయా బ్రహ్మ
విద్యోప యోగివిద్యాంతరోపదేష్టారోపి గురవవీవ తేభ్యా
పి తత్త్వత్రయప్రకాశక శాస్త్రప్రవక్తారరి - గుణానుభవాది
హేతు ప్రబంధవ్యాఖ్యాతారశ్చ శ్రేష్ఠా గురవరి తతోపి ము
క్త్యుపాయోపదేశినో హితతమప్రవర్తకతయాశ్రేష్ఠతమాగు
రవరితత్రాప్యకించనాస్మదాదిరక్షణాయ దయయాప్రవృత్తారి
ప్రపదనశాస్త్రోపదేశపూర్వకంబ్రహ్మణి శ్రీనివాసే న్యస్తాన్త
రక్షాభరంజకారయిత్వా మోక్షేప్రాతిభావ్యమాశ్రితవంతోగు
రుచరణావీవోద్దేశ్యతమాఇతిసవైకరసితద్విషయే కృతజ్ఞేసా

తవ్యమితాత్వర్యం॥౧౭౦॥

న కేవలముపకారస్మృత్యా వతితవ్య మాచార్యచిష
యేకింతు ప్రాప్యంప్రాపకంచ తస్యచరణద్వయ నితి స్థాత
వ్యంనిభౌరతయేత్యత్రశ్రుతిస్మృతిప్రసిద్ధిద్వోతయన్నాహ-

శిష్య—ఆచార్యవ త్తయా మోక్షమామనంతిస్త్రంతిచ|

ఇహముత్రచతత్వాదౌశరణంచేశికావిదు॥౧౭౧

ఇతి - ఆచార్యవాన్మరుషోవేదేతి విద్యాద్వారామో
క్షప్రదత్వా దాచార్యస్యాచార్య వత్తయా మోక్ష మామనం
త్వామ్న యాధ్యాయినఇత్యర్థః-

స్మరంతివ ఆచార్యవ త్తయాముక్తైతస్మాదాచార్యవా
న్భజేత్ - గురురేవపరాయణం - గురురేవరాగతిరిత్యాది
స్మృతీరుదాహరంతి స్మృతౌరఇత్యర్థః -- తస్మాదిహము
త్రచ తత్వాదౌ ఆచార్యపాదౌ శరణమితిదేశికా యామునా
దయఃవిదుః-అత్రపరత్రచాపిసిత్యం యదీయచరణౌ శరణం
దీయమిత్యభిదధుః - తస్మాదాచార్యచరణౌవేవ శరణమితిస
ర్వదాస్యస్తభైరైస్సుఖేనవతితవ్యమితభావః॥౧౭౧॥

ఇతిశ్రమదాత్రేయపరదాచార్య చరణాంబుజచంచరీకస్య
తత్సుతశ్రీనివాసాచార్యకరుణైక జీవితస్యవరదకవేరి కృతాకా
రికాదపణే సంప్రదాయప్రక్రియాభాగస్తురీయః.*.....*

బాలస్యమేగ్రజోభ్రాతాపితామహాఇవాపరః | సారజ్ఞస్సు
ష్టరాచార్యస్సంప్రదాయానుపాదితత్ ॥ కఇహం నిగమ చూడా
చార్యసూక్తైనిగూఢంకరబదరకృతీస్యాన్త్రాంవినాసాహసిక్వా
త్ | నిధిమివజననాంధో నిర్భయోవాతధాపి ప్రతిఘవఇవయ
శ్చైదేశికాదశకాయంతం॥.....*

కారికాదర్పణంసమ్ముగం.

No. 11433

శ్రీమతేనిగ్రహితమహాదేశికాయనమః.

అత్యవశ్యక గ్రంథము.

శ్రీమద్భాగవతవిద్య దుష్టాముఖ్యః అస్మిక్ గ్రంథేషుద్ధాముఖ్యః దివ్య రత్నానీన			
శ్రీభాగవత రత్న ఫానీయ సారతమ స్తోకాస్సం గ్రహీతాః	0	12	0
శ్రీపాదోత్తరశిర్షః-సతోత్తరై రవశ్యం ద్రవ్యము	0	12	0
శ్రీభాగవత సంగ్రహమ్	1	4	0
శ్రీవిష్ణో దేవ్యాదీనాంచ నామప్రదర్శన పూర్వకం ద్రమిషభాషయా			
వివృతః దివ్యఫలాదర్శ గ్రంథః	0	6	0
ఉపాకర్త సంధ్యావందన భగవదారాధన స్తోత్రపారాధ్య నే కోపయక్త			
విషయః లఘూహ్నిక ప్రయోగః	0	3	0
శ్రీవైష్ణవ శ్రాద్ధ ప్రయోగః పారవణ, సంకల్ప దర్శన తర్హణవిధి సహితః	0	6	0
ప్రపంచరాత్ర ఆలయ లఘు నిత్యారాధన క్రమః	0	3	0
ప్రపన్న భక్త సారసముచ్చయ్యాశ్రిం అస్మికరత్నం అవశ్యం ద్రవ్యము	8	0	0
దశనిర్ణయ కర్ణాటక భాషానవాదః	0	2	6
పూర్వ ప్రయోగాను క్రమణికా	0	12	0

ఏవమేవ సంప్రదాయగ్రంథా స్సర్వేఽపి లభ్యంతే - తేషాం ప్రాపణభ్యతః
 వృద్ధియే, అస్మిక్ నికటే ఉపలభ్యమానగ్రంథానాం సూచీపత్రస్త్వపేక్షకాణాం
 ప్రత్యేకం ప్రేషయిష్యతే.

తూపుల్ వెంకటాచార్యః అండ్ సన్స్,

తులసీవనం, బెంగళూరు సిటీ.

